

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

**Jurisprudence
Pedagogical sciences**

№34(121) 2021

Część 3

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Colloquium-journal №34 (121), 2021

Część 3

(Warszawa, Polska)

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak**
Ewa Kowalczyk

Rada naukowa

- **Dorota Dobija** - profesor i rachunkowości i zarządzania na uniwersytecie Koźmińskiego
- **Jemielniak Dariusz** - profesor dyrektor centrum naukowo-badawczego w zakresie organizacji i miejsc pracy, kierownik katedry zarządzania Międzynarodowego w Ku.
- **Mateusz Jabłoński** - politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki.
- **Henryka Danuta Stryczewska** – profesor, dziekan wydziału elektrotechniki i informatyki Politechniki Lubelskiej.
- **Bulakh Iryna Valerievna** - profesor nadzwyczajny w katedrze projektowania środowiska architektonicznego, Kijowski narodowy Uniwersytet budownictwa i architektury.
- **Leontiev Rudolf Georgievich** - doktor nauk ekonomicznych, profesor wyższej komisji atestacyjnej, główny naukowiec federalnego centrum badawczego chabarowska, dalekowschodni oddział rosyjskiej akademii nauk
- **Serebrennikova Anna Valerievna** - doktor prawa, profesor wydziału prawa karnego i kryminologii uniwersytetu Moskiewskiego M.V. Lomonosova, Rosja
- **Skopa Vitaliy Aleksandrovich** - doktor nauk historycznych, kierownik katedry filozofii i kulturoznawstwa
- **Pogrebnaya Yana Vsevolodovna** - doktor filologii, profesor nadzwyczajny, stawropolski państwowy Instytut pedagogiczny
- **Fanil Timeryanowicz Kuzbekov** - kandydat nauk historycznych, doktor nauk filologicznych. profesor, wydział Dziennikarstwa, Bashgosuniversitet
- **Aliyev Zakir Hussein oglu** - doctor of agricultural sciences, associate professor, professor of RAE academician RAPVHN and MAEP
- **Kanivets Alexander Vasilievich** - kandydat nauk technicznych, docent wydziału dyscypliny inżynierii ogólnej wydziału inżynierii i technologii państwowej akademii rolniczej w Połtawie
- **Yavorska-Vitkovska Monika** - doktor edukacji, szkoła Kuyavsky-Pomorsk w bidgoszczu, dziekan nauk o filozofii i biologii; doktor edukacji, profesor
- **Chernyak Lev Pavlovich** - doktor nauk technicznych, profesor, katedra technologii chemicznej materiałów kompozytowych narodowy uniwersytet techniczny ukraiны „Politechnika w Kijowie”
- **Vorona-Slivinskaya Lyubov Grigoryevna** - doktor nauk ekonomicznych, profesor, St. Petersburg University of Management Technologia i ekonomia
- **Voskresenskaya Elena Vladimirovna** doktor prawa, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Ochrony Własności Intelektualnej w dziedzinie techniki, Politechnika im. Piotra Wielkiego w Sankt Petersburgu
- **Tengiz Magradze** - doktor filozofii w dziedzinie energetyki i elektrotechniki, Georgian Technical University, Tbilisi, Gruzja
- **Usta-Azizova Dilnoza Ahrarovna** - kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny, Tashkent Pediatric Medical Institute, Uzbekistan
- **Oktay Salamov** - doktor filozofii w dziedzinie fizyki, honorowy doktor-profesor Międzynarodowej Akademii Ekoenergii, docent Wydziału Ekologii Azerbejdżańskiego Uniwersytetu Architektury i Budownictwa
- **Karakulov Fedor Andreevich** – researcher of the Department of Hydraulic Engineering and Hydraulics, federal state budgetary scientific institution "all-Russian research Institute of hydraulic Engineering and Melioration named after A. N. Kostyakov", Russia.

    SlideShare

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

«Colloquium-journal»

Wydawca «Interdruk» Poland, Warszawa

Annopol 4, 03-236

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>

CONTENTS

JURISPRUDENCE

Басараб Н. В. СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗБОЇВ В УКРАЇНІ.....	4
Basarab N. V. STATE AND TRENDS OF ROBBERS IN UKRAINE.....	4
Дубровський О. АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПРИНЦИПУ РОЗПОДІЛУ ГІЛОК ВЛАДИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ	7
Dubrovskiy O. CURRENT ISSUE OF THE PRINCIPLE OF DISTRIBUTION BRANCHS OF LAW UNDER THE CONSTITUTION OF UKRAINE	7
Кишинева Г. Б. ВОПРОСЫ, СВЯЗАННЫЕ С ОТЛИЧИЕМ СТАТЕЙ 106 И 125 УК РФ	10
Kishieva G.B. ISSUES RELATED TO THE DIFFERENCE OF ARTICLES 106 AND 125 OF THE CRIMINAL CODE OF THE RUSSIAN FEDERATION	10
Кишинева Г. Б. К ВОПРОСУ ОБ ОТЛИЧИТЕЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ИНСТИТУТА КОНСТИТУЦИОННОЙ ЖАЛОБЫ В РОССИИ И ИНСТИТУТА АМПАРО В ИСПАНИИ	12
Kishieva G.B. TO THE QUESTION OF DISTINCTIVE FEATURES OF THE INSTITUTE OF CONSTITUTIONAL COMPLAINT IN RUSSIA AND THE INSTITUTE OF AMPARO IN SPAIN	12
Кишинева Г. Б. ПРОБЛЕМА ИЗМЕНЕНИЯ КОНСТИТУЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	14
Kishieva G.B. THE PROBLEM OF AMENDING THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION	14
Кишинева Г. Б. ПРОБЛЕМА МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ПО ЛИНИИ ИНТЕРПОЛА	17
Kishieva G.B. THE PROBLEM OF THE INTERNATIONAL INTERPOL COOPERATION	17
Павлюченко Р. АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА	20
Pavliuchenko R. CURRENT ISSUE OF LEGAL CULTURE OF LAWYER.....	20
Поліщук М.Г., Пікуль О.В. ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА.....	23
Polishchuk M.H., Pikul O.V. APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF FAMILY LAW	23
Поліщук М.Г., Чертков Д.О. ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	26
Polishchuk M., Chertkov D.O. GROUNDS FOR ACQUISITION AND TERMINATION OF OWNERSHIP	26
Попок Б.Я. АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	29
Popok B. Ya. ACTUAL ISSUE TRENDS OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC FUNCTION OF UKRAINIAN STATE	29
Садова А. АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМИ ТА МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	33
Sadova A. ACTUAL ISSUE OF DEFINITION OF FORM AND METHODS OF STATE REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS IN CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE RULE OF LAW	33
Сычева К.Ю. ПРАВОВАЯ ПРИРОДА МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ	36
Sycheva K.Yu. LEGAL NATURE OF INTERNATIONAL ENERGY ASSOCIATIONS	36

Сычева К.Ю. МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РОССИИ В ОБЛАСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	39
Sycheva K.Yu. RUSSIA'S INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF ENERGY SECURITY	39

Чхеїдзе Г. М. КРИМІНОЛОГО-ВІКТИМОЛОГІЧНА СТРАТИФІКАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА У ПРАКТИЦІ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ	41
Chheidze G. M. CRIMINOLOGICAL-VICTIMOLOGICAL STRATIFICATION OF SOCIETY IN THE PRACTICE OF VICTIMOLOGICAL PREVENTION OF CRIMINAL OFFENSES	41

PEDAGOGICAL SCIENCES

Антонів А.А., Романенчук І.Р., Коцюбійчук З.Я. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ	44
Antoniv A.A., Romanenchuk I.R., Kotsyubiychuk Z.Y. THE INFLUENCE OF MODERN TECHNOLOGIES ON THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS OF MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	44

Крупская А.Е., Воробьева Е.Р., Воробьев В.Д. ФОРМИРОВАНИЕ ВНУТРИШКОЛЬНОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ.....	46
Krupskaya A.E., Vorobieva E.R., Vorobyov V.D. FORMATION OF AN INTRA-SCHOOL EDUCATION QUALITY MANAGEMENT SYSTEM	46

Гадельшина А.А., Гребенникова Н.Л. УЧЕБНИКИ МАТЕМАТИКИ УМК «НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА XXI ВЕКА» КАК СРЕДСТВО ДОСТИЖЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ	49
Gadelshina A.A., Grebennikova N.L. TEXTBOOKS OF MATHEMATICS EMC "ELEMENTARY SCHOOL OF THE XXI CENTURY" AS A MEANS OF ACHIEVING UNIVERSAL COGNITIVE ACTIONS	49

Белянко Е.С., Гольцева Ю.В. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СМЫСЛООБРАЗОВАНИЯ	51
Belyanko E.S., Goltseva Yu.V. THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES AS A MEANS OF FORMING MEANING FORMATION IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN	51

Парфенюк О. В., Каграманян К. В. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВИТИ.....	54
Parfeniuk O.V., Kagramanyan K.V. USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION	54

Пасічник М.В. ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ МАКСИМАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕСТУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	59
Pasichnyk M.V. WAYS TO ACHIEVE MAXIMUM EFFICIENCY OF A FOREIGN LANGUAGE TEST	59

Трифоновна О.С., Брилунова І.І. МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДИТИНИ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ	62
Trifonova E.S., Brilunova I.I. SPEECH TRAINING OF A SIX YEAR OLD CHILD TO LEARNING AT SCHOOL.....	62

Трифоновна О.С., Буковська А.В. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ЗАСОБАМИ АРТ- ТЕХНОЛОГІЙ	65
Trifonova E.S., Bukovska A. FORMATION OF COMMUNICATIVE READINESS OF A SIX YEAR OLD CHILD TO LEARNING AT SCHOOL BY MEANS OF ART TECHNOLOGIES	65

JURISPRUDENCE

УДК 343.3/7.341

Басараб Н. В.

Національна академія внутрішніх справ

DOI: [10.24412/2520-6990-2021-34121-4-7](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-4-7)

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗБОЇВ В УКРАЇНІ

Basarab N. V.

National Academy Of Internal Affairs

STATE AND TRENDS OF ROBBERS IN UKRAINE

Анотація.

У статті доведено, що кримінологічна характеристика розбоїв неминуче повинна охоплювати усі кримінологічно значущі ознаки загальної кримінальної протиправності та корисливо-насилницької (рівень, коефіцієнти, структуру, динаміку, характер, стан, «ціну», латентність). Відповідно до критерію комплексності та повноти кримінологічної характеристики, вона має спрямовуватись також і на встановлення детермінантів, особливостей особи злочинця та жертви злочинного посягання, що однаковою мірою стосується запобігання розбоям в Україні.

Abstract.

The article proves that the criminological characteristics of robbery must inevitably cover all criminologically significant features of general criminal illegality and mercenary violence (level, coefficients, structure, dynamics, nature, condition, "price", latency). According to the criterion of complexity and completeness of criminological characteristics, it should also be aimed at establishing the determinants, characteristics of the offender and the victim of criminal encroachment, which equally applies to the prevention of robbery in Ukraine.

Keywords: robbery, benefit, violence, criminological situation, condition, structure, dynamics.

Ключові слова: розбій, користь, насильство, кримінологічна ситуація, стан, структура, динаміка.

Сучасний стан злочинності в Україні є однією з найбільш актуальних суспільних проблем. Злочинність становить загрозу для безпеки всіх сфер життєдіяльності суспільства, завдає шкоди правопорядку, негативно впливає на соціальний, культурний та економічний розвиток, істотно підсилює рівень соціальної напруги в країні. В регіонах спостерігається не лише зростання злочинності, а й поява її нових форм та видів; збільшується рівень та ступінь тяжкості традиційних видів злочинів; зростає кількість випадків застосування зброї; набуває поширення використання під час вчинення злочинів високих технологій, найсучасніших досягнень науки і техніки; простежуються тенденції до виникнення такого явища, як регіональна спеціалізація злочинності; експортування певних видів злочинності з одних регіонів в інші [1].

Розробка ефективних заходів щодо запобігання корисливо-насилницьким злочинам, безпосередньо залежить від об'єктивних закономірностей їх вчинення, кількісних та якісних характеристик цих явищ, механізму вчинення таких злочинів. З огляду на це, необхідним є здійснення аналізу злочинів в межах кримінологічної характеристики, що усвідомлюється як «сукупність даних (достатня інформація) про певний вид (групу) злочинів або конкретне особливо небезпечне діяння, що використовуються для їх попередження» [2, с. 93].

Функціональне призначення кримінологічної характеристики, головним чином, полягає у визначенні загальної системи ознак різних видів злочинних проявів, що використовується як інструмент їх

наукового аналізу. При цьому змістовне наповнення кримінологічної характеристики може не бути універсальним [3, с. 17], абстрактним чи якимось іншим, окрім як визначеним завданням дослідження.

В українській кримінології переважає вужче розуміння поняття кримінологічної характеристики окремих видів злочинів. Так, у словнику кримінологічних і статистичних термінів зазначається, що кримінологічна характеристика злочинності – це сукупність статистично виражених ознак злочинності, окремих її видів та рис особистості злочинів, які використовуються для наукового аналізу [4, с. 43].

Отже, дослідження стану розбоїв в Україні, передбачає отримання всебічної та об'єктивної інформації про рівень, структуру та динаміку злочинів цієї категорії. Знання реальної ситуації про стан таких злочинів необхідне для розроблення та здійснення законодавчих, правозастосовних, організаційних та інших заходів запобігання такому виду злочинності органами і підрозділами Національної поліції України.

Ускладнення криміногенної ситуації в Україні обумовлює необхідність подальших пошуків більш ефективних заходів запобігання злочинності. Одним із перспективних напрямків кримінологічних досліджень є вдосконалення вітчизняної системи запобігання на основі отриманих комплексних знань про закономірності функціонування та детермінації регіональної злочинності, що являє собою:

- 1) всебічне вивчення «регіональних особливостей

злочинності»; 2) виявлення закономірностей, що відображають територіальне спільне й відмінне у стані, регіональній структурі розподілу, динаміці, інтенсивності, географії розповсюдженості злочинності; 3) групування регіонів за рівнем кримінальної враженості територій. Основною метою дослідження регіональної злочинності є виявлення закономірностей функціонування системи регіональної злочинності. Інформація про такі закономірності має бути покладена в основу системи запобігання злочинності в регіонах.

Протягом 2020 р. криміногенна ситуація в державі дещо покращилася, але залишалася складною. Переважала тенденція зменшення більшості видів кримінальних правопорушень, але чисельність деяких з них зросла. Чисельність заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, що надійшли до органів поліції і були зареєстровані в журналі єдиного обліку, на відміну від попереднього року, знову зросла на 2,3 % (2017 р.: +8,9 %; 2018 р.: +8,1 %; 2019 р.: -1,2 %) і становила 7381550. Причому продовжилося скорочення кількості заяв з ознаками кримінальних правопорушень (-7,6 %) та зростання числа заяв та повідомлень без таких ознак (+3,6 %). У 2020 р. в Єдиному реєстрі досудових розслідувань зареєстровано 784096 (-6,7 %) діянь з ознаками кримінальних правопорушень. З них чисельність облікованих кримінальних правопорушень склала 360622, що на 18,8 % менше аналогічного показника попереднього року (2017 р.: -11,6 %; 2018 р.: -7,0 %; 2019 р.: -8,8 %). З числа кримінальних правопорушень злочини склали 262339 (72,7 %), а кримінальні проступки – 98283 (27,3 %). Кількість діянь, провадження щодо яких були закриті за реабілітуючими обставинами, дорівнювала 423474 (+6,9 %) (2017 р.: -1,0 %; 2018 р.: -18,7 %; 2019 р.: -7,5 %). Їх частка серед всіх посягань, інформація щодо яких зареєстрована в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, становила у звітному році 54,0 % (2017 р.: 50,1 %; 2018 р.: 46,8 %; 2019 р.: 47,2 %). [6; 7; 8].

Кризові явища в економіці супроводжуються нарощенням суспільних суперечностей. Має місце зростання кількості злочинних проявів, у тому числі тяжких і особливо тяжких. При цьому велика їх кількість залишається нерозкритою. В окремих регіонах значно ускладнилася ситуація з попередженням злочинних посягань на життя і здоров'я громадян. У структурі злочинності домінують майнові посягання. Загострюється проблема вчинення злочинів у громадських місцях, насамперед розбоїв.

Характерною рисою розбоїв є підвищена суспільна небезпека, що виникає у зв'язку з відкритим, незаконним, насильницьким нападом на особу з метою заволодіння майном, що часто вчиняється в умовах очевидності. Відкритий характер і зухвалість здійснення розбоїв, та враження, які вони справляють на потерпілих та очевидців, обумовлюють значний суспільний резонанс, чому сприяє і відносно низький рівень розкриття та розслідування вказаних кримінальних правопорушень

Кримінальна активність розбоїв за 2013–2016 рр. характеризувалася тенденцією до зростання, зокрема у 2013 р. – 2856, 2014 р. – 3895, 2015 р. – 3556, 2016 р. – 3904., а з 2017 р. спостерігається зниження їх чисельності – 3006 (-23,0 %), 2018 р. – 2263 (-24,7 %), 2019 р. – 1883 (-16,8 %), 2020 р. – 1360 (-27,8 %). Водночас, якісні показники мають дещо інші тенденції, зокрема питома вага розбійних нападів на житло, постійно збільшується і становить 25,8 % у 2013 р., а у 2020 р. – 33,9 % від загальної кількості розбоїв.

На осінній період року припадає 29,7 % розбоїв, на весну – 27,9 %, на зимовий сезон доводиться 26,7 % злочинів. При цьому варто відзначити, що саме в холодний період осінніх і весняних місяців рівень розбійних нападів вищий ніж у порівняно теплий період даних сезонів. Найменша кількість розбійних нападів вчиняється літом (15,7 %), хоча влітку, як свідчить практика, доступ до приміщення громадян є ще більш полегшеним для антиправного вторгнення. Очевидно, такий стан справ треба пояснювати тим, що в холодний період року людині важче знайти будь-яку сезонну роботу. У цей же час дорожчають продукти харчування, також людині є потрібним теплий одяг. Словом, задовольняти свої потреби в харчуванні, одязі стає дещо важче. Крім того, взимку в містах концентруються кримінальні елементи, які також заняті пошуком засобів існування. Звідси відбувається зростання злочинних проявів з метою здобування матеріальних коштів для існування [9, с. 48].

Розбій – мінімально латентний злочин. Це пояснюється тим, що під час розбійного нападу жертвам можуть завдатися тяжкі тілесні ушкодження, заповдіюватися смерть. Крім того, громадяни втрачають свої матеріальні цінності, багатьом з них досягти того рівня матеріального достатку, який був у них до пограбування, дуже важко. Передусім саме внаслідок вищеперелічених причин розбої майже завжди потрапляють у поле зору правоохоронних органів. За своєю природою латентні розбої можуть бути лише штучно латентними, оскільки завжди є потерпілі від злочину (значить, про факт вчинення злочину відомо не лише одному винному), і помилитися в небезпечності дій, що учиняються злочинцями, так само неможливо (а, значить, виключені й «суміжні» ситуації) [5, с. 8].

Розбої – найвищий рівень – Донецька, Дніпропетровська, Луганська; середній – Хмельницька, Рівненська, Сумська; низький – Тернопільська, Чернігівська, Закарпатська області.

Найвищий рівень злочинності на 10 тис. чоловік населення простежується у таких областях – Запорізька, Луганська; середній рівень – Миколаївська, м. Київ, Харків; низький – Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська області.

Слід зауважити, що розбої по різному впливають на характер кримінальної ситуації. Як справедливо зазначає О. С. Нікітін, «важко порівняти з чим-небудь інтенсивність росту числа грабедів і розбоїв та зниження відсотка їх розкриття» [9, с. 41]. У свою чергу А. М. Носенко зазначає, що ці злочини «прокладають шлях іншим, більш тяжким

і найбільш суспільно небезпечним посяганням. Вони домінують і лідирують. Вони живучі, стійкі. Саме грабежі і розбої, прокладаючи шлях для свого розвитку, розчищають шлях для вчинення інших форм злочинів, виступають в ролі особливого кримінального феномена» [10, с. 72–73].

Якщо розглядати місце вчинення розбою, то, аналізуючи статистичні дані, можна зробити висновок про те, що розбої в 5 разів частіше вчиняються у містах та селищах міського типу, ніж в сільській місцевості.

Як показує аналіз слідчої і судової практики, квартирні розбої відносяться до так званих міських злочинів: більшість їх вчиняється у містах та селищах міського типу. Умови міського життя в цьому відношенні більш криміногенні, ніж умови життя в сільській місцевості. Це пояснюється високою щільністю населення в містах, інтенсивністю міграційними процесами, ізоляваністю міських жителів. В даний час мешканці багатоквартирних будинків часто малознайомі або взагалі не знають один одного.

За часом доби розбої вчиняються і вранці, і вдень, і у вечірні та нічні години, однак сплеск цих злочинів починає відбуватися у період з 16.00 до 20.00 години, коли вчиняється 20 % розбійних нападів, поєднаних з проникненням у житло, а з 20.00 до 24.00 години фіксується найбільша кількість розбоїв – 28 %. За порою року менше усього розбійних нападів вчиняється літом (15 %), а більш всього припадає на зимовий сезон та холодний період осінніх і весняних місяців. За днями тижня «найнебезпечнішим» днем виявилася середа. У цей день, за нашими даними, було вчинено 18 % усіх розбоїв. «Найспокійнішим» з усіх днів тижня виявилася субота, коли зареєстровано 9 % усіх злочинних діянь. Аналіз матеріалів кримінальних справ показав, що в загальній масі розбоїв, поєднаних з проникненням у житло, велика питома вага злочинів вчинено в групі (76 %) [5, с. 8].

Характерною ознакою розбоїв є їх груповий характер (72 %), з них 48 % вчинені організованими злочинними групами, близько половини з яких кваліфіковані бандами, з використанням вогнепальної зброї – 78 %, холодної зброї – 22 %, у 96 % злочинці використовували транспортний засіб. До складу таких груп входить від 2 до 5 осіб (67 %). У 67 % випадках такі напади супроводжувалися жорстоким насильством над потерпілим (зв'язування, нанесення побоїв, катування), у 58 % – погрозою насильства, небезпечним для життя потерпілого.

Таким чином, аналіз стану розбоїв дає підстави констатувати такі характерні риси: стабільно негативна тенденція до зростання у сільській місцевості та інтенсивності поширення на території східних і південних регіонів, що пов'язано із веденням масштабних бойових дій в зоні операції Об'єднаних сил; збереження значної питомої ваги у структурі корисливої насильницької злочинності (+8 %), яка має тенденцію до зниження; груповий характер злочинних проявів, серед яких більшу половину складають посягання на організованій і професійній основі (72 %), що пов'язані із вбивствами (23 %), замахом на вбивство (22 %) та тяжкими тілесними ушкодженнями (53 %); використання хо-

лодної (42 %) й вогнепальної (58 %) зброї, вибухових пристроїв (33 %); збільшення обсягу завданих збитків: понад 1 млн. грн за рік та жертв злочину (22 %).

Характерною ознакою розбоїв є їх груповий характер (72 %), з них 48 % вчинені організованими злочинними групами, близько половини з яких кваліфіковані бандами, з використанням вогнепальної зброї – 78 %, холодної зброї – 22 %, у 96 % злочинці використовували транспортний засіб. До складу таких груп входить від 2 до 5 осіб (78 %). У 67 % випадках такі напади супроводжувалися жорстоким насильством над потерпілим (зв'язування, нанесення побоїв, катування), у 58 % – погрозою насильства, небезпечним для життя потерпілого.

Встановлено, що така протиправна діяльність характеризується мінімальною латентністю (5 %), тому що у 23 % випадках такі злочини закінчуються вбивством потерпілих, у 22 % – замахом на вбивство, а у 45 % – заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, у 52 % вчиняються загальнонебезпечним способом з використанням вогнепальної зброї, водночас жертвами злочинців найчастіше (20 %) стають не тільки власники житла, але й сторонні люди.

Список використаних джерел

1. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». Харків, 2015. 40 с.
2. Криминологія: учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. М.: Юристъ, 2004. 730 с.
3. Ястребов В. Б. К вопросу о понятии криминологической характеристики преступлений. Вопросы борьбы с преступностью. М.: Юрид. лит., 1982. Вып. 37. С. 17–20.
4. Словарь криминологических и статистических терминов / сост. О. Г. Кальман., И. А. Христин. Харьков: ИИПП АПРН Украины, Гимназия, 2001. 96 с.
5. Батиргареева В. С. Криминологична характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 20 с.
6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс Генерального прокурора України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
7. Довідка про злочини, учинені в Україні за 2014–2019 рр.: службовий документ. Департамент аналітичної роботи та організації управління МВС України. Київ, 2020. 124 с.
8. Вплив соціально-економічних процесів на злочинність в Україні та у світі (за офіційними матеріалами ООН, Всесвітнього банку, статистичного органу Євросоюзу (Eurostat), Державної служби статистики України): аналітичний огляд. Київ: ДНДІ МВС України, 2020. 54 с.
9. Никитин О. С. Особенности грабежей и разбоев. Борьба с хищениями. Вильнюс, 2006. 324 с.
10. Носенко А. М. Рецидивисты: грабители и разбойники. Сборник научных трудов ВНИИ МВД СССР. Москва, 1985. 175 с.

УДК 340.12

Дубровський Олександр
Київський Національний університет імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПРИНЦИПУ РОЗПОДІЛУ ГІЛОК ВЛАДИ ЗА КОНСТИТУЦІЮ УКРАЇНИ

Dubrovskiy Oleksandr
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CURRENT ISSUE OF THE PRINCIPLE OF DISTRIBUTION BRANCHS OF LAW UNDER THE CONSTITUTION OF UKRAINE

Аннотація.

В статті автор розкриває питання, яке актуальне і розкриває проблему, яка стосується принципу розподілу влади по Конституції України. Автор дослідив з теоретичної точки зору питання, чи розподіл влади є основою і показником розвитку права і держави, чи являється необхідним передумовою для правового законодавства і верховенства права.

Abstract.

In the article, the author reveals an issue that is relevant and reveals a problematic issue related to the principle of branches of law in the Constitution of Ukraine. The author investigated from a theoretical point of view the question that the distribution of powers is the basis and indicator of the development of law and the state, a necessary preface for legal legislation and the rule of law.

Ключевые слова: право, закон, верховенство права, права человека, конституция, отрасли права.

Keywords: law, law, rule of law, human rights, constitution, branches of law.

В юридичній науці, актуальним питанням вважаються дві моделі республіканською формою правління, які є домінуючою в системі розподілу влад, наприклад, парламентська республіка та президентська республіка, кожна з яких мають свої особливості. Завдання в кожному аспекті полягає в тому, щоб обрати кращу, оптимальну форму, найбільш прийнятну в умовах розбудови правової держави для України. Наприклад, в економічно розвинених країнах, Австралія, Індія, Канада, ряд країн західної Європи, втілена модель парламентської республіки. Президент у цих державах обирається не шляхом загальнонародних виборів, а самим парламентом, або за його активною участю. Уряд формується партією, яка має більшість місць в парламенті, а її лідер автоматично стає прем'єр-міністром і несе політичну відповідальність перед парламентом. Отже, вищим органом виконавчої влади в парламентській республіці є президент і уряд на чолі з прем'єр-міністром.

Головною особою в парламентській республіці є прем'єр - міністр, який одночасно вважається лідером партії більшості в парламенті та очолює не лише уряд, але й фактично всю державну адміністрацію. Він наділений правом розпуску парламенту й призначенням нових виборів.

Своєрідним антиподом парламентської республіки є президентська республіка. Основними ознаками президентської республіки вважаються – належність влади народом: саме він обирає й верховний представницький орган та президента, які йому підвітні й підконтрольні; чітке розмежування законодавчої влади, очолюваної президентом; підконтрольність і підвітність президенту уряду, наприклад, Кабінету Міністрів в Україні, та державної адміністрації; відсутність у президента права

розпускати представницький орган, а парламенту – делегувати свої повноваження президенту, політична невідповідальність президента перед парламентом тощо.

Обраний безпосередньо народом, президент відповідальний перед народом за свої дії та дії виконавчої влади. Відповідаючи перед парламентом республіки, в порядку імпичменту, президент уособлює, таким чином, конституційну відповідальність, без якої демократія, правова держава з усіма її інститутами просто неможлива. Така відповідальність посилюється й тим, що дії самого президента, як і дії всіх органів і службових осіб виконавчої влади, підконтрольні судам. А це вже безпосередній крок до реалізації принципу розподілу влад.

На думку автора, далеко не всі країни спроможні розвиватися за президентською формою правління. Для деяких країн без установлених демократичних традицій, початкової державності та наслідків тоталітаризму, така форма просто непридатна. Тут, до речі, можлива модель напівпрезидентської республіки, де президент обирається народом, але уряд залишається політично відповідальним перед парламентом країни. Вибір за такою формою грають, природно, традиції історичного розвитку країни, територіально-географічні фактори, стан національної консолідації, поєднання економічних, політичних та інших факторів. Проте, такі фактори мають значення при виборі інших організацій державного управління.

У світі за президентською формою правління існують більш ніж 100 країн світу. Цьому, значною мірою сприяло також і те, що в даних країнах існує розвинена багатопартійність. А багатопартійність – це безперечне свідчення демократії, з її політичним

та ідеологічним плюралізмом, установленими традиціями політичної боротьби. Саме за цих умов, найбільш оптимальною моделлю є президентська форма правління, яка не тільки не заперечує демократію, але при умові належної організації інститутів президентської республіки є надійним її засобом зміцнення й розвитку стабільності життя республіки, забезпечення прав і свобод людини.

Проте, безкомпромісність суспільних відносин, відсутність демократичних традицій, наприклад, політичного та ідеологічного плюралізму, призводить до дестабілізації суспільного життя, до постійних, затяжних урядових криз, які не рідко закінчуються переворотами і встановленням диктаторського режиму. В такому випадку представницький орган або розпускається, або перетворюється в безпринципний парламент, чинність Конституції припиняється, а права, свободи й безпека громадян не гарантуються.

Таким чином, президентська республіка має ряд переваг перед парламентською. Ці переваги, як було зазначено, обумовлюються наявністю такого механізму функціонування виконавчої влади, де президент позбавлений можливості монополізувати таку владу, стати над представницьким органом республіки. Причому ефективність обмежень влади президента гарантуються Конституцією, яку він зобов'язаний поважати й суворо дотримуватись, поважати і охороняти права і свободи людини і громадянина. Наприклад, за Конституцією України, ст. 17 Конституційного договору визначено повноваження Верховної Ради України яка: приймає Конституцію України, закони України, кодекси та інші кодифіковані акти, вносить до них зміни і доповнення, дає їх офіційне тлумачення; здійснює контроль за виконанням Конституції України, законів України та постанов Верховної Ради України; здійснює контроль у сфері захисту прав людини; розглядає та приймає рішення щодо Програми діяльності новосформованого Уряду України; розглядає, вносить зміни і затверджує поданий Президентом України Державний бюджет України та здійснює контроль за його виконанням; затверджує загальнодержавні програми економічного, соціального і національно-культурного розвитку, а також щодо охорони навколишнього природного середовища; призначає вибори Президента України, проголошує акт про його обрання, приймає відставку Президента України; розглядає щорічні та позачергові доповіді Президента України про внутрішню і зовнішню політику України; ратифікує, денонсує міжнародні договори України чи оголошує про їх укладення або приєднання України до них; приймає рішення про свій саморозпуск та одночасно призначає дострокові вибори народних депутатів України; призначає вибори до місцевих Рад; затверджує загальну структуру військових формувань, утворених відповідно до законодавства України; затверджує укази Президента України тощо; затверджує за поданням Президента України склад Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України та Президента України; призна-

чає Голову Конституційного Суду України. Призначає третю частину складу суддів Конституційного Суду України тощо; призначає та звільняє Генерального прокурора України; призначає суддів; приймає рішення з питань адміністративно-територіального устрою України, проводить найменування та перейменування населених пунктів України; може оголосити вотум недовіри усьому складові Уряду України чи окремим його членам, що тягне за собою їх відставку; приймає з власної ініціативи або з ініціативи не менш як трьох мільйонів виборців рішення про проведення всеукраїнських референдумів, оголошує результати всеукраїнських референдумів; здійснює контроль за наданням Україною позик, економічної та іншої допомоги іноземним державам, а також за укладенням угод про державні позики і кредити та за використанням позик і кредитів, одержуваних Україною від іноземних держав; скасовує правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим у разі їх невідповідності Конституції і законам України; застосовує вето щодо указів Президента України у разі невідповідності їх Конституції і законам України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України. Верховна Рада України передає на підпис Президентові України прийняті нею закони для наступного обнародування. Верховна Рада України розглядає і вирішує питання, що не належать згідно з чинними нормами Конституції України та цим Законом до компетенції органів державної виконавчої чи судової влади, представницьких органів та органів місцевого самоврядування, а також не є такими, що вирішуються виключно всеукраїнським референдумом. Верховна Рада України не може делегувати свої повноваження іншим органам, крім випадків, передбачених Конституцією України та цим Законом.

Статтею 24 Конституційного договору визначено повноваження Президента України, де зазначено, що: Президент виступає гарантом державного суверенітету, незалежності, недоторканності кордонів, національної безпеки, територіальної цілісності України, додержання Конституції і законів України, прав та свобод людини і громадянина; звертається з посланнями до народу України; подає Верховній Раді України щорічні та позачергові доповіді про внутрішню і зовнішню політику України; очолює систему органів державної виконавчої влади України; створює, реорганізує і ліквідує міністерства, відомства, інші центральні та місцеві органи державної виконавчої влади в межах коштів Державного бюджету України, призначає, затверджує і звільняє з посад керівників цих органів; скасовує акти центральних і місцевих органів державної виконавчої влади України, а також акти органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим у разі їх невідповідності Конституції та законам України, а також указам і розпорядженням Президента України; здійснює в межах, встановлених законом, управління майном, що перебуває у загальнодержавній власності; є Верховним Головнокомандувачем Збройними Силами України тощо; подає на розгляд Верховної Ради України

проект Державного бюджету України та звіт про його виконання; призначає третю частину складу суддів Конституційного Суду України, тощо; здійснює зовнішню політику України, веде переговори і підписує міжнародні договори України; призначає і відкликає дипломатичних представників України в іноземних державах та при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти акредитованих при ньому дипломатичних представників іноземних держав; подає на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо персонального складу Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України та Президента України; приймає рішення про визнання іноземних держав; нагороджує державними нагородами України, присвоює почесні звання України; засновує президентські відзнаки і нагороджує ними; присвоює вищі військові звання, дипломатичні ранги, інші спеціальні звання і класні чини та військові звання суддям військових судів; вирішує питання прийняття до громадянства і виходу з громадянства України, надання притулку іноземним громадянам та особам без громадянства; вживає заходів щодо захисту інтересів громадян України поза її межами; здійснює помилування осіб, засуджених судами України; видає укази про амністію, тощо; оголошує в разі необхідності окремі місцевості України зонами екологічного лиха; оголошує на всій території України або в окремих її місцевостях надзвичайний стан відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»; здійснює інші повноваження відповідно до Конституції та законів України. Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам та органам.

Як висновок, автор доводить, що в структурно-організаційному аспекті правова держава пропонує належне розділення сфер діяльності, праці й чіткого розподілення функцій і компетенції між різними державними органами, тобто все те, що вважається традиційною концепцією розподілу влади.

В Україні пропонується розподіл сфери, співробітництва та компетенції між трьома основними гілками влади – законодавчої, виконавчої та судової. Кожна з цих влад в залежності від своєї природи, характером функцій і призначенням має очолити чільне місце в загальній системі державної організованої влади та вести державні справи в відповідних їм формах і межах, належними шляхами і засобами. Законодавча влада в концепції правової держави має виступати як орган, що виражає волю народу, як вищий представницький заклад. Відпо-

відно виконавча влада, наприклад, уряд, вся виконавчо-розпорядча влада, має формуватися урядовими органами, бути підконтрольною та підзвітною їм, в межах закону. Судова влада має реалізовуватися незалежними від всіх інших влад судами на підставі верховенства права. Розподіл влад – це реалізує і показник розвитку права і держави, організаційний вираз правового характеру держави, необхідна передумова для правової законності і режиму панування права. Без належного розподілу влад не може існувати правова держава і правових законів. Розподіл влад включає організаційно-правовий механізм їх взаємодію, взаємних стримувань і противаг із ціллю утримання кожною з них своїх повноважень і разом із тим забезпечення її незалежності від інших влад. У системній одиниці розподілу влад суверенітет держави знаходить своє найбільш позитивне організаційне втілення.

Література

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Документ 254к/96-ВР. – Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України Про правовий режим надзвичайного стану. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 23, ст.176. Документ 1550-III, – Редакція від 23.04.2021, підстава - 1357-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Теремцова Н. Захарченко Р. Становлення та розвиток інституту громадянського суспільства в державі: теоретичний аспект. *European Perspectives*. № 4. 2019. – С.31-37. – 211 с.
4. Теремцова Н. Теоретико-правові проблеми розширення Європейського Союзу: сучасний стан та перспективи. *Юрид. вісн. повітр. і косм. право*. – 2011. – № 1. – С. 51-53.
5. Теремцова Н. Поняття бюджету і його значення у виконанні функцій держави: теоретичний аспект. *Науковий збірник ЮФ ТНЕУ*. /редкол: М.О. Баймуратов та ін. – Тернопіль: Астон, 2012. – 300 с. – С.54-58.
6. Теремцова Н. Бюджетний процес за законодавством України: монографія / –К.: Вид. ТОВ «Інтер Логістик України». 2010. – 240 с.
7. Teremtsova, N. (2019). The problem of differentiation between private and public law. *Journal Transition Studies Review*, 26(2), 15-22. Index Scopus 2019 International ISSN: 1614-4007.
8. Теремцова Н. Загальна теорія права. Нормативний курс підруч. для студ.-юристів /кол.авт.; за ред. доктора юрид.наук, проф. С.В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с. С.70-87.

*Кишинева Г. Б.**Студент 2 курса магистратуры юридического института
ФГБОУ ВО «Вятский государственный университет», г. Киров***ВОПРОСЫ, СВЯЗАННЫЕ С ОТЛИЧИЕМ СТАТЕЙ 106 И 125 УК РФ***Kishieva G.B.**2st year student of the magistracy of the Law Institute
of Vyatka State University, Kirov***ISSUES RELATED TO THE DIFFERENCE OF ARTICLES 106 AND 125 OF THE CRIMINAL CODE OF THE RUSSIAN FEDERATION****Аннотация.**

В данной статье рассматривается проблема разграничения убийства матерью новорожденного ребенка от оставления в опасности и выделены особенности, характеризующие каждый из этих составов и позволяющие избежать возникновения сложностей при квалификации преступлений.

Abstract.

This article deals with the problem of the distinction between the murder of a newborn child by a mother from being left in danger and highlights the features that characterize each of these compositions and help to avoid difficulties in qualifying crimes.

Ключевые слова: *убийство, оставление в опасности, квалификация преступлений, умысел, субъективная сторона.*

Keywords: *murder, remaining in danger, qualification of crimes, intent, subjective side.*

Преступления против личности наносят непоправимый урон обществу, так как видовым объектом этих преступлений являются жизнь и здоровье человека, защиту которых государство гарантирует конституционными нормами. Уголовным кодексом Российской Федерации предусмотрена ответственность за посягательство на жизнь и здоровье человека, совершенное не только активными действиями виновного, но и путем бездействия. В связи с тем, что по объективной стороне убийство или вред здоровью, наступившие в результате преступного бездействия субъекта и оставления человека в опасности, внешне могут быть идентичными, нередко возникают сложности при квалификации таких деяний и их разграничении со смежными составами преступлений. В особенности это касается тех случаев, когда в опасности остаются дети, которые в силу своего малолетнего возраста не в состоянии себя защитить.

Оставление в опасности имеет место тогда, когда виновный оставляет лицо в опасном для жизни и здоровья состоянии и осознает данное обстоятельство, но на тот момент потерпевшему еще не требуется оказание необходимой помощи и у виновного отсутствует умысел на убийство. К примеру, по небрежности родителей малолетний ребенок был оставлен в безлюдном месте без цели его убийства. В данном случае усматриваются признаки состава ст. 125 УК РФ, если его жизнь и здоровье были поставлены в опасность, но нет оснований полагать, что таким образом родители хотели его убить. В этой ситуации оказание необходимой помощи ребенку может возникнуть через некоторое время в связи с влиянием холода, угрозой голодной смерти и т.д.

Для полного понимания необходимо обратиться к анализу материалов судебной практики. Так, Ленинским районным судом г. Курска в 2011 г. был вынесен приговор по обвинению Горкун Т. Ю. в убийстве своей новорожденной дочери [1]. В ходе предварительного следствия было установлено, что подсудимая в марте 2010 г., узнав о наличии беременности с помощью теста на беременность, утаила данный факт от окружающих. В момент первых позывов родовой деятельности подсудимая направилась в яблоневый сад, где родила ребенка женского пола с явными признаками жизни. Сделав яму небольшого размера, поместила в него ребенка и присыпала его землей, после чего покинула место преступления. Согласно заключению эксперта, смерть новорожденного наступила в результате острой гипотермии. Разумеется, возникает вопрос: это убийство или оставление в опасности? В данной ситуации различия статей 125 УК РФ и 106 УК РФ необходимо искать в субъективной стороне. При оставлении в опасности умыслом является избавление от ребенка, а не лишение его жизни. Давая правовую оценку действиям Горкун Т. Ю., суд квалифицирует их по ст. 106 УК РФ. При совершении убийства матерью умыслом является непосредственно причинение смерти ребенку. О проявлении умысла свидетельствуют следующие обстоятельства: место оставления ребенка, время суток, температура воздуха, безлюдное место, наличие диких животных, водоемов. Однако в судебной практике встречаются случаи, когда виновный знает, что место оставления ребенка является многолюдным, и, оставив ребенка, кто-то иной сможет позаботиться о нем. В этом случае деяния должны квалифицироваться как оставление в опасности.

С. В. Познышев писал, что часто при оставлении в опасности преступление совершается с умыслом «отделаться от ребенка, а не с умыслом лишить его жизни» [2]. Так как оставление в опасности – преступление с формальным составом, то действия виновного могут быть квалифицированы по ст. 125 УК РФ, если ребенок остался жив.

Детоубийство является преступлением с материальным составом. В зависимости от формы совершения посягательства различают активное и пассивное детоубийство. Наиболее распространенным является активное детоубийство. В каждом случае при квалификации действий матери судебно-следственные органы должны определить, какие действия были предприняты женщиной для оказания помощи ребенку, и могла ли мать оказать необходимую помощь своему ребенку во время родов и сразу же после них. Важным признаком объективной стороны исследуемого состава преступления выступает причинная связь между действием (бездействием) матери и наступившими последствиями в виде смерти новорожденного.

Состав ст. 125 УК является оконченным с момента оставления и не требует наступления каких-либо последствий. Однако если при этом наступает смерть ребенка или причиняется вред его здоровью, ответственность наступает по соответствующим статьям УК РФ за причинение указанного вреда по неосторожности, если не будет усматриваться умысел [3].

Как полагает А. Н. Попов, различие в составах преступлений, предусмотренных ст. 125 и ст. 106 УК РФ, нужно искать в субъективной стороне данных преступлений. Виновный желает, чтобы кто-то иной заботился о его ребенке [4].

Исполнителем преступления, указанного в ст. 106 УК РФ, может быть только мать новорожденного ребенка, но подстрекателем или пособником может быть и другое лицо, например, акушерка или отец ребенка. Их действия в данной ситуации квалифицируются по общим правилам квалификации соучастия в преступлениях со специальным субъектом. Если же рассматривать состав ст. 125 УК РФ, то законом предусмотрены лица, которые обязаны заботиться о лицах, находящихся в беспомощном состоянии.

Различие в объектах посягательства проявляется и в характеристиках потерпевших. При убийстве матерью новорожденного ребенка им может быть только новорожденный ребенок, а при оставлении в опасности – лицо, находящееся в опасном для жизни или здоровья состоянии и лишенное возможности принять меры к обеспечению собственной безопасности.

Проанализировав особенности объективных и субъективных признаков оставления в опасности, нужно выделить следующие особенности состава преступления, позволяющие отграничить его от смежного состава.

1. Непосредственным объектом является обеспечение безопасности жизни и здоровья, потому что человек, находящийся в опасности, не в состоянии проявить заботу о себе и принять меры по самосохранению.

2. Необходимо конкретизировать понятие «потерпевшего». Потерпевший – это лицо, находящееся в опасном для жизни или здоровья состоянии, не способное принять меры к самосохранению в силу малолетства, старости, болезни или вследствие своей беспомощности. Таким образом, закон определяет ряд условий, касающихся личности потерпевшего и имеющих значение для уголовной ответственности за бездействие виновного.

3. Угроза жизни или здоровью должна быть реальной.

4. Состав преступления формальный, совершенное деяние является преступлением независимо от наступивших последствий.

5. Вина выражена в форме прямого умысла, поскольку законодатель подчеркивает «заведомость» действий преступника.

6. Субъект – лицо, обязанное заботиться о потерпевшем, находящемся в опасном состоянии, в силу закона, профессии, рода деятельности или родственных отношений либо в силу того, что своим предшествующим поведением само поставило его в опасное состояние.

Таким образом, проанализировав особенности разграничения убийства матерью новорожденного ребенка от оставления в опасности, можно сделать вывод, что главное различие данных составов заключается в субъективной стороне. Правильное определение направленности умысла субъекта преступления поможет избежать проблем при квалификации деяний.

Список литературы:

1. Приговор Ленинского районного суда г. Курска [Электронный ресурс]. URL: <http://actoscope.com/>
2. Познышев С. В. Особенная часть русского уголовного права. М., 1905. С. 73.
3. Коробеев А.И. Оставление в опасности: проблемы квалификации // Уголовно-правовая политика и проблемы противодействия современной преступности: сб. науч. тр. Саратов: Сателлит, 2006. С. 256-260.
4. Попов А. Н. Убийство матерью новорожденного ребенка (ст. 106 УК РФ). СПб., 2001. 68 с.

*Кишьева Г. Б.**Студент 2 курса магистратуры юридического института
ФГБОУ ВО «Вятский государственный университет», г. Киров***К ВОПРОСУ ОБ ОТЛИЧИТЕЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ИНСТИТУТА КОНСТИТУЦИОННОЙ
ЖАЛОБЫ В РОССИИ И ИНСТИТУТА АМПАРО В ИСПАНИИ***Kishieva G.B.**2st year student of the magistracy of the Law Institute
of Vyatka State University, Kirov***TO THE QUESTION OF DISTINCTIVE FEATURES OF THE INSTITUTE OF CONSTITUTIONAL
COMPLAINT IN RUSSIA AND THE INSTITUTE OF AMPARO IN SPAIN****Аннотация.**

Статья посвящена особенностям защиты конституционных прав и свобод граждан посредством подачи в уполномоченные органы конституционной жалобы, обозначаемой по испанскому законодательству термином «ампаро». Автор путем сравнительного анализа сопоставляет в этой части российское и испанское законодательство, делая вывод об определенной степени различиях в рамках установленной процедуры защиты прав подобным способом.

Abstract.

The article is devoted to the specifics of protecting constitutional rights and freedoms of citizens by filing a constitutional complaint to the authorized bodies, designated by the term “amparo” under Spanish law. The author, through a comparative analysis, compares Russian and Spanish legislation in this part, making a conclusion about a certain degree of differences in the framework of the established procedure for protecting rights in this way.

Ключевые слова: защита прав и свобод, жалоба, ампаро, законодательство Испании, конституционная юстиция, Конституционный Суд РФ, конституционные права и свободы.

Keywords: protection of rights and freedoms, complaint, amparo, Spanish law, constitutional justice, Constitutional Court of the Russian Federation, constitutional rights and freedoms.

Как известно, институт защиты конституционных прав и свобод человека и гражданина имеет большое значение для существования и развития демократического государства и общества. Нередко в законодательстве о конституционном контроле институт защиты конституционных прав человека и гражданина устанавливается в отдельном пункте, содержащемся в списке полномочий данных органов. К примеру, в Конституции Испании 1978 года в пункте «б» части 1 статьи 161 установлено, что конституционный трибунал рассматривает «жалобы ампаро на нарушения прав и свобод, перечисленных в статье 53.2 Конституции» Испании [1]. Ампаро – это особая процедура, применяющаяся в праве Испании и в праве ряда стран Латинской Америки, являющаяся средством защиты основных конституционных прав личности, во многом сходная с конституционной жалобой [2]. Дословно «ампаго» переводится как «защита», «покровительство».

Преступления против личности наносят непоправимый урон обществу, так как видовым объектом этих преступлений являются жизнь и здоровье человека, защиту которых государство гарантирует конституционными нормами. Уголовным кодексом Российской Федерации предусмотрена ответственность за посягательство на жизнь и здоровье человека, совершенное не только активными действиями виновного, но и путем бездействия. В связи с тем, что по объективной стороне убийство или вред

здоровью, наступившие в результате преступного бездействия субъекта и оставления человека в опасности, внешне могут быть идентичными, нередко возникают сложности при квалификации таких деяний и их разграничении со смежными составами преступлений. В особенности это касается тех случаев, когда в опасности остаются дети, которые в силу своего малолетнего возраста не в состоянии себя защитить.

Некоторые исследователи связывают систему конституционного правосудия Испании с отдельной иберийской (южноамериканской) моделью конституционной юстиции [3, с. 48]. Это обуславливается имеющейся процедурой ампаро. Единого определения данной процедуры отечественная наука не выработала. К примеру, М.А. Александрова устанавливает, что процедура ампаро является специфическим институтом специализированного судебного контроля, охраны конституционного правопорядка и режима законности, которую осуществляют органы судебной власти в рамках самостоятельного производства в отношении любого нормативного акта, противоречащего Основному Закону [4, с. 22]. А. А. Клишас определяет процедуру ампаро как нетрадиционную форму специализированного конституционного контроля.

Процедура ампаро характеризуется следующими принципами, благодаря которым правовая система адаптируется к важнейшим интересам и

потребностям человека и общества, становится совместимой с ними: 1) принцип защиты личных интересов – процедура защиты прав представляет личный интерес и направлена на лицо, восстанавливающее свои права; 2) принцип экономии времени и расходов в ходе процесса – получение максимального результата путем минимальных затрат; 3) принцип состязательности сторон – одной стороне предоставляется возможность противостоять действию противоположной стороны и в результате доказывать собственную правомерность; 4) принцип добросовестности иска, моральности судопроизводства и соблюдения закона – процесс представляет собой спор, в котором от участников требуется порядочность; 5) принцип предоставления сторонами всех имеющихся у них доказательств по процессу. Данный принцип применяется в следующих случаях: невозможно официально начать процесс – всегда требуется инициатива стороны и потерпевшего, лично заинтересованных в предъявлении иска; судья, занимающийся рассмотрением процедуры ампаро, не может разрешить ситуацию, фактически не изложенную в соответствующем заявлении; процедура ампаро допускает прекращение производства по делу истцом путем отказа от иска, за исключением случаев, когда речь идет о праве на общественный порядок или затрагивает вопросы общественной нравственности; 6) принцип возбуждения дела судом по своей инициативе или судебного расследования – включает в себя начало производства по делу, его развитие, предъявление доказательств, возможность прекращения дела, сроки исполнения приговора и его оспоримость [5, с. 56].

Жалоба ампаро применяется для защиты конституционных прав, которые нарушаются актом, действием или бездействием публичной власти, а не для восстановления любых прав. Однако процедуру ампаро в Испании отличает от института конституционной защиты прав и свобод в России то, что в Испании процедура ампаро применяется для защиты не всех конституционных прав и свобод, а лишь для строго определенных, закрепленных в статьях Конституции Испании (с 14 по 30 включительно). То, что данный перечень является исчерпывающим, по нашему мнению, сужает сферу действия данного института и несколько снижает его эффективность. К примеру, конституционной защите не подлежит право на достаточную заработную плату, закрепленное в статье 35, свобода предпринимательства (статья 38), право на собственность и наследование (статья 33), охрана здоровья (статья 43), право на благоприятную окружающую среду (статья 48). На наш взгляд, подобный закрытый перечень является слабой стороной процедуры ампаро.

Кроме того, в России конституционная жалоба подается не на судебное решение или акт органов исполнительной власти, а на закон, имея в виду его неконституционность, в отличие от Испании, где конституционная защита прав и свобод может осуществляться только в отношении подзаконных ак-

тов, правоприменительных актов органов исполнительной власти, а также актов судебной власти. В отношении законов или актов, имеющих силу закона, процедура ампаро не действует. Помимо этого, подача конституционной жалобы или жалобы ампаро автоматически не прекращает исполнение соответствующего судебного решения. Разница заключается в том, что в Испании решение о прекращении принимает палата или секция, которая рассматривает жалобу ампаро, а в России – суд, который вынес решение, применяющее обжалуемый закон. Также существенные различия заключаются в итоговом решении органов конституционного правосудия. Конституционный трибунал в Испании, рассмотрев жалобу, принимает решение либо об отказе в защите, либо о предоставлении конституционной защиты. В случае предоставления защиты возможна отмена обжалуемого акта, признание права и свободы, восстановление права и свободы, а также принятие мер для их сохранения. Конституционный Суд Российской Федерации, рассмотрев конституционную жалобу, принимает решение либо о признании обжалуемого закона или отдельных его положений соответствующими Конституции РФ, либо о признании закона или его положений не соответствующими Конституции РФ, либо о признании обжалуемого закона или его положений аналогичными тем, что ранее признаны Судом не соответствующими конституции РФ. Последние два варианта решений имеют схожие последствия, влекущие пересмотр дела компетентным судом в обычном порядке, но уже без применения признанного неконституционным закона или его положений, в отличие от отмены акта в испанской процедуре ампаро.

Таким образом, процедура ампаро Испании имеет ряд преимуществ по отношению к институту конституционной жалобы в России, что необходимо использовать для совершенствования российского конституционного права, и ряд недостатков, что не позволяет полностью использовать процедуру ампаро в других странах, но требует дальнейшего изучения этого института.

Список литературы:

1. Конституция Испании 1978 года. [Электронный ресурс] (дата обращения 18.18.2017).
2. Большой юридический словарь. — М.: Инфра-М. А. Я. Сухарев, В. Е. Крутских, А.Я. Сухарева. 2003.
3. Клишас А.А. Специализированное судопроизводство по защите конституционных прав граждан (косвенное или би-инстанционное ампаро) // Государственный аудит. Право. Экономика 2009. № 3; С. 48-57.
4. Александрова М.А. Конституционный Суд Российской Федерации как современная модель конституционного правосудия // Российский судья. 2010. № 3. С. 21-26.
5. Худоешко А. А. Принципы правового регулирования процедуры ампаро // Право и современные государства. 2012. № 2. С. 55-64.

*Кишинева Г. Б.**Студент 2 курса магистратуры юридического института
ФГБОУ ВО «Вятский государственный университет», г. Киров***ПРОБЛЕМА ИЗМЕНЕНИЯ КОНСТИТУЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ***Kishieva G.B.**2st year student of the magistracy of the Law Institute
of Vyatka State University, Kirov***THE PROBLEM OF AMENDING THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION****Аннотация.**

Статья посвящена изучению и анализу общей проблематики внесения конституционных поправок и пересмотра Конституции РФ, а также вносятся предложения по урегулированию возникающих процедурных вопросов.

Abstract.

The article is devoted to the study and analysis of the general problems of constitutional amendments and revisions of the Constitution of the Russian Federation, as well as proposals are made to resolve emerging procedural issues.

Ключевые слова: Конституция, изменения, поправки, федеральный конституционный закон, пересмотр.

Keywords: Constitution, amendments, amendments, federal constitutional law, revision.

Конституция – это Основной закон государства, который определяет основы конституционного строя, права и свободы человека и гражданина, федеративное устройство, полномочия различных органов власти. Внесение любых изменений и поправок в текст Конституции означает, что происходят серьезные изменения в указанных положениях, что приводит к разрушению уже существующего строя. В связи с этим можно сказать, что пересмотр Конституции или внесение поправок в Конституцию – явление экстраординарное, из-за чего и существуют проблемы применения данных процедур на практике.

В настоящее время существуют как «гибкие», так и «жесткие» конституции, что означает сравнительно легкий или, напротив, усложненный порядок их изменения. К примеру, наиболее «жесткой» считается Конституция США. Конституция Российской Федерации также относится к «жестким» конституциям, предусматривающим особый механизм внесения изменений и поправок.

Конституция РФ разграничивает термины «пересмотр» и «внесение поправок». С. А. Авакьян утверждает, что поправки – это небольшие изменения Конституции, которые не затрагивают основных ее положений, а вот пересмотр – это изменение фундаментальных положений Конституции, что влечет за собой одновременное изменение конституционного строя [1]. Пересмотру подлежат положения глав 1, 2 и 9, а внесение поправок осуществляется для изменения положений глав 3-8. Тем самым авторы Конституции разграничили главы, которые в силу их содержания изменяться не должны, либо сделать это достаточно затруднительно, и главы, которые могут быть изменены в сравнительно упрощенном порядке. Главы 1 и 2 определяют основы конституционного строя и

права и свободы человека и гражданина, поэтому для них установлена усложненная процедура пересмотра, препятствующая изменению этих положений без серьезных оснований. Глава 9 является одной из тех, что подлежит пересмотру, потому что в ней как раз содержится тот самый порядок пересмотра и внесения поправок [2]. Конституция ограничивает круг субъектов, имеющих право вносить предложения о пересмотре или внесении поправок [3]. Федеральное Собрание лишено права на пересмотр глав 1, 2 и 9, также строго определяются возможности Конституционного Собрания.

В статье 134 Конституции РФ перечисляются субъекты, которые имеют право на внесение предложений о поправках и пересмотре положений Конституции РФ. Данный перечень значительно меньше перечня, содержащегося в статье 104 Конституции РФ, в котором указаны субъекты, наделенные правом законодательной инициативы. Все это свидетельствует о том, что пересмотр и поправки не могут приниматься как обычный закон.

Часть 2 статьи 104 Конституции РФ предписывает, что законопроекты вносятся в Государственную Думу. Однако в статье 134 Конституции РФ не сказано, что предложения о поправках и пересмотре положений Конституции вносятся в форме законопроекта. Из этого следует неопределенность в вопросе о том, в какой орган должны вноситься предложения, указанные в статье 134.

Статья 135 Конституции РФ гласит, что положения глав 1, 2 и 9 не могут быть пересмотрены Федеральным Собранием. Данное положение вовсе нельзя рассматривать как «недоверие» к высшему законодательному органу государства, оно призвано устранить опасность облегченной процедуры, по которой данный орган мог бы сам принять решение о пересмотре и сам же осуществил бы этот

пересмотр, что, в принципе, нарушило бы предусмотренное принципом разделения властей равновесие между ветвями власти, так как чем четче прописаны процедуры законодательного процесса, чем больше гарантий, предохраняющих от сосредоточения власти в одних руках, тем лучше законодательная база. Людям в любом обществе привычно жить не по обстоятельствам, а под надежным, разумным началом закона [4].

Тем не менее, Федеральное Собрание не отстранено от процесса пересмотра. Оно имеет право вносить предложения о пересмотре, а также без его поддержки 3/5 представителей обеих палат не может быть создано Конституционное Собрание, которое должно рассмотреть данные предложения.

Таким образом, Конституционное Собрание, наделенное исключительным правом пересмотра глав 1, 2 и 9 Конституции РФ, может быть создано только при наличии следующих условий:

1. при внесении предложения о пересмотре и поправках к Конституции компетентным органом;
2. при поддержке данного предложения 3/5 голосов от общего числа членов Совета Федерации и депутатов Государственной Думы.

В Конституции РФ отсутствует определение Конституционного Собрания, его состава, порядка избрания, порядка работы и принятия решений. В части 2 статьи 135 Конституции РФ указано только то, что для этого должен быть принят федеральный конституционный закон, который в настоящее время пока еще не принят. Однако все-таки некоторые полномочия Конституционного Собрания Конституция содержит, а именно сказано, что Конституционное Собрание может либо подтвердить неизменность Конституции, либо разработать проект новой, который должен быть принят 2/3 голосов от общего числа его членов, либо он должен быть вынесен на всенародное голосование.

Статья 65 Конституции РФ имеет важную особенность: в части 1 содержится список субъектов, которые входят в состав Российской Федерации, а в части 2 сказано о порядке принятия в Российскую Федерацию и образования в ее составе нового субъекта. В связи с этим статья 137 Конституции разграничивает процедуры внесения поправок в статью 65 ввиду изменения состава Российской Федерации и наименований субъектов РФ. Согласно Определению Конституционного Суда РФ, изменение наименований субъектов РФ относится к ведению субъектов РФ, которые имеют право по своему усмотрению регулировать данные общественные отношения. Правовой формой воплощения воли субъекта Российской Федерации является Указ Президента РФ. Однако переименование не должно касаться основ конституционного строя, прав и свобод человека и гражданина, интересов Федерации и других субъектов России, зарубежных государств, менять состав Федерации или конституционно-правовой статус ее субъектов [5].

Изменение границ субъектов РФ может быть произведено на основании федерального конституционного закона по взаимному согласию соответствующих субъектов РФ и самой Федерации. Так

как каждый субъект РФ имеет свою территорию, изменение границ между субъектами не может осуществляться Федерацией единолично, подобные изменения должны осуществляться с согласия субъектов РФ. Однако и сами субъекты РФ не могут менять границы без согласия РФ. Пункт «а» части 1 статьи 102 Конституции РФ гласит, что подобные изменения должны быть утверждены Советом Федерации. То есть, изменение границ субъектов должно осуществляться лишь при общем согласии Федерации и субъектов РФ. Это является выражением принципа территориальной целостности субъектов РФ.

Таким образом, при возникновении необходимости изменения границ субъектов РФ заинтересованные субъекты РФ должны достичь согласия между собой. Последующая процедура регулируется статьей 147 Регламента Совета Федерации [6]. После поступления от субъектов РФ документов, подтверждающих согласие на изменение административных границ, их сначала рассматривает Комитет Совета Федерации по делам Федерации и региональной политике, принимающий заключение и представляющий его на рассмотрение на заседании Совета Федерации. Сначала рассматриваются доклады представителей субъектов РФ, должны быть представлены географические карты, где будут указаны предлагаемые изменения, далее оглашается заключение Комитета Совета Федерации. Решение об утверждении изменения границ должно быть принято большинством голосов от общего числа членов верхней палаты Парламента. Если данное большинство не получено, соглашение субъектов РФ об изменении границ должно быть отклонено.

В качестве нового субъекта в Российскую Федерацию может быть принято иностранное государство. Инициатором данного предложения может выступать соответствующее иностранное государство. Если данное предложение поступило, Президент РФ уведомляет Государственную Думу и Совет Федерации и при необходимости проводит с ними консультации. Далее проводится заключение международного договора в соответствии с требованиями Федерального закона «О международных договорах Российской Федерации» [7]. После подписания международного договора Президент РФ обращается в Конституционный Суд РФ с запросом о проверке соответствия Конституции данного договора. Далее рассмотрение указанных актов осуществляется в обычной парламентской процедуре. Изменения в часть 1 статьи 65 Конституции РФ вносятся на основании указанного федерального конституционного закона и учитываются при переиздании текста Основного закона страны.

Согласно статье 136 Конституции РФ, поправки к главам 3-8 должны приниматься в порядке, который предусмотрен для принятия федерального конституционного закона, и вступать в силу после того, как их одобряют органы законодательной власти не менее 2/3 субъектов Федерации, однако эти поправки могут приниматься не обязательно в форме федерального конституционного

закона. К примеру, Конституционный суд установил, что эти поправки вносятся в форме Закона РФ [8]. В соответствии с этим был принят Федеральный закон «О порядке принятия и вступления в силу поправок к Конституции Российской Федерации» [9], согласно которому в Государственную Думу вносится предложение о внесении поправок в Конституцию субъектами, указанными в статье 134 Конституции РФ. Комитет Государственной Думы, к ведению которого отнесены вопросы конституционного законодательства, проверяет допустимость данного предложения, после чего рекомендует Государственной Думе либо принять предложение к рассмотрению, либо возратить его инициатору. Далее осуществляется стандартная процедура законодательного процесса.

Положения указанного выше Федерального закона применялись на практике. Законом РФ о поправке к Конституции РФ от 30.12.2008 N 6-ФКЗ [10] внесены изменения в часть 1 статьи 81 и часть 1 статьи 96. Срок полномочий Президента был увеличен с 4 до 6 лет, депутатов Государственной Думы – с 4 до 5 лет. Законом РФ о поправке к Конституции РФ от 30.12.2008 N 7-ФКЗ [11] часть 1 статьи 103 Конституции, в которой рассматривались полномочия Государственной Думы, была дополнена пунктом «в», в соответствии с которым к ведению Государственной Думы относится «заслушивание ежегодных отчетов Правительства Российской Федерации о результатах его деятельности, в том числе по вопросам, поставленным Государственной Думой».

Россия – это страна, относящаяся к той группе федеративных государств, конституцией которых установлено разделение учредительных полномочий по внесению поправок между федеральным парламентом и законодательными органами субъектов федерации. Но, исходя из буквального прочтения пункта «а» статьи 71 Конституции РФ, «принятие и изменение Конституции» – это только предмет ведения Российской Федерации. По отношению к пересмотру и принятию новой Конституции данные положения применимы в полной мере, однако данная формулировка пункта «а» статьи 71, вероятно, охватывает еще и процесс принятия поправок к главам 3–8 и порядок внесения изменений в статью 65 Конституции, которые определяют состав Российской Федерации – список наименований с указанием статуса различных видов субъектов РФ, что противоречит вышеуказанным положениям.

Таким образом, анализ общей проблематики внесения конституционных поправок и пересмотра Конституции РФ позволяет сделать вывод, что в настоящее время существует необходимость в из-

дании общего федерального закона, который урегулировал бы процедурные вопросы, связанные со всеми рассмотренными способами внесения изменений в Конституцию Российской Федерации и объединил бы в себе все необходимые положения, так как уже существующие положения «разбросаны» по Конституции и Федеральным Законам, что затрудняет процесс внесения поправок к Конституции Российской Федерации, а также отсутствует Федеральный конституционный закон «О Конституционном Собрании», что делает невозможным процесс пересмотра Конституции РФ.

Список литературы:

1. Авакьян С.А. Конституция России: природа, эволюция, современность. - М.: РЮИД, "Сашко", 2000 г. С. 359.
2. Баглай М. В. Конституционное право Российской Федерации. Учебник. 6-е издание, измененное и дополненное. Издательство НОРМА. Москва, 2007. С. 773.
3. Смоленский М. Б. Теория конституционных поправок и пересмотра Конституции: проблемы формирования в России//Наука и образование: Хозяйство и экономика; Предпринимательство; Право и управление. 2017. - №12. С. 87-90.
4. Смоленский М.Б. Право и правовая культура как базовая ценность гражданского общества//Журнал Российского права. 2004. №11(95). С.73-81.
5. Постановление Конституционного Суда РФ от 28 ноября 1995 г. № 15АП «По делу о толковании части 2 статьи 137 Конституции Российской Федерации» // СЗ РФ. 1995. № 49. Ст. 4868.
6. Постановление Совета Федерации Федерального Собрания РФ от 30.01.2002г. №33-СФ «О регламенте Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации».
7. Федеральный закон "О международных договорах Российской Федерации" от 15.07.1995 № 101-ФЗ.
8. Постановление Конституционного Суда РФ от 31 октября 1995 г. № 12АП «По делу о толковании статьи 136 Конституции Российской Федерации» // СЗ РФ. 1995. № 45. Ст. 4408.
9. Федеральный закон "О порядке принятия и вступления в силу поправок к Конституции Российской Федерации" от 04.03.1998 № 33-ФЗ.
10. Закон РФ о поправке к Конституции РФ от 30.12.2008 N 6-ФКЗ "Об изменении срока полномочий Президента Российской Федерации и Государственной Думы".
11. Закон РФ о поправке к Конституции РФ от 30.12.2008 N 7-ФКЗ "О контрольных полномочиях Государственной Думы в отношении Правительства Российской Федерации".

*Кишинева Г. Б.**Студент 2 курса магистратуры юридического института
ФГБОУ ВО «Вятский государственный университет», г. Киров***ПРОБЛЕМА МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ПО ЛИНИИ ИНТЕРПОЛА***Kishieva G.B.**2st year student of the magistracy of the Law Institute
of Vyatka State University, Kirov***THE PROBLEM OF THE INTERNATIONAL INTERPOL COOPERATION****Аннотация.**

В статье анализируются международно-правовые аспекты деятельности по соблюдению прав человека при осуществлении международного сотрудничества в борьбе с преступностью в рамках Международной организации уголовной полиции

Abstract.

The article analyzes the international legal aspects of human rights observance in the implementation of international cooperation in the fight against crime within the framework of the International Criminal Police Organization.

Ключевые слова: *Интерпол, Международная организация уголовной полиции, права человека, международное сотрудничество.*

Keywords: *Interpol, International Criminal Police Organization, human rights, international cooperation.*

Термин «Интерпол» впервые был использован в апреле 1914 г. на страницах *Journal de Monaco*, где освещались материалы о Первом международном конгрессе криминальной полиции. С 22 июня 1946 г. термин «Интерпол» использовался в качестве телеграфного адреса штаб-квартиры МКУП в Париже. В 1956 г. в Вене на 25-й сессии Генеральной ассамблеи МКУП был принят новый устав организации, в котором в ст. 1 закреплялось ее новое название. основополагающим документом, регулирующим деятельность Интерпола в настоящее время является Устав Международной организации уголовной полиции – Интерпол 1956 г. С момента создания Интерпола особое значение приобрел вопрос о неправительственном или межправительственном характере этой организации, поскольку отсутствовали официально подписанные и ратифицированные в международном порядке соглашения об этом. Вместе с тем, межправительственный характер этой международной организации вытекает как из Устава Интерпола (см., например, ст. 4, 35, 42 и др.), так и из соглашений, заключенных между Интерполом и ООН.

Так, в 1971 г. было заключено специальное соглашение о сотрудничестве между Интерполом и Экономическим и Социальным Советом (ЭКОСОС) ООН. Резолюцией Генеральной ассамблеи ООН от 15 октября 1996 г. был подтвержден статус МОУП – Интерпола как наблюдателя на Генеральной Ассамблее ООН. 8 июля 1997 г. Было подписано Соглашение о сотрудничестве Интерпола с Организацией Объединенных Наций между Президентом Интерпола и Генеральным секретарем ООН. Это соглашение вступило в силу после его одобрения резолюцией, принятой Генеральной ассамблеей на 66-й сессии (Дели, 1997 г.).

Основываясь на историко-правовом опыте, можно сделать вывод, что одним из основных критериев успешной борьбы с преступлениями международного характера продолжает оставаться оказание правовой помощи по уголовным делам, в т.ч. выдача лиц, совершивших преступление (экстрадиция), являющаяся эффективным средством борьбы с преступностью лишь в тех случаях, когда она регламентирована национальным законодательством. На международном уровне назрела необходимость введения института международно-правового обязательства на оказание взаимной помощи в рамках Интерпола.

Всеобщая декларация прав человека, принятая Резолюцией Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций (далее – ООН) 217 А (III) 10 декабря 1948 г., провозглашает, что права человека необходимо охранять властью закона в целях обеспечения того, чтобы человек не был вынужден прибегать, в качестве последнего средства, к восстанию против тирании и угнетения [1]. В настоящее время, в эпоху, когда значение прав человека все чаще подчеркивается, Международная организация уголовной полиции – Интерпол (далее – Интерпол) в своей деятельности стремится содействовать уважению и соблюдению принципа уважения прав человека в соответствии с Уставом Интерпола. Устав Интерпола закрепляет цели организации, одной из которых является обеспечение широкого взаимодействия всех органов (учреждений) уголовной полиции в рамках существующего законодательства страны и в духе Всеобщей Декларации прав человека [2].

10 декабря 1948 г. Генеральная Ассамблея ООН приняла и провозгласила Всеобщую декларацию прав человека в качестве общего эталона для

всех наций и народов. С принятием Всеобщей декларации прав человека ООН впервые признала достоинства и равные и неотъемлемые права, присущие всем членам человеческой семьи. С тех пор принципы, закрепленные в этом эпохальном для человечества документе и развивающие положения Устава ООН, стали общепризнанными нормами международного права.

Положения Всеобщей декларации прав человека направлены на обеспечение максимального уровня уважения наиболее существенных прав и свобод личности, вытекающих из самого существования человека. Важно отметить, что эти общепризнанные нормы международного права распространяются не только на внутригосударственную деятельность, но и на всех участников международных отношений, в т.ч. и на международные организации.

В Венской декларации и программе действий 1993 г. содержится указание на универсальность, неделимость, взаимозависимость и взаимосвязанность всех прав человека. Также в данной декларации установлена обязанность относиться к правам человека глобально, на справедливой и равной основе, с одинаковым подходом и вниманием, адресованная Международному сообществу [3]. Именно в таком векторе осуществляет свою деятельность Интерпол, стремясь не только воздерживаться от нарушений прав человека, но и активно содействовать защите прав человека, где это считается необходимым в соответствии с Уставом Интерпола.

Важность соблюдения прав человека была признана Интерполом с первых дней Организации. В резолюции Генеральной Ассамблеи Интерпола № 3, принятой на ее 18-й сессии, указывается, что все акты насилия или негуманного обращения, т.е. те, которые попирают человеческое достоинство, совершенные полицией при осуществлении своих судебных и уголовных полицейских функций, должны быть преданы правосудию [4].

Подход к уважению прав человека, как уже упоминалось выше, был закреплен и в Уставе организации в качестве одной из целей – взаимодействия всех органов (учреждений) уголовной полиции в духе Всеобщей Декларации прав человека.

Принятая в 1974 г. на 43-й сессии Генеральной Ассамблеи Интерпола резолюция «Конфиденциальность информации» требует от Национальных центральных бюро и Генерального секретаря учитывать при обмене информацией принцип охраны личных прав граждан [5].

С практической точки зрения приверженность Интерпола к соблюдению прав человека проявляется посредством нескольких инициатив. Одной из таких инициатив является сотрудничество с международными судебными органами.

Во-первых, Организация тесно сотрудничает с международными судами и трибуналами, мандаты которых предусматривают преследование и привлечение к ответственности лиц, совершивших тяжкие международные преступления [6].

В настоящее время сотрудничество было установлено соглашениями между Интерполом и следующими судебными органами:

- Международный уголовный суд;
- Международный уголовный трибунал по бывшей Югославии;
- Международный уголовный трибунал по Руанде;
- Специальный суд по Сьерра-Леоне;
- Специальный трибунал по Ливану.

Например, в случае Трибунала по бывшей Югославии основой сотрудничества с Интерполом является статья 39 Правил и процедур доказывания Трибунала (приняты в 1994 г.), в которой говорится, что «при проведении расследования Прокурор может запросить помощь любого соответствующего международного органа, в т.ч. Международной организации уголовной полиции (Интерпол)» [7].

Что касается Международного уголовного суда, оно прямо предусмотрено в статье 87 (1, b) Статута, в которой указано, что Суд вправе направлять государством-участникам просьбы о сотрудничестве через Международную организацию уголовной полиции [8].

Интерпол в рамках сотрудничества с международными судебными органами выпускает уведомления о розыске предполагаемых преступников. В 2004 г. Генеральная Ассамблея Интерпола подтвердила свою приверженность в поддержке расследования и судебного преследования геноцида, военных преступлений и преступлений против человечности [9].

Во-вторых, Интерпол гарантирует, что права человека соблюдаются при обработке личной информации, аккумулирующейся в организации и передаваемой через свои каналы. Контролирующую функцию по недопущению вмешательства в личную жизнь граждан и разглашения информации личного характера в рамках Интерпола исполняет Комиссия Интерпола по контролю за файлами.

Комиссия контролирует процессы обработки и передачи информации в системе Интерпола с целью предупреждения злоупотреблений и предотвращения любых других угроз личным правам человека. В 2016 г. в ходе 85-й сессии Генеральной ассамблеи Интерпола, проходившей в Индонезии, впервые за последние 30 лет в состав комиссии был включен представитель Российской Федерации – сотрудник Генеральной прокуратуры Российской Федерации. Комиссия является независимым органом, в задачи которого входит обеспечение того, чтобы соблюдались правила конфиденциальности при проведении операций, связанных с обработкой персональных данных, и, в частности, контролируется создание Интерполом новых файлов или новых методов обработки и передачи личной информации с целью недопущения нарушений прав человека.

Независимая комиссия по контролю над файлами Интерпола также отвечает за обработку запросов на доступ к файлам Интерпола, включая просьбы об исправлении или удалении.

В-третьих, одной из инициатив Интерпола, направленной на пропаганду уважения прав человека является реализация организацией информационно-воспитательной функции. В 1994 г. Генеральная Ассамблея, подчеркивая важность работы, проводимой Интерполом для защиты основных прав человека, рекомендовала государствам-участникам принять меры, направленные на обеспечение изучения прав человека в образовательных организациях, занимающихся подготовкой полицейских кадров [10].

Следует также отметить, что Интерпол, выражая свою приверженность к соблюдению и уважению прав человека, осуществляет сотрудничество с Советом по правам человека ООН, участвуя в сессиях Совета и проводимых им семинарах.

Таким образом, Международная организация уголовной полиции, играя важную роль в сотрудничестве государств в противодействии преступности, в своей деятельности руководствуется общепризнанными нормами международного права и международными стандартами прав человека, что подтверждается принятыми соглашениями и решениями Интерпола, а также претворяется в жизнь в практике работы организации.

Список литературы:

1. Всеобщая декларация прав человека (принята Генеральной Ассамблеей ООН 10.12.1948) // Российская газета. 1998. 10 дек.

2. Устав Международной организации уголовной полиции (Интерпол), принят на 25-й сессии Генеральной Ассамблеи Интерпола (Вена, Австрия, 13 июня 1956 г.). URL: <https://www.interpol.int/> (дата обращения: 05.12.2019).

3. Венская декларация и программа действий (принята в г. Вене 25.06.1993 на 2-й Всемирной конференции по правам человека) // Московский журнал международного права. 1994. № 1. С. 153-180.

4. Овчинский В. С. Интерпол (в вопросах и ответах). М.: Инфра-М, 2001.

5. Резолюция Генеральной Ассамблеи Интерпола AGN-1974-RES-1 «Privacy of information», принята на 43-й сессии Генеральной Ассамблеи Интерпола (Канны, Франция, 19-25 сентября 1974 URL: <https://www.interpol.int/> (дата обращения: 05.12.2019).

6. Каламкарян Р.А., Троицкий С.В., Галиев Р.С., Андреев А.Ф. и др. Международное сотрудничество в борьбе с преступностью: учебник. М., 2016.

7. Правила и процедуры доказывания Международного трибунала для судебного преследования лиц, ответственных за серьезные нарушения международного гуманитарного права, совершенные на территории бывшей Югославии с 1991 года (приняты на 3-й сессии Международного Трибунала, Гаага, Нидерланды, 25 апреля – 5 мая 1994 г.). URL: <http://www.icty.org/> (дата обращения: 05.12.2019).

8. Римский статут Международного уголовного суда (принят в г. Риме 17.07.1998 Дипломатической конференцией полномочных представителей под эгидой ООН по учреждению Международного уголовного суда) [Электронный ресурс]. Доступ из справ.-правовой системы «Консультант-Плюс».

9. Резолюция Генеральной Ассамблеи Интерпола AG-2004-RES-17 «Increased ICPO-INTERPOL support for the investigation and prosecution of genocide, war crimes and crimes against humanity», принята на 73-й сессии Генеральной Ассамблеи Интерпола (Канкун, Мексика, 5-8 октября 2004 г.). URL: <https://www.interpol.int/> (дата обращения: 05.12.2019).

10. Резолюция Генеральной Ассамблеи Интерпола AGN-1994-RES-16 «Training on human rights in police colleges», принята на 63-й сессии Генеральной Ассамблеи Интерпола (Рим, Италия, 28 сентября – 4 октября 1994 г.) URL: <https://www.interpol.int/> (дата обращения: 05.12.2019).

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Pavliuchenko Ruslan

Taras Shevchenko National University of Kyiv

CURRENT ISSUE OF LEGAL CULTURE OF LAWYER

Аннотация.

В статье автор исследует актуальный вопрос, который раскрывает проблему правовой культуры юриста. Автор, с теоретической точки зрения сделал вывод и проиллюстрировал, что основным признаком преданности юриста своему делу его профессиональной зрелости является чувство справедливости.

Abstract.

In the article, the author reveals a topical issue that reveals the problem of the legal culture of a lawyer. The author investigated the issue from a theoretical point of view, and illustrated that the main sign of a lawyer's dedication to his work, his professional maturity, is a sense of justice.

Ключевые слова: юрист, право, гражданский долг, правовая культура, общество, юридическая практика, адвокат, правовой механизм

Keywords: lawyer, law, civic duty, legal culture, society, legal practice, lawyer, legal mechanism.

Професія юриста, як своєрідний вид соціальної діяльності, вирізняється серед інших цілим спектром специфічних властивостей, зумовлених роллю, яку відіграють право і законність у житті суспільства. Охорона прав і законних інтересів громадян, безкомпромісна боротьба з правопорушеннями, висококваліфіковане розв'язання різноманітних юридичних проблем – є змістом повсякденної діяльності юристів і разом з тим вважається їх професійним обов'язком.

Саме юристи, які мають ґрунтовні знання, відповідну професійну підготовку, високу правосвідомість, чітке розуміння своєї відповідальності за долю людей, наділені владними повноваженнями й здатні ефективно впливати на зміцнення законності й правопорядку в державі.

Необхідність виконання юристами своїх професійних повноважень, громадянського обов'язку ставить перед ними надзвичайні вимоги до особистих якостей. Правова культура професійної групи, або професійна правова культура є однією з форм правової культури суспільства, що притаманна окремій категорії суспільства, яка професійно займається юридичною практикою та потребує фахової освіти й практичної підготовки. Професійній правовій культурі робочої групи або колективу та її учасникам властивий вищий ступінь знання й розуміння правових явищ у відповідних галузях професійної діяльності. Правова культура юриста вбачається в критичному творчому осмисленні правових норм, законів, правових явищ із погляду їх гуманістичного, демократичного й морального змісту.

Професійна культура юриста припускає: знання законодавства й можливостей юридичної науки; переконаність у необхідності й соціальній користі законів і підзаконних актів; уміння користуватися правовим механізмом – законами та іншими правовими актами в повсякденній діяльно-

сті, вдаватися до використання всіх досягнень юридичної науки та практики при прийнятті й оформленні рішень. Професіоналізм і справедливість домінують у юридичній практиці лише відтоді, коли юрист, слугуючи лише закону, бездоганно виконує свій морально-правовий обов'язок, постійно підвищує свою майстерність, опановує досягнення теоретичної та практичної юриспруденції. Разом із тим кожна юридична професія має свою специфіку, що обумовлює й особливості правової культури різних її представників, наприклад, суддів, прокурорських працівників, співробітників органів внутрішніх справ, юрисконсультів, адвокатів тощо.

Проте, рівень професійної культури, наприклад співробітників поліції, є різноманітним. Відмінності спостерігаються в правовій культурі рядового і керівного складу, офіцерів різних підрозділів поліції. В даному випадку проявляється загальна закономірність: рівень професійної культури співробітників поліції, як правило, тим вище, чим ближче вони до діяльності, здійснюваної у сфері права. Правова культура повинна характеризуватися більшою зрілістю і професіоналізмом. Виділяючи три види правової культури, необхідно пам'ятати, що в реальному житті вони тісно взаємозалежні: правова культура як соціальне явище єдина; правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його учасників (особи, групи); вона є умовою, формою та результатом культурно-правової діяльності громадян та їх професійних груп.

Автор доводить, що над правовою культурою постійно необхідно працювати. І слід погодитись, що в першу чергу юрист має глибоко усвідомлювати отже, виконуючи свій обов'язок, юрист будучи наділений високою довірою суспільства й держави, а тому його висока порядність, чесність, безкорисливість, об'єктивність, вдумливий підхід до

кожної деталі справи, постійне прагнення до самовдосконалення повинні бути невід'ємними рисами його прагнення.

Характерною ознакою відданості юриста своїй справі, професійної зрілості є відверте почуття справедливості. Для юриста це, насамперед, означає небайдужість до біди, нещастя інших людей, у тому числі і до таких, які через збіг складних життєвих обставин самі опинилися серед правопорушників. На відміну від інших громадян, юрист, саме завдяки своєму професійному хисту, спроможний не обмежуватися роллю спостерігача, а активно й ефективно домагатися відновлення порушених прав, встановлення справедливості. Зробити це – його професійний і громадянський обов'язок. Всупереч відомому прислів'ю "людині властиво помилятися", юрист, як і лікар, не має права на помилку. Адже вона занадто дорого обходиться людині й суспільству в цілому. Її ціною іноді можуть бути тяжкі наслідки – втрата волі, здоров'я і навіть життя. Звичайно, ніхто не застрахований від прийняття хибних рішень, але в тому й полягає особливість юридичної діяльності, щоб "метод спроб та помилок" був для неї неприйнятний. Тому, рішення з будь-якої юридичної справи має бути глибоко виваженим, всебічно обміркованим, що і є головною передумовою його законності. Специфічною рисою діяльності юриста є повсякденне зіткнення з найрізноманітнішими життєвими ситуаціями, юридичними казусами, які мають деякі спільні ознаки, а інколи істотно відрізняються. Досвідченим юристам добре відомо, що на практиці фактично не буває цілком ідентичних справ, випадків, абсолютно тотожних ситуацій, а відтак не може бути й стереотипів для їх вирішення. В професії юриста має місце нагальна потреба в творчому підході до встановлення істини в кожній конкретній справі, постійний пошук, можливість миттєво орієнтуватися в ситуації, готовність до прийняття нестандартних у межах закону рішень.

Складність юридичних проблем, що має розв'язувати юрист, багатогранність юридичної діяльності, її своєрідний характер зумовлює наявність професійно-правового мислення в працівників даної категорії. В теорії професійне юридичне мислення визначається, як система інформаційної насиченості, що складається у особи установками професійного призначення. Професійне мислення юриста має базуватися на виключно високій нормативній культурі, яка виражається в несхильній переконливості в непорушності, органічній єдності букви та духу закону, віри в завершену непереборність ідей права й справедливості. Професійне мислення юриста включає такі важливі складові елементи, як універсальність і ерудованість. Справжнім професіоналом може стати лише людина з високим інтелектом, стійкими психологічними якостями, твердим характером тощо.

Юрист за своєю професійною діяльністю має відрізнитись в суспільстві глибокими знаннями права, які умовно можна поділити на такі види: фундаментальні, що дають розуміння внутрішніх за-

кономірностей держави і права, охоплюють усі важливі юридичні поняття й категорії; спеціалізовані – конкретні юридичні знання, що використовуються для потреб різних видів юридичної діяльності, наприклад складання юридичних документів, виконання відповідних дій і операцій, застосування певних засобів та певної методики в процесі розв'язання юридичних справ. Таким чином, юрист – це особа з достатнім професіональним розвитком в галузі юриспруденції, який має фундаментальні та спеціальні правові знання, глибоко переконаний у винятковому призначенні права й законності для суспільства, кваліфіковано користується юридичним механізмом при розв'язанні юридичних питань в ім'я захисту прав і законних інтересів громадян.

Юридичну роботу здійснюють чисельна кількість уповноважених спеціалістів, наприклад, прокурори, адвокати, судді, слідчі, тощо, які виконують значну кількість юридично значущих дій, вирішують щоденно юридичні справи. Це окрема сфера соціальної діяльності, в якій вирішуються життєво важливі інтереси, задовольняються потреби. Всеосяжний характер та значущість цієї сфери для суспільства передбачають наявність значної кількості спеціальностей в межах юридичної професії. Це відповідно створює широкі можливості для реалізації своїх здібностей та творчого потенціалу багатьох суб'єктів.

З іншої точки зору, юридичну роботу виконують не всі, хто бажає, а лише уповноважені особи, еліта, що володіє відповідними знаннями та навичками. Враховуючи недостатню кількість в нашій країні кваліфікованих спеціалістів-юристів, постійно зростаючу роль права та юридичної процедури, враховуючи престиж юридичної роботи та юридичного навчання, можна стверджувати про елітний характер юридичної професії.

Еліті притаманна особлива відповідальність. Від поради або рішення юриста багато в чому залежить доля людини, благополуччя сім'ї, її майновий стан, економічний розвиток суспільства. При цьому, помилки в роботі юриста – це пряма загроза суспільним інтересам, які охороняються правом. За свої помилки кожний юрист несе особисту відповідальність. Однак слід зробити акцент на відповідальності позитивній, яка полягає у відповідальному, свідомому ставленні до своєї роботи, що забезпечує її високу якість.

Юридична діяльність дуже часто відбувається на стику протилежних інтересів в умовах протидії або відкритої боротьби: позивач – відповідач, обвинувачений – потерпілий, правопорушник – співробітник правоохоронного органу тощо. Наявність подібних суперечностей у професійній діяльності юристів обумовлено протилежністю індивідуальних потреб та інтересів. Тому в більшості випадків юридична діяльність здійснюється на основі компромісу з суспільством та його представниками.

Всяка кваліфікована роботи вимагає від свого виконавця наявності певного рівня інтелекту, наприклад, професійних знань, оціночних критеріїв, почуття, професійного етикету, тощо. Однак, щодо

роботи юриста, слід сказати, що в більшості випадків це є інтелектуальна праця. У ході вирішення юридичної справи юристу доводиться застосовувати загальні вимоги правової норми до конкретної життєвої ситуації, шляхом прийняття відповідного рішення. Це передбачає необхідність прогнозування подальшого розвитку подій, моделювання можливих ситуацій, визначення засобів для їх попередження, що свідчить про інтелектуальну напруженість юридичної роботи. При цьому, слід відзначити, що окремі юридично значущі дії в професійній діяльності юриста, вимагають не лише інтелекту, а й значної фізичної підготовки.

Поряд з принципами самостійності, індивідуальної відповідальності, процесуальної незалежності робота юристів багато в чому має колективний характер. Значна кількість рішень приймаються не від імені конкретного виконавця, а від імені органу держави або всієї держави, що вказує на колективність його вироблення, прийняття та забезпечення реалізації. Наприклад, рішення суду базується на результатах колективної праці багатьох учасників процесу, наприклад, слідчі, адвокати, прокурори, оперативні службовці, свідки, експерти, тощо. Також існує системна єдність юридичних установ.

З розвитком суспільства, здійсненням великих перетворень у різноманітних сферах людської діяльності, як соціальної, економічної, політичної, духовної, відбуваються й певні зміни в юриспруденції, самому характері юридичної діяльності, спеціалізації правової роботи. Отже, зростає значення і престижність юридичної діяльності, праці юристів. Все більшого суспільного визнання дана діяльність набуває на різних рівнях державно-політичної системи соціального середовища, як одного з найважливіших факторів суспільного прогресу. Проблеми розбудови правової держави, забезпечення охорони прав і законних інтересів людини, громадянина, імплементації норм міжнародного права до внутрішнього законодавства України ставить перед юридичною спільнотою нові та складні завдання щодо вдосконалення форм і методів роботи в цій галузі. Зростання економіки, створення нових форм економічної діяльності, потребують внесення істотних змін, відкриття нових горизонтів, як до змісту правового регулювання економічних відносин, практику використання відповідних форм і методів, так і в існуючу низку юридичних вакансій, а то й створення нових юридичних спеціальностей, що пов'язані, наприклад, із застосуванням норм комерційного, господарського права тощо.

Людина формується як особистість у процесі соціальної практики. Юридична освіта є першим кроком до вдосконалення як особистості в галузі реалізації права. Юридична освіта має забезпечити знання й розуміння мови та технічної майстерності, необхідних для практикуючого юриста.

Як висновок, автор доводить, що правова культура юриста вбачається в критичному творчому осмисленні правових норм, законів, правових явищ із усвідомлення їх гуманістичного, демократичного й морального змісту.

Професійна культура юриста припускає: знання законодавства та можливостей юридичної науки; переконаність у необхідності і соціальній необхідності законів і підзаконних актів; уміння користуватися правовим механізмом – законами та іншими правовими актами в повсякденній діяльності, вдаватися до використання всіх досягнень юридичної науки та практики при прийнятті й оформленні рішень.

Професіоналізм і справедливість домінують у юридичній практиці лише тоді, коли юрист як служитель закону добросовісно виконує свій морально-правовий обов'язок, постійно підвищує кваліфікацію, опановує досягнення теоретичної та практичної юриспруденції.

Виділяючи три види правової культури, слід пам'ятати, що в реальному житті вони тісно взаємозалежні: правова культура як соціальне явище єдина; правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його індивідів: особи, групи; вона є умовою, формою і результатом культурно-правової діяльності громадян та їх професійних груп.

Характерною ознакою відданості юриста своїй справі, професійної зрілості є загострене почуття справедливості. На відміну від інших громадян, юрист, саме завдяки своїм професійним навичкам, спроможний не обмежуватися роллю спостерігача, а й активно та ефективно домагатися відновлення порушених прав, встановлення справедливості. Зробити це - його професійний і громадянський обов'язок.

Література

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Документ 254к/96-ВР. – Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX . URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

2. Загальна теорія права. Нормативний курс підруч. для студ.-юристів /кол.авт.; за ред. доктора юрид.наук, проф. С.В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с. С.70-87.–576 с.

3. Збірка кращих доповідей на засіданні круглого столу з предмету «Теорія права». Випуск п'ятий «Теорія права та держави». / За заг. ред. Теремцової Н.В. – Київ. Надруковано ТОВ «Інтер Логістик Україна» – К., 2015. – 214с.

4. Теремцова Н. Проблеми реалізації норм права щодо правомірної поведінки. Альманах права. Право і процес: складові забезпечення в сучасних умовах. – випуск 7. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. – 448с. – С.245-248.

5. Тимошук О. А., Теремцова Н.В. Актуальне питання розвитку системи безоплатної правової допомоги при залученні перекладача для реалізації завдань у кримінальному провадженні. Матеріали доповідей укладено за матеріалами конференції «Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали IV Всеукраїнської за міжнародною участю науково-практичної конференції (м. Полтава, 23-24 жовтня 2019 року) : у 2-х ч. – Пол-

тава: Россав, 2019. – Ч.1. – 193 с.-С.168-170. Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2019, УДК 340.11 (477) : 341.1 А28. URL:<http://pli.nlu.edu.ua>.

6. Захарченко Р.О., Теремцова Н.В. Актуальне питання відносно принципу справедливості за кримінальним законодавством України. Матеріали доповідей укладено за матеріалами конференції «Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали IV Всеукраїнської за міжнародною участю науково-практичної конференції (м. Полтава, 23-24 жовтня 2019 року) : – Полтава : Россав, 2019. – Ч.2. – 166 с. –С.54-56. URL:<http://pli.nlu.edu.ua>.

7. Sribniak V., Teremtsova N. Теремцова Н. Питання щодо дотримання гарантій незалежності прокурорів при здійсненні своїх повноважень. The art of scientific mind, Scientific journal, №8(2019).

8. Teremtsova, N. (2019). The problem of differentiation between private and public law. Journal Transition Studies Review, 26(2), 15-22. Index Scopus 2019 International ISSN: 1614-4007.

9. Теремцова Н. Поняття та основні принципи професійної етики юриста. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Чернівці, 04 березня 2021 р.) / відп. ред. Т. А. Латковська. Чернівці, 2021. 332 с. – С. 281-284.

10. Rybalchenko A., Teremtsova N. The actual issue of professional ethics of a notary and a lawyer: a comparative aspect // Science 2021: Research and Innovation. Abstracts of the 17th International scientific and practical conference. Primedia E-launch LLC, USA, Philadelphia. 2021. Pp. 163-167. URL: <http://el-conf.com.ua>.

Полищук Марина Геннадіївна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, доцент, кандидат юридичних наук.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.
(Дніпро Україна)

Пікуль Олексій Вадимович
студент юридичного факультету,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.
(Дніпро Україна)

[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-23-26](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-23-26)

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Polishchuk Maryna Hennadiivna,
Associate Professor of Civil Law, Associate Professor, Candidate of Law.
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
(Dnipro Ukraine)

Pikul Oleksiy Vadymovych
student of the Faculty of Law,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
(Dnipro Ukraine)

APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF FAMILY LAW

Анотація.

Основою, яка регулює сімейні відносини, є правові норми, що визначені законодавчо. На практиці процес застосування принципів сімейного права є досить складним та трудомістким, що обумовлює актуальність цього дослідження. Складність застосування спричинена тим, що велика кількість юристів нехтує дотриманням законодавчих норм щодо застосування принципів сімейного права.

Abstract.

The basis that regulates family relations are the legal norms defined by law. In practice, the process of applying the principles of family law is quite complex and time-consuming, which determines the relevance of this study. The complexity of the application is due to the fact that a large number of lawyers neglect compliance with the law on the application of the principles of family law.

Ключові слова. Принципи, сімейне право, застосування, аналогія права, судова практика, дотримання, закон, норми права.

Keywords. Principles, family law, application, analogy of law, case law, compliance, law, law.

Мета. Аналіз особливостей дотримання та застосування на практиці принципів сімейного права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковці досліджують переважно теоретичні проблеми застосування норм та принципів права (М.І.

Козюбра, В.М. Косович, С.П. Погребняк, О.М. Юхимюк та інші), дію окремих принципів сімейного права під час регулювання конкретних сімейних відносин (В. Борисова, І. Жилінкова, З. Ромовська, Л. Красицька, О. Розгон, В. Чернега, О. Явор

та інші). Наразі недостатньо дослідженим є процес застосування принципів сімейного права [1, с. 49].

Принципи сімейного права мають вагомe значення не тільки для застосування правових норм, а й для розуміння сутності сімейного права, пошуку шляхів його вдосконалення. Водночас більше порівняльних досліджень українськими вченими здійснено у сфері засад регулювання сімейних відносин в Україні та державах Європейського Союзу. При цьому недостатньо дослідженими для вітчизняної науки сімейного права є особливості регулювання сімейних відносин в азійських державах. Принципи регулювання шлюбно-сімейних відносин і їх прояви в окремих інститутах сімейного права в азійських державах досліджували Б.А. Джандарбек, А.М. Левушкін, С.М. Муратбекова, М.А. Оскембаева, Т.О. Резвушкіна, А.А. Бейсенова, Ж.Ч. Тегізбекова та інші. Серед азійських держав є такі, що мають спільну історію з Україною під час перебування у складі Радянського Союзу. Саме тому інтерес становить розвиток принципів сімейного права в таких державах після розпаду СРСР [2, с. 256].

Виклад основного матеріалу. Застосування принципів сімейного права має здійснюватися як уповноваженими правотворчими органами (у процесі правотворення), адміністративними та судовими органами (у процесі правозастосування), так і учасниками сімейних відносин (наприклад, при регулюванні своїх відносин договором). Принципи сімейного права однаково є обов'язковими як для органів публічної влади, так і для приватних осіб (учасників сімейних відносин). Законність дій як публічних органів, так і приватних осіб безпосередньо залежить від дотримання принципів сімейного права. У разі їх порушення можуть наставати негативні наслідки у вигляді зобов'язання вчинити певну дію, відшкодувати завдану шкоду тощо [1, с. 49-50].

У процесі правотворення принципи сімейного права встановлюють вимоги до правотворчої діяльності, яка не може суперечити загальним цінностям (зокрема, справедливості, гуманізму, рівності, добросовісності, розумності тощо); визначають зміст правових норм, які повинні відображати ті цінності, які і містяться у принципах (наприклад, при регулюванні майнових відносин між подружжям правові норми повинні відповідати таким принципам, як справедливість та рівність, і це стосується як правових норм у сфері спільної власності, так і норм, що регулюють порядок набуття та здійснення права власності кожного із подружжя, у сфері поділу об'єктів права спільної власності, відносин щодо утримання між подружжям); слугують своєрідними індикаторами відповідності норм закону праву (якщо норма у законодавчому акті не відповідає принципам права, то можна говорити про її неправовий характер. Під час розгляду справ ЄСПЛ також керується принципами при перевірці обмежень прав людини, зокрема принципами правової визначеності, пропорційності, рівності та заборони дискримінації) [1, с. 50].

Принципи сімейного права покликані підтримувати контролюючу функцію над нормами сімейного законодавства. Важливо зазначити, що законодавчі норми ні в якому разі не повинні суперечити принципам сімейного права.

До прикладу, принципи сімейного права Азербайджану містяться також у Сімейному кодексі, прийнятому 28 грудня 1999 р., а саме ст. 2.2 встановлює, що правове регулювання сімейних відносин здійснюється відповідно до принципів добровільності шлюбу між чоловіком і жінкою, рівності прав подружжя, вирішення внутрішньо-сімейних питань за взаємною згодою, пріоритету сімейного виховання дітей, піклування про добробут і розвиток дітей, забезпечення пріоритетного захисту прав та інтересів неповнолітніх і непрацездатних членів сім'ї [2, с. 257]. Сімейний кодекс Республіки Вірменія від 8 грудня 2004 р. в ст. 1 містить основні принципи сімейного законодавства, а саме: особливого державного захисту сім'ї, материнства та дитинства; пріоритетного захисту прав дітей; зміцнення сім'ї, побудови сімейних відносин на взаємній любові і взаємоповазі, взаємодопомозі та відповідальності всіх членів сім'ї; неприпустимості довільного втручання кого-небудь у справи сім'ї; пріоритету виховання дітей у сім'ї; забезпечення безперешкодного здійснення членами сім'ї своїх прав, можливості судового захисту цих прав; визнання тільки світського шлюбу; добровільності шлюбу; рівності прав подружжя в сім'ї; пріоритетного захисту прав та інтересів неповнолітніх і непрацездатних членів сім'ї; заборони дискримінації; найкращих інтересів дитини тощо [2, с. 257].

Ще інші представники сімейно-правової науки та юридичної практики, які не заперечують доцільності застосування за аналогією права принципів правового регулювання сімейних відносин, зазначають, що насамперед ідеться про основні засади, передбачені у ст. 1 СК України. Крім того, на їхню думку, має враховуватися заборона втручання в сімейне й особисте життя, яка безпосередньо передбачена в Конституції України та у ст. 5 СК України. І, наостанок, автори відзначають, що принцип добросовісності, розумності і справедливості має вихідне значення і для правильного розуміння, тлумачення і застосування норм сімейного права, і для застосування аналогії права [3, с. 44; 4, с. 25].

Аргументовано також обстоюється думка про те, що не є принципами сімейного права: а) неприпустимість державного чи будь-якого іншого втручання в сімейне життя; б) пріоритет сімейного виховання. Вони є елементами змісту принципу державної політики України щодо сім'ї та жінок. Ідеться про те, що відповідно до ч. 1 ст. 5 СК України держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї. Так званий більшістю учених принцип сімейного права, закріплений у ч. 3 ст. 51 Конституції України, є відображенням принципів та головних напрямів державної політики України стосовно сім'ї та жінок, закріплених у Декларації про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок, ухваленій постановою Верховної

Ради України від 5 березня 1999 р., та Концепції державної сімейної політики, ухваленій постановою Верховної Ради України від 17 вересня 1999 р., що стали основою для розроблення законів та інших нормативно-правових актів із питань державної охорони сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. У решті частин ст. 5 СК України відтворено окремі аспекти реалізації згаданого принципу, розкривається його змістове наповнення [3, с. 44; 5, с. 44–45].

Таким чином, систему принципів сімейного права України складають принципи, які закріплені на конституційному та законодавчому рівні, а також принципи, що не є зафіксовані у писаному праві але регулюють сімейні відносини, а саме: державної охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства рівності учасників сімейних відносин обмеженого характеру правового регулювання сімейних відносин: недопустимості свавільного втручання у сімейне життя; регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) між їх учасниками; пріоритету урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї; гарантування дитині можливості здійснення її прав; гарантування судового захисту прав кожному учаснику сімейних відносин; добровільності шлюбу та ін. [6, с. 38].

Таким чином, принципи сімейного права можна поділяти за такими критеріями: сферою їх дії (загальні принципи; наднаціональні принципи; цивільні принципи, які регулюють сімейні відносини; принципи сімейного права та принципи інститутів сімейного права); нормативно-правовою визначеністю (абсолютно-визначені, відноснорозвизначені та не визначені у законодавстві); за джерелом закріплення (виражені в сімейних нормах; закріплені як в конституційних нормах, так і нормах сімейного законодавства; в нормах цивільного та сімейного законодавства; не закріплені в законодавстві); функціональною спрямованістю (принципи, що визначають вимоги до сімейно-правового регулювання в цілому та принципи, які визначають правове регулювання окремих сімейно-правових відносин); за ступенем впливу на регулювання суспільних відносин (програмні та реальні) [6, с. 43].

До загальних принципів сімейного права можна віднести: принципи верховенства права, юридичної рівності, першості закону, справедливості. Загальні принципи мають прояв не лише у сімейних відносинах, а взагалі у будь-якій галузі суспільних відносин.

Доцільно зазначити, що ЦК України може також регулювати сімейні відносини, але регулювання сімейних відносин за ЦК України повинне також здійснюватися у суворій відповідності із законодавчо визначеними принципами сімейного права. Цивільне та сімейне право як галузі права тісно переплетені між собою, тому варто проаналізувати деякі норми СК України щодо регулювання сімейних відносин.

М.М. Сібільов вважає, що в ст. 8 СК України слід вказати на те, що норми ЦК України можуть застосовуватися для регулювання сімейних відносин у випадках, передбачених СК України, а також

у випадках, якщо вони не передбачені СК України, але за умови, що це не суперечить загальним засадам регулювання сімейних відносин, закріпленим у ст. 7 СК України [8, с. 204]. Із таким варіантом авторської редакції згаданої статті можна погодитися, але лише частково. Річ у тому, що загальні засади сімейного законодавства заповнюють наявні прогалини. Тому в такому разі йтиметься про застосування аналогії права. Тоді як у разі субсидіарного застосування норм цивільного права до регулювання сімейних відносин відсутність прогалин є необхідною умовою звернення до нього [7, с. 247–248].

У СК України (ч. 1 ст. 12, ч. 2 ст. 20, ч. 3 ст. 45, ч. 2 ст. 68, ч. 6 ст. 75, ч. 2 ст. 178, ч. 3 ст. 179, ч. 3 ст. 243, ч. 4 ст. 249, ч. 1 ст. 250, ч. 1 ст. 251) міститься низка відсилань до ЦК України. Із динамікою сімейного законодавства наведений перелік відсилань до останнього кодифікованого акта розширено за рахунок включення до нього абз. 3 ч. 2 ст. 175 СК України, зокрема: якщо виділ у натурі частки зі спільного майна є неможливим (ч. 2 ст. 183 ЦК України), діти, які мають право на виділ частки із майна у натурі, мають право на одержання від інших співвласників грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його часток. Ст. 175 СК України було доповнено ч. 2 (і, зокрема, абз. 3) відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» від 03.07.2018 р. [9].

Отже, можна виділити два напрями застосування принципів сімейного права: 1) застосування принципів права шляхом закріплення у нормах права; 2) застосування принципів права на практиці.

У результаті можна зробити висновок, що у вищедосліджених державах принципи сімейного права визначені на законодавчому рівні.

Щодо значимості норм ЦК України у сімейному праві, то вони застосовуються частково, за потребою. Застосування принципів сімейного права не може замінити правові норми, які є основними регуляторами сімейних відносин.

Література

1. Менджул М. Застосування принципів сімейного права. Підприємництво, господарство і право. 11, 2019. С. 49–53.
2. Менджул М.В. Основні засади регулювання сімейних відносин в окремих азіатських державах. ЮРИДИЧНИЙ БЮЛЕТЕНЬ. ВИПУСК 7. ч. 1. 2018. С. 255–261.
3. Чернега В.М. Сімейно-правові проблеми та потенціал застосування аналогії права. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Том 31 (70) № 6, 2020. С. 42–49.
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / С.Б. Булеца та ін. Київ: «Видавничий дім «Професіонал»», 2011. 428 с.
5. Боднар Т.В. Принципи сімейного права України. Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60-річчя від Дня народження професора Ірини

Володимирівни Жилінкової) / за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Харків : Право, 2019. С. 52–62.

6. Менджул М. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування): монографія / Марія Василівна Менджул. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. 420 с.

7. Чернега В.М. Застосування норм цивільного права до регулювання сімейних відносин. Право і суспільство. №2, 2020. С. 244-249.

8. Сібільов М.М. Договірне регулювання сімейних відносин: становлення і сучасний стан за-

конодавства та напрями наукових досліджень. Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60-річчя від дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової) / за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Харків: Право, 2019. С. 195–205.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання: Закон України від 03.07.2018 р. № 2475-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 36. Ст. 272.

УДК 347.2.3

Полищук Марина Геннадіївна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, доцент, кандидат юридичних наук.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.
(Дніпро Україна) <https://orcid.org/0000-0002-3397-363X>

Чертков Денис Олегович
студент юридичного факультету,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.
(Дніпро Україна)

[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-26-29](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-26-29)

ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Polishchuk Marina,
Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines, Associate Professor, Candidate of Legal Sciences. Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. (Dnipro Ukraine)

Chertkov Denys
student of the Faculty of Law,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
(Dnipro Ukraine)

GROUND FOR ACQUISITION AND TERMINATION OF OWNERSHIP

Анотація.

Стаття присвячена вивченню підстав виникнення та припинення права власності відповідно до законодавства України. Способи припинення права приватної власності класифікуються за видом юридичного факту, місцем у системі загальних способів припинення права власності, правового режиму власності, правомірністю використання способу. Досліджено класифікацію підстав виникнення права власності, зокрема всі підстави виникнення права власності діляться на початкові та похідні, а також відповідно до цього критерію проводиться аналіз окремих способів набуття права власності.

Розглянуто загальні підстави припинення права власності, а також особливі підстави припинення права власності, які властиві тільки такому конкретному та загальному об'єкту права власності.

Abstract.

The article is devoted to the study of the grounds for the emergence and termination of property rights in accordance with the laws of Ukraine. Methods of termination of the right of private property are classified according to the type of legal fact, place in the system of general methods of termination of the right of ownership, legal regime of ownership, legality of use of the method. The classification of the bases of origin of the property right is investigated, in particular all bases of the origin of the property right are divided into initial and derivative, and also according to this criterion the analysis of separate ways of acquisition of the property right is carried out.

The general grounds for termination of ownership, as well as special grounds for termination of ownership, which are inherent only in such a specific and general object of ownership, are considered.

Ключові слова. Право власності, підстави виникнення права власності, підстави припинення права власності.

Keywords. Ownership, grounds for ownership, grounds for termination of ownership.

Право власності юридично закріплює належність майна певній особі; саме цю думку висловлює статтею 328 ЦК встановлюються принципи застави набуття права власності: вказуючи, що права

володіння, користування та розпорядження майном належать його власнику. Це так звана позитивна

сторона власності – можливість власника задовольняти свої потреби за допомогою майна, що належить йому.

Тим часом, оскільки право власності є одним із механізмів вирішення соціального конфлікту, що виникає через дефіцит необхідних благ, саме собою встановлення для власника можливості «володіти, користуватися та розпоряджатися» належною йому річчю не дасть ні правового, ні економічного ефекту доти, доки вчинення тих самих дій не буде заборонено іншим особам.

Тому саме «негативна сторона» – адресована всім іншим особам заборона перешкоджати власнику – постійно наголошується у доктрині щодо поняття права власності, хоча у ст. 209 ЦК України вказівки на «негативний бік».

У той же час, наприклад, визначає право власності як можливість власника використати річ за своїм бажанням, оскільки це не порушує закон і права інших, і усувати інших від будь-якого втручання. Аналогічне становище містить, зокрема, та ГК Нідерландів (п. 2 ст. 5:1).

Поєднання позитивної та негативної сторін права власності дає можливість «комплексно» визначити його як встановлену правом можливість особи володіти, користуватися та розпоряджатися річчю, що належить йому, захищена проти будь-якого втручання з боку інших осіб

Подібне традиційне визначення права власності дозволяє говорити про нього як різновид абсолютного правовідносини, в рамках якого праву уповноваженого суб'єкта кореспондує пасивний обов'язок всіх без винятку інших осіб, яка полягає в тому, щоб просто не перешкоджати правовласнику.

Абсолютні правовідносини складаються у випадках, коли суб'єктивний інтерес особи, визнаний правом, то, можливо реалізований ним самостійно – потрібно лише забезпечити, щоб Таке право власності:

1. Власник самостійно реалізує свої правомочності (наприклад, володіє і користується річчю), потребуючи не чієїсь активної допомоги, а тому, щоб йому ніхто в цьому не перешкоджав. Якщо ж власнику знадобиться чієсь сприяння у реалізації будь-якого інтересу, пов'язаного з річчю, що йому належить (наприклад, необхідно буде зробити її ремонт тощо), він може звернутися за допомогою до іншої особи, дії якої зможуть цей інтерес задовольнити. У разі перед нами класичне зобов'язання – відносно правовідносини, у якому інтерес правовласника задовольняється не його власними діями при непотривленню всіх інших осіб, а за рахунок дій (або бездіяльності) іншого – певного – особи. [1]

Втім, існує думка, відповідно до якої всі абсолютні права, зокрема право власності, існують поза правовідносини, тобто. не існує кореспонденції права власника обов'язки решти; іншими словами, не існує жодних відносин власника та всіх інших осіб, а є лише ставлення власника до своєї речі.

Противники такого підходу у свою чергу говорять про те, що відносини між особою і річчю не-

можливі, всерйоз розглядати можна лише відносини суб'єктів щодо речі, а відносини ці і мають описаний вище абсолютний характер.

Навряд чи ці суперечки мають якесь серйозне практичне значення, і саму цю сторінку історія цивілістики можна вважати давно перевернутою. Зокрема, К.Д. Кавелін ще наприкінці XIX ст. писав: «...майнове право має дві сторони, які необхідно розрізняти:

а) безпосереднє ставлення до предмета, яке обставлено... відомими умовами, формами та обмеженнями і тільки при дотриманні їх вважається закріпленим за особою.

б) юридичні відносини, що виникають з такого закріплення, між особою, за якою ставлення до речі закріплено, та іншими особами». [2]

Теорія «ставлення особи до речі» і «ставлення осіб щодо речі»: «...не можна не помітити, що суперечка між ними по суті стосується питання суто термінологічного властивості. Він зводиться до того, чи слід називати юридичними відносинами одні тільки відносини між особами або відносини між особами та іншими об'єктами. По суті ж жодної суперечки між представниками обох напрямків немає, бо й ті, та інші визнають, що відносини між особами мають зовсім інший характер, зовсім інше юридичне значення, ніж відносини осіб до інших об'єктів, і що, зокрема, особи, точніше, правоздатні особи, як такі, не можуть бути об'єктами, а лише суб'єктами юридичних відносин».

З абсолютним характером права власності та інших речових прав пов'язані та особливості речово-правових способів їх захисту від неправомірного втручання будь-яких третіх осіб. Абсолютний характер права власності означає, що право власника діє проти будь-якої особи та позов може бути звернений проти будь-якої особи, волею або неволею опинився між власником та його річчю.

Наприклад, заперечення відповідача про те, що право власності іншої особи порушено не ним, а іншою особою, яка володіла раніше будівлею за договором оренди не є підставою для відмови в позові про усунення порушення права, не пов'язаного з позбавленням володіння.

У судовій практиці часто зустрічається такий стандартний оборот: «... будучи абсолютним цивільним правом, надає власнику захист від будь-яких дій, як пов'язаних із позбавленням володіння.

Абсолютність права власності означає, що кількість осіб,

зобов'язаних його дотримуватись, включаються і публічно-правові утворення, насамперед держава. Відносини власника і держави можуть складатися як у приватно-правовій, так і в публічно-правовій сфері. [2]

Певні види впливу на належне власнику майно можуть здійснюватися громадськими утвореннями лише під час здійснення ними своїх владних повноважень. Йдеться, наприклад, про конфіскацію, вилучення майна для громадських потреб. Однак подібні правомочності мають бути прямо закріплені у законі, а їх зміст визначається з урахуванням вимоги згідно з якою права та свободи стаття 22.

Права і свободи людини та громадянина можуть бути обмежені законом тільки в тій мірі, якою це необхідно з метою захисту основ конституційного ладу, моральності, здоров'я, прав та законних інтересів інших осіб, забезпечення оборони країни та безпеки держави, і навіть положень стаття 325. Право приватної власності - право приватної власності охороняється законом; ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як за рішенням суду; примусове відчуження майна для державних потреб можливе вироблено тільки за умови попереднього та рівноцінного відшкодування.

З урахуванням повноваження обмеження права власності законом необхідно мати на увазі, що абсолютність права власності може бути зрозуміла по-різному. По-перше, це абсолютність право-відносин власності, про яку йшлося вище. По-друге, про абсолютність іноді говорять як про характеристику можливої поведінки самого власника по відношенню до речі, що йому належить. Право власності, будучи абсолютним як правовідносини, водночас не є абсолютним у другому значенні. [3]

Права власності як абсолютного правовідносини, слід зазначити, що ця конструкція не відображає всю гаму прав та обов'язків власника, що виникають нехай і на підставі самостійних юридичних фактів, проте лише тому, що особа є власником. В якості прикладу: правове становище власника земельної ділянки.

Якщо сусід припустився вторгнення на його ділянку, між власником та порушником виникає охоронне правовідносини. Вимога про припинення порушення права (чи то віндикація чи негаторний позов) має яскраво виражений відносний характер, оскільки власник пред'являє цю вимогу певній особі (особам) та вимагає вчинення певної дії (повернення речі) або утримання від певної дії (у разі негаторного позову).

Власник також має право відмовитися від права власності на земельну ділянку.

Це потестативне право – можливість своїм одностороннім волевиявленням встановити чи припинити суб'єктивне право. Право власності може бути обтяжене, наприклад, зобов'язанням з виплати ренти (ст. 586 ЦК України) та необхідністю оплати наданого власнику сервітуту на сусід.

Отже, право власності для юриста континентальної школи насамперед є різновид абсолютного майнового права (Абсолютного майнового правовідносини).

У вітчизняній науці громадянського права - як сучасної, так і «класичної», дореволюційної – традиційно вказується те що, що видовою відмінністю права власності з інших абсолютних майнових прав виступає об'єкт цього права.

Право власності може мати своє об'єктом лише матеріальні предмети.

Тим часом ця переконаність як раніше, так і зараз не ґрунтується на буквальному тексті закону. Стаття 209 ЦК України говорить лише про те, що власник має право на свій розсуд робити будь-які дії щодо належного йому майна, тобто. Називає як

об'єкт права власності досить розмити категорію «майно», а чи не річ як тілесний предмет.

Право власності, будучи врегульованим насамперед в рамках приватного права, все ж таки є інститутом міжгалузевим. Насамперед право власності належить до основних прав і свобод людини, гарантованим Конституцією.

Значення для української дійсності мають положення Конституції України, згідно з якими визнаються і захищаються і приватна, державна, муніципальна та інші форми власності (це положення дублюється п. 4 ст. 212 ЦК України: «Права всіх власників захищаються так само»). [5]

Відмова від пріоритету захисту права власності публічно-правових утворень, закріплених у Конституції, виступає принциповою гарантією права власності - навіть незважаючи на не цілком послідовне проведення цього почала у правозастосовній практиці. [9]

Основною нормою Конституції, присвяченої праву власності, є ст. 316 згідно з якою право приватної власності охороняється законом, ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як за рішенням суду; примусове відчуження майна для державних потреб може бути вироблено тільки за умови попереднього та рівноцінного відшкодування. [3]

Гарантії права власності містять статті Конституції, присвячені праву власності на землю, право на вільне використання своїх здібностей та майна для підприємницької та іншої не забороненої законом економічної діяльності.

Міжгалузєва природа права власності проявляється й у захисті його коштами як приватного, а й громадського права.

Момент набуття права власності

Важливим при набутті права власності є момент, з якого особа вважається власником. Враховуючи те, що право власності може набуватися первісними та похідними способами, різняться моменти набуття права власності. [4]

Момент набуття права власності на майно, що виникає з похідних підстав

За загальним правилом, момент набуття права власності за договором пов'язується з переданням майна, якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 1 ст. 334 ЦК). З цього можна зробити принаймні два висновки: для набуття права власності на майно потрібно два правочини — договір, який є підставою набуття права власності, та передання майна, який є способом набуття права власності; правила щодо передачі як умови виникнення права власності свідчать про розмежування зобов'язання (договору) і речового права (власності). [6]

Домовленість, що закріплена у договорі, стосується обов'язку продавця в майбутньому передати річ, тобто перенести право власності на неї на іншу особу — набувача. Адже, за загальним правилом, право власності на майно, що є предметом консенсуального договору, виникає не одномоментно з його укладенням. Виняток становлять реальні договори, які вважаються укладеними з моменту передання майна. Набуття права власності на майно за

договорами, які потребують нотаріального посвідчення, пов'язане з цим посвідченням (ч. 3 ст. 334 ЦК), а право на нерухоме майно, що підлягає державній реєстрації, виникає з дня реєстрації права на нього (ч. 4 ст. 334 ЦК).

Відтак набуття права власності відповідно до ЦК пов'язано з:

1. переданням майна;
2. нотаріальним посвідченням договору;
3. державною реєстрацією права на нерухоме майно.

Фізична або юридична особа може набути право власності у разі приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності. Приватизація здійснюється у порядку, встановленому законом, зокрема питання приватизації регулюються Законами України та іншими нормативно-правовими актами. [5]

З юридичної точки зору, приватизація — це майновий правочин, змістом якої є оплатне, частково оплатне або безоплатне відчуження державного та комунального майна. Оплатні й частково оплатні право чини є особливими договорами купівлі-продажу державного майна. [8]

Залежно від того, який саме об'єкт є предметом купівлі-продажу, законодавець визначає зміст відповідного договору. Згідно з приватизаційним законодавством, право власності на приватизований об'єкт переходить до покупця з моменту нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу.

Висновки. Початкові способи набуття прав власності включають: виготовлення чи створення нової речі (виробництво); утилізація відходів; присвоєння загальнодоступних дарів природи; знайти; скарб; бездомні домашні тварини; придбання речі у власність за набувальною давністю, тобто після закінчення певного періоду часу, коли особа, відкрито, свідомо і постійно володіла чужою річчю, може стати її власником.

Таким чином похідними підставами набуття майнових прав є такі, за яких право власності у суб'єкта виникає внаслідок волі попереднього влас-

ника (купівлі-продажу, дарування, обміну, шахтних та інших договорів про передачу майна, а також як спадок за заповітом).

Також, можливо зазначити, що особливим способом набуття прав власності є приватизація державної власності.

Список літератури:

1. Романович С. Набуття права власності на новостворене майно / С Романович // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 9. С. 88
2. Харитонов Є. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України / Є. Харитонов, О. Харитонova // Право України. 2018. № 5. С. 61.
3. Кириченко Т. Набуття права власності на нерухоме майно // Юридичний вісник України. 2019. № 47
4. Закон України від 6 березня 1992 р. «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - №33. - С. 11-16
5. Цивільне право України : [підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / Ч.Н. Азов, М.М. Сибільов, В.І. Борисова та ін.]; за ред. проф. Ч.Н. Азова, доцентів С.Н. Приступи, В.М. Ігнатенка. - Х.: Право, 2000.-368 с.
6. Спасибо І.А. Набуття права власності у цивільному праві України автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03/ І.А. Спасибо : Наук.-досл. ін-т приватного права і державного права Акад. прав. наук України - К., 2009. - 18 с
7. Калаур Г.Р. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення права власності юридичної особи автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 Г.Р. Калаур - Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів, 2004. - 21 с
8. Алданов Ю.В. Приватизація державного майна як спеціальна підстава набуття права власності автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Ю.В. Алданов. Кив нац ун-т ім. Т. Шевченка. - Київ, 2006. - 17 с
9. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)

УДК 340.12

Попок Благодир Ярославович
Київський Національний університет імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Popok Blahomyr
Taras Shevchenko National University of Kyiv

ACTUAL ISSUE TRENDS OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC FUNCTION OF UKRAINIAN STATE

Анотація.

У статті автором проаналізовано загальні тенденції та характерні риси економіки в перехідний період в умовах побудови правової держави з точки зору загальної теорії держави та права. Автор визначає межі впливу економічних відносин на право. Обґрунтовує проблеми взаємодії фундаментальних

соціальних явищ таких, як держава, право та економіка, досліджено питання співвідношення права та економіки.

Abstract.

In the article, the author analyzes the general tendencies and their characteristic features of the economy in the transition period under the conditions of building a legal state from the point of view of the general theory of state and law. The author defines the boundaries of the influence of economic relations on law. Substantiates the problems of interaction of fundamental social phenomena such as the state, law and economics, investigates the issue of the relationship between law and economics.

Ключові слова: економіка, держава, функція держави, закон, право, економічна функція
Keywords: economy, state, functions of the state, right, law, economic function

Перехід до ринкової економіки супроводжується подальшим розвитком правових форм реалізації економічної функції держави. Підвищення ролі держави в її зворотному впливі на економіку супроводжується вдосконаленням, в першу чергу, правотворчої форми здійснення економічної функції, розширенням економічного законодавства, підвищенням ролі права в регулюванні ринкових економічних відносин.

Засобом конкретизації економічного порядку виступає економічне законодавство. Важливість та необхідність відображення законів економіки в правових формах діяльності держави пов'язана з активною творчою роллю права, його властивістю здійснювати регулюючий вплив на поведінку учасників ринку - носіїв економічних відносин та, завдяки цьому, впливати на розвиток всієї системи економічних відносин. Однак, можливості права не безмежні. Право, перш за все, залежить від економіки.

Саме тому значної ролі набуває правотворча форма реалізації функцій держави в цілому, та економічної функції зокрема. В сучасних умовах правотворча форма реалізації економічної функції спрямована на розробку загальних для всіх «правил економічної гри», що особливо важливо для усунення в умовах правового обмеження, криміналізації економічного життя суспільства. Не набуваючи критерію економічної функції, ця форма тим не менше, має важливе значення для успішного розвитку саме економічної діяльності економічних суб'єктів.

Економічна діяльність господарюючих суб'єктів неможлива без нормативно-правової бази, яка регулює їх взаємовідносини один із одним та із державою, а відповідно, без належної системи інститутів, що забезпечують виконання правових норм. Без даного аспекту неможливо досягнути стабільного економічного зростання. Кожен господарюючий суб'єкт повинен неухильно дотримуватись «правил економічної гри».

Набагато складніше виконання цієї ролі державою на етапі перехідної економіки. Якщо в розвинутих країнах правова система під впливом ринкової економіки створювалась десятиліттями та століттями, то в Україні вона формується з основи, заповнюючи ту площину, що утворилася в зв'язку із розбудовою планової економіки з усіма її інститутами, в тому числі і юридичними. Більш того, особливість ситуації полягає в тому, що правові ві-

дносини за своєю природою надають форми вже існуючим відносинам, вони не породжують їх, а тому виникають разом із ними.

Нормативно-правова база, яка створюється в перехідний період розвитку економіки, не може бути досконалою в зв'язку з багатьма об'єктивними і суб'єктивними причинами. Недосконалі відносини породжують і недосконалі норми права, що відображають недосконалість інститутів, які здійснюють законодавчу діяльність та забезпечують реалізацію правових норм.

Окцентуючи увагу на сучасний стан українського законодавства, необхідно відзначити, що з одного боку, законодавчі органи з метою посилення ролі закону не виправдано деталізують його, підміняють зміст підзаконних актів, законами. З іншого боку - видають підзаконні акти, що суперечать законам. Крім того, дотепер сучасне українське законодавство не упорядковане: немає внутрішньої узгодженості та єдності його системи, бракує взаємозв'язку між нормативними актами різного рівня. Чинне законодавство розвивається безсистемно та хаотично. Усе це призводить до видання не виправдано великої кількості підзаконних актів, у тому числі відомчих, що в свою чергу вимагає вирішення серйозних завдань щодо удосконалення законодавства.

Сама по собі кількість нормативного матеріалу не може слугувати показником особливого положення правотворчої форми реалізації економічної функції держави. Такий висновок можна зробити на тій підставі, що за допомогою правотворчої форми відбувається нормативно-правове закріплення економічних відносин, які, як відомо, мають визначальний характер.

Таким чином, об'єкт правового регулювання є головною причиною особливого положення правотворчої форми реалізації економічної функції. Тому значне розширення і поглиблення правового регулювання призводить до таких наслідків:

По – перше: не виправданого збільшення кількості законів та інших нормативних актів, в результаті чого знижується ефективність законодавства в цілому;

По – друге: кількісного зростання нормативного матеріалу, що не завжди супроводжується підвищенням його якості;

По – третє: належного наукового дослідження законопроектів, які мають колізії та протиріччя;

По – четверте: заміну правового регулювання політичними рішеннями без відповідних юридичних механізмів їх реалізації;

По – п'яте: невідповідність правової свідомості посадових осіб та населення до процесів зміни законодавства;

По – шосте: зміну методів правового регулювання, що тягне за собою негативні наслідки.

У зв'язку з цим підвищення якості та ефективності законодавства як у сфері правотворчості, так і у сфері реалізації, необхідно розглядати як пріоритетний напрямок правової політики держави. Розвиток економіки України на сучасному етапі безпосередньо впливає на вдосконалення системи законодавства. Це можна відобразити таким чином: зміни в економічному розвитку викликають потребу змін у змісті існуючих нормативних актів; економічні реформи передбачають створення нових нормативних актів, брак яких негативно впливає на функціонування економічної системи; удосконалення економічних відносин вимагає створення єдиної системи правового регулювання, яка б складалася з комплексу взаємопов'язаних та взаємоузгоджених законів, що встановлюють загальні правила діяльності в економічній сфері; підвищення регулятивної ролі закону в системі нормативних актів, що регулюють економічні відносини, сприяє зміцненню законності та підвищенню системності законодавства; управління економічними процесами вимагає вдосконалення підзаконних актів, підвищення ступеню їх відповідності до закону та узгодженості; збільшення кількості комплексних нормативних актів, що вміщують норми ряду галузей права, комплексно регламентують різноманітні відносини у певній сфері управління чи економічного розвитку.

Також необхідно зазначити, що зміст нормативно-правових актів не повинен суперечити міжнародно-правовим стандартам та загальноприйнятим нормам.

Враховуючи зростання впливу норм міжнародного права на розвиток українського законодавства доцільно було б використати такі напрямки: у програмах підготовки законопроектів виділити розділ про можливість приведення законодавства у відповідність з міжнародними актами; в процесі підготовки законопроектів ввести такий критерій як оцінка їх відповідності до міжнародних норм; упорядкувати процедуру реалізації міжнародно-правових актів, починаючи з публікації і закінчуючи контролем за їх дією.

Подібне збільшення нормативно-правової бази, яка регулює економіку держави, тягне за собою такі наслідки як: недостатню обробку нормативно-правових актів; відсутність механізму реалізації виданих нормативно-правових актів тощо; колізії між деякими нормативно-правовими актами, в результаті яких застосування кожного з цих актів окремо дає різний, зокрема, протилежний результат.

Отже, для подолання юридичних колізій на практиці застосовуються такі правила, відомі ще

давньоримському праву, які хоча офіційно в законодавстві не закріплені, проте на практиці є загальноновизнаними, наприклад, темпоральна – між нормативними актами, які набирають чинності в різний час; ієрархічна – між актами різної юридичної сили; змістовна – між загальними і спеціальними нормами; змістовна – між спеціальними нормами оподаткування; одночасно темпоральна та ієрархічна – між актом вищої юридичної сили, прийнятим раніше, та пізнішим актом меншої юридичної сили; одночасно темпоральна та змістовна – між раніше прийнятою спеціальною нормою та пізнішою загальною; одночасно змістовна та ієрархічна – між загальним актом вищої юридичної сили.

У разі протиріччя застосовуються норми, що тлумачаться вищим органом. Спеціальний та виключний закон відмінняє дію загального, тобто перевагу має спеціальна норма. Перевагу має акт, більш сприятливий для платника податків. Перевагу має акт вищої юридичної сили, що був прийнятий раніше.

Останній за часом прийняття закон, не скасовує раніше прийнятого спеціального, тобто перевагу має попередньо прийнята спеціальна норма.

В залежності від повноважень нижчестоящего органу: якщо повноваження конкретизувати або вводити виключення з акту більш вагомої юридичної сили - делегувалися, то перевагу буде мати спеціальний акт який має меншу юридичну силу; за відсутністю повноважень – перевагу має загальний акт вищої юридичної сили.

Як вже зазначалось, основною тенденцією розвитку економічної функції держави є вдосконалення законодавства. Щодо цього, головне, на чому слід акцентувати увагу - це відповідність кожного кроку законодавчої діяльності до основних принципів політики економічного зростання та підвищення рівня життя наших громадян. Слід врахувати, що економічне зростання є результатом інтегрованої дії комплексу важелів, одним з головних серед яких, слушно вважається податкова політика. Першочергове завдання останньої в Україні, на нашу думку, має полягати у підвищенні внутрішнього платоспроможного попиту як подальшої основи активізації споживчого ринку, а відтак – і ділової активності та розширення на цій основі податкової бази. Слід зазначити, що уряди розвинутих країн за допомогою саме цього інструменту доволі успішно регулюють власну економіку, створюють цілком достатнє економічне середовище для реалізації потенційних можливостей суб'єктів ринку. Поповнення бюджету в таких умовах здійснюється не стільки за рахунок фіскального тиску на економіку з боку податкової системи, скільки завдяки збільшенню ролі легального і передусім ліквідного ринку, який, власне, виступає податковою базою, де в процесі сплати податків на рівних умовах беруть участь як суб'єкти господарювання, так і пересічні громадяни.

Розвиток економічної функції держави також залежить від чіткого регулювання діяльності суб'єктів підприємництва з боку держави. В сучасних умовах для України ця теза є особливо актуальною

для сфери малого бізнесу, який потребує уваги і піклування з боку держави, в тому числі шляхом відповідної державної підтримки. У зв'язку з цим важливим напрямом законотворчої діяльності у сфері підприємництва є вдосконалення механізмів господарювання суб'єктів малого бізнесу, спрощення системи їх оподаткування, врегулювання відносин з органами державної влади, а також прийняття законодавчих актів з регулювання певних видів підприємницької діяльності.

Напрямки розвитку економічної функції держави необхідно також розглядати і в контексті дослідження загальноекономічних принципів соціальної держави. Зокрема, іноді змішуються принципи та функції соціальної держави, коли порівнюючи принципи соціальної та правової держави, насправді мова йде про функції соціальної держави (економічний моніторинг, соціальний захист, забезпечення суспільними благами, підтримка стабільності шляхом стабілізації рівня цін, корегування соціальної нерівності тощо.) Після їх порівняння з принципами правової держави робиться висновок, що принципи правової та соціальної держави не суперечать одне одному. З таким висновком важко не погодитися; та й знання функції та принципів дійсно є дуже важливим для вивчення будь-якого явища. Але ж функції - це основні напрямки діяльності, а принципи - керівні начала. Отже, доцільнішим буде порівнювати або функції двох явищ, або їх принципи.

Ефективність економічних функцій держави залежить від сукупності факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру. Основними серед них є рівень розвинутої економічних відносин, що складають основу ефективного функціонування держави; розвинутість соціальної сфери суспільства; ступінь демократичності політичного життя суспільства.

Важливого значення набирають рівень наукового обґрунтування законодавства, його відповідність до об'єктивних умов життєдіяльності суспільства, рівень правового та економічного забезпечення суб'єктивних інтересів.

Суб'єктивне значення має відповідність процесу регулювання суспільних відносин до суб'єктивних прав та інтересів, відповідність законодавства,

що регламентує економічні відносини, до правил законодавчої техніки, його непротивіччя. Лише за можливості врахування цих умов, державне регулювання ринкових економічних відносин буде ефективним, необхідним та соціально-орієнтованим.

В науковій статті автором проаналізовано загальні тенденції та характерні риси перехідної економіки з позицій загальної теорії держави і права, визначені межі впливу економічних відносин на право, розроблені та методологічно обґрунтовані проблеми взаємозв'язків та взаємодії таких фундаментальних соціальних явищ як держава, право та економіка, досліджені питання співвідношення права та економіки і, основне, проаналізована економічна функція держави в умовах перехідної економіки та система підфункцій економічної функції держави.

Література

1. Загальна теорія права. Нормативний курс підруч. для студ.-юристів / кол.авт. Теремцова Н., Дзейко Ж., Костицький В. та інші...; за ред. доктора юрид.наук, проф. С.В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с. С.70-87.

2. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. 0-28 В.В. Лазарева. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юристъ, 2001. — 520с. ISBN 5-7357-0123-1 (в пер.).

3. Теремцова Н. Бюджетний процес за законодавством України: монографія / –К.: Вид. ТОВ «Інтер Логістик України». 2010. – 240 с.

4. Teremtsova, N. (2019). The problem of differentiation between private and public law. *Journal Transition Studies Review*, 26(2), 15-22.

5. Teremtsova N. (2020). Legal nature of public Law: theoretical and legal aspect. *Colloquium-journal* №32 (84), 2020

6. Kopotun, I. M., Durdynets, M. Y., Teremtsova, N. V., Markina, L. L., & Prisnyakova, L. M. (2020). The Use of Smart Technologies in the Professional Training of Students of the Law Departments for the Development of their Critical Thinking. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(3). Scopuz 2020

*Садова Анастасія
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМИ ТА МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

*Sadova Anastasia
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

ACTUAL ISSUE OF DEFINITION OF FORM AND METHODS OF STATE REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS IN CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE RULE OF LAW

Анотація.

Автор приділяє велику увагу розкриттю теми визначення форми та методів державного регулювання економічних відносин в умовах розвитку правової держави. Автор доводить, що держава в ринкових відносинах повинна допомагати становленню та розвитку, насамперед, національних товаровиробників, не лише економічними засобами, а й організаційно стимулюючи сприятливе ставлення до національних товарів шляхом масової реклами та інформації.

Abstract.

The author pays great attention to the disclosure of the topic of determining the form and methods of state regulation of economic relations in the context of the development of the rule of law. The author proves that the state in market relations should help the formation and development, first of all, of national producers, not only by economic means, but also by organizationally stimulating a favorable attitude towards national goods through mass advertising and information.

Ключові слова: держава, вплив держави на економічні процеси, функції держави, форма держави, правотворчість.

Keywords: state, state influence on economic processes, state functions, form of state, lawmaking

Нові умови господарювання висунули важливе завдання науково доведеного та експериментально перевіреного вибору найбільш доцільних форм та методів впливу держави на економічні процеси. Ці форми завжди мають відповідати рівню розвитку виробничих відносин та цілям, які постають перед державою в галузі розвитку економіки.

Категорія форми має важливе значення не лише в теоретичному, але й в практичному значенні. В установленій формі методи правового регулювання виконують роль способу правового впливу на окремі суспільні відносини. Форма застосовує юридичні методи, а крізь них і функції держави. Оскільки в формах практично реалізують функції та методи державного впливу, то вони вважаються його зовнішнім виразом. Всі форми державної діяльності прямо або опосередковано зумовлені правовими нормами, за допомогою якої держава регламентує свою діяльність. Вченими обгрунтовано наявність трьох форм здійснення функцій держави з соціалістичною формою виразу права: – законодавча, що полягає в установленні вищою державною владою обов'язкових правових норм, наприклад, видання законів; – управлінська або адміністративна, яка полягає в тому, що органи держави вирішують різні питання, які виникають у зв'язку зі здійсненням державою її функцій, забезпечують виконання законів; – судова, в процесі здійснення якої, особливий державний орган – суд вирішує, в установленому законом порядку, кримінальні та цивільні справи.

Науковці обгрунтували класифікацію форм виконання функцій держави, проте, пропонують такі форми здійснення функцій держави: – законодавчу; – виконавчу; – судову; – контрольно-наглядову.

Кожна з наведених форм, із урахуванням специфічних способів та властивих їй засобів, слугує цілям реалізації функцій держави. Значення вказаної класифікації полягає в тому, що вона сприяє вивченню та вдосконаленню розподілу праці між окремими ланками державного механізму з виконання його функцій. Як зазначає М.І. Байтін, вказана класифікація тісно співвідноситься з принципом розподілу влади. Якщо дотримуватись даного принципу, то форм виконання функцій держави має бути три. Однак, контрольно-наглядова діяльність, як форма здійснення функцій держави, яка традиційно ототожнювалась із функціонуванням прокуратури, викликає сумніви. Протиріччя полягає в тому, що в широкому розумінні вказаний вид діяльності використовується всіма державними органами.

Інші вчені серед правових форм реалізації державної влади, виділяють правовстановлюючі (правотворчість), правореалізуючі, правоохоронні. Така класифікація обумовлена правовою природою суб'єктів державної влади та його компетенцією в сфері державно-владних повноважень.

У науковій літературі широке розповсюдження отримала класифікація, яка має теоретико-практичне значення, критерієм якої є однорідна за своїми зовнішніми ознаками діяльність державних

органів по здійсненню її функцій. Вона слугує встановленню такого аспекту, як державний механізм здійснює функції, яким чином держава використовує для вирішення поставлених перед нею завдань право з його можливостями. Відповідно до такої класифікації, роботи всіх ланок державного механізму розрізняється діяльність правова суто фактична.

Поділ форм здійснення функцій держави на правові та організаційні означає зменшення або відхилення від основної організуючої ролі права. Організаційні та правові форми діяльності органічно взаємодіють між собою. Вони різняться лише за характером виразу та своїм обсягом. Органічний зв'язок організаційної діяльності та правової форми визначається як діалектичний зв'язок форми та змісту. Організаційна діяльність – це зміст. Правова діяльність – юридичне опосередкування організаційної діяльності.

Вчений М.І. Байтін вважає, що правові форми завжди є організаційними. Однак, далеко не всі організаційні форми – правові. До останніх належать лише такі, що пов'язані з виданням правових актів, мають юридичні наслідки. На відміну від вищеведеного, В.М. Горшньонов вважає, що організаційна діяльність завжди має юридичні наслідки та відбувається в окремих правових формах.

Позиція, запропонована В.М. Горшньоновим, ставить під сумнів розподіл форм здійснення функцій держави на правові та організаційні, однак слід зазначити, що організаційна форма діяльності реалізується в межах правового регулювання, на основі чіткого дотримання вимог законності, та не потребує повного та чіткого правового оформлення, не пов'язана із здійсненням юридично значимих дій. Організаційна діяльність різних органів в цілому є підказкою, вона не потребує прийняття спеціальних юридичних актів та здійснюється в межах повсякденної, перш за все, управлінської діяльності.

Більш вдале вирішення цього питання пропонує І.С. Самощенко. «Під правовими формами мається на увазі однорідна за своїми зовнішніми ознаками (характером та юридичними наслідками) діяльність органів держави, яка спрямована на управління суспільством шляхом прийняття правових актів».

В сучасній літературі в поглядах прихильників визначення правових форм реалізації функцій держави існують деякі особливості. М.І. Байтін пропонує як правові форми здійснення функцій держави правотворчу та правозастосовчу діяльність, яка, в свою чергу, поділяється на оперативно-виконавчу і правоохоронну. Він аргументує це тим, що визначення особливої правової форми правозастосовчої діяльності органів держави має науково-практичне значення, підкреслюючи цим не тільки особливе, але і те загальне, що об'єднує оперативно-виконавчу та правоохоронну діяльність як дві основні форми правозастосовчої діяльності. На думку авторки, при застосуванні такого підходу відбувається змішування різних форм та втрачається зміст кри-

терію, який був покладений в основу даної класифікації. Більш прийнятною є позиція ряду вчених, які виділяють як правові форми здійснення державних функцій правотворчу, правовиконавчу та правоохоронну.

Правотворча діяльність – це правова форма здійснення функцій держави, яка включає діяльність суб'єктів державної влади по створенню або санкціонуванню правових норм, а також зміні та скасуванню діючих норм права.

Правовиконавча діяльність – це діяльність державних органів, яка реалізується в процесі прийняття заходів по реалізації правових норм.

Правоохоронна – державна діяльність, яка виявляється у контролі та нагляді за дотриманням і виконанням правових норм, а також у застосуванні до порушників примусових заходів. Цікавою є позиція ряду авторів, які пропонують як правову форму виділяти договірну. Договірна форма в умовах ринкової економіки широко застосовується у діяльності державних органів.

Необхідно зазначити, що від правових форм здійснення функцій держави відрізняється її організаційна діяльність, змістом якої є однорідна за своїми зовнішніми ознаками діяльність держави, яка не відображає правових наслідків. Дана діяльність здійснюється в межах діючого законодавства та компетенції державних органів. Виконання організаційних дій – це повсякденний і різноманітний прояв управлінської діяльності поза юридичною формою. Організаційні дії можуть бути спрямовані як на організацію державного апарату зі середини, так і взаємодіям недержавних формувань та громадян.

Найбільш доцільним, на думку авторки, є визначення таких форм організаційної діяльності державних органів по здійсненню функцій держави: організаційно-регламентуюча; організаційно-господарська; організаційно-ідеологічна.

Організаційно-регламентуюча діяльність – це організаційна робота, що здійснюється з метою вирішення тих чи інших конкретно-політичних завдань та техніко-організаційному забезпеченню функціонування різних ланок державного механізму.

Організаційно-господарська діяльність – це оперативно-технічна, поточна господарська робота, наприклад, фінансування, кредитування контролю-ревізійна діяльність, бухгалтерський облік, статистичний облік, маркетинг тощо, з матеріального забезпечення різних державних функцій.

Організаційно-ідеологічна діяльність – це повсякденна виховна робота по забезпеченню виконання різних функцій держави, наприклад, тлумачення прийнятих законів та інших нормативних актів, формування громадської думки, діяльність засобів масової інформації тощо.

Необхідно чітко розрізнити дві діаметрально-протилежні державно-правові категорії: правові форми економічної діяльності держави, наприклад, правотворчу, правовиконавчу, правоохоронну, та правові форми економічних відносин. Якщо перші

представляють собою правове оформлення державної діяльності, сутність якої виявляється у використанні держави і права як інструменту регулювання економічних відносин, то останні отримують нову якість та підлягають державно-правовому регулюванню.

Правові форми державного регулювання економіки мають наступні особливості: кожна правова форма повинна бути узгоджена з іншими правовими та організаційними формами, з якими вона пов'язана. Відсутність узгодженості між різними правовими формами - одна із причин недоліків щодо впливу права на економіку; правова форма повинна бути ефективною. Держава повинна безпосередньо створювати стимули або встановлювати конкретні негативні наслідки тієї чи іншої поведінки. Лише за таких умов правові приписи створюють діючу правову систему.

Говорячи про організаційні форми державного впливу на економіку, необхідно відзначити, що правові форми неможливі без суто фактичної, організаційної діяльності. Використовуючи за критерій, однорідну за своїми зовнішніми ознаками, діяльність державних органів, яка не тягне за собою юридичних наслідків, маємо зазначити, що особливе місце серед згаданих організаційних форм, займає організаційно-господарську та організаційно-ідеологічну діяльність. Що стосується організаційно-регламентаційної форми здійснення функцій держави, то вона не змінюється від умов господарювання, а її головним завданням є техніко-організаційне забезпечення функціонування різноманітних ланок державного механізму.

Стосовно організаційно-господарської форми, з якою традиційно пов'язують оперативно-технічну, поточну господарську роботу з матеріального забезпечення різних державних функцій, можемо зазначити те, що вона набуває нового змісту в умовах розвитку ринкових відносин. Це пов'язується з координуючим змістом діяльності держави у проведенні економічної політики, спрямованої на розвиток різних секторів економіки, на захист інтересів різних соціальних груп. Іншою, не менш важливою організаційною формою державного регулювання економіки є організаційно-ідеологічна діяльність, спрямована на роз'яснювальну роботу по ідеологічному забезпеченню економічної

функції держави. Держава в ринкових відносинах повинна допомагати становленню та розвитку перш за все національних товаровиробників, не лише економічними засобами, але й організаційно стимулюючи сприятливе ставлення до національних товарів шляхом масової реклами та інформації, наприклад, публічне звернення до народу Президента держави про важливість підтримки національного товаровиробника.

Література

1. Загальна теорія права. Нормативний курс підруч. для студ.-юристів /кол.авт.; за ред. доктора юрид.наук, проф. С.В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 596 с. С.70-87.

2. Алексеев С.С. (ред.) Теория государства и права. Учебник для ВУЗОВ, 3-е издание, 2005 г., 458 с., Изд. - НОРМА

3. Голунський С. О. // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. — Т. 1 : А — Г. — С. 612. — ISBN 966-7492-00-X.

4. Денисов А. І. Господарсько-правове забезпечення технологічної безпеки держави : Монографія / Денисов А. І. — Х : Юрайт, 2017. — 232с.

5. Матеріали кращих виступів та доповідей на семінарі. Випуск перший «Теорія права та держави» // за заг. ред. Н.В. Теремцової. — Київ. Надруковано ТОВ «Козарі»/ — К., 2011. — 132 с. — С. 5-6.

6. Проблема розбудови соціальної держави в умовах конституційної реформи: теоретичний аспект. Соціологія права. № 3-4(14-15), 2015. Вид.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи. — К. 2015. — 511 с. — С.225-229. ISSN 2413-6433

7. Збірка кращих доповідей на засіданні круглого столу з предмету «Теорія права». Випуск п'ятий «Теорія права та держави». / За заг. ред. Теремцової Н.В. — Київ. Надруковано ТОВ «Інтер Логістик Україна» — К., 2015. — 214с.

8. Teremtsova, N. (2019). The problem of differentiation between private and public law. Journal Transition Studies Review, 26(2), 15-22. Index Scopus 2019 International ISSN: 1614-4007.

*Сычева Ксения Юрьевна**Российская академия народного хозяйства и государственной службы
при Президенте Российской Федерации (РАНХИГС)*[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-36-38](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-36-38)**ПРАВОВАЯ ПРИРОДА МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ***Sycheva Ksenia Yurievna**Russian Academy of National Economy and Public Administration
under the President of the Russian Federation (RANEPA)***LEGAL NATURE OF INTERNATIONAL ENERGY ASSOCIATIONS****Аннотация.**

В настоящей статье рассматриваются принятые, как в зарубежной, так и отечественной доктрине, подходы к определению правовой природы международных энергетических объединений. Обращается внимание на высокое значение таких объединений в поддержании энергетической безопасности, а также в выстраивании взаимоотношений между странами по вопросам использования энергии. Данная тема представляет высокую актуальность, поскольку энергетическая сфера активно развивается и имеет специфику своего развития. Сотрудничество в энергетической сфере является особенно важным, на что указывает относительная неполитизированность данного рынка. Приводятся различные виды международных объединений в сфере энергетики: публичные международные организации, органы публичных международных организаций, международные неправительственные организации и неофициальные (или неформальные) международные объединения. Также рассматриваются акты международного права, посвященные данной области правоотношений.

Abstract.

This article examines the approaches adopted, both in foreign and domestic doctrine, to determining the legal nature of international energy associations. Attention is drawn to the high importance of such associations in maintaining energy security, as well as in building relationships between countries on energy use. This topic is of high relevance, since the energy sector is actively developing and has the specifics of its development. Cooperation in the energy sector is particularly important, as indicated by the relative non-politicization of this market. Various types of international associations in the field of energy are given: public international organizations, bodies of public international organizations, international non-governmental organizations and informal (or informal) international associations. Acts of international law devoted to this area of legal relations are also considered.

Ключевые слова: международные организации, международное право, неправительственные организации, правосубъектность, энергетика.

Keywords: international organizations, international law, non-governmental organizations, legal personality, energy.

Российская Федерация является одной из крупнейших энергетических держав, что означает высокий уровень использования различных источников энергии. Без ее активного участия в международных переговорах невозможно обеспечить полную международную энергетическую безопасность. На осознание этого факта указывает, например, выступление В.В. Путина в 2018 году на Совете Безопасности России [5].

Понятие «международное энергетическое объединение» является достаточно условным. Под данным термином, в первую очередь, принято понимать те организации, деятельность которых непосредственно связана с обеспечением безопасности в энергетической сфере. Однако деятельность таких организаций связана не только с безопасностью, но и с другими вопросами международной энергетики. Такие организации наделяются их членами правомочием на осуществление деятельности в энергетической сфере [10, с. 82].

В современном мире отсутствует одна международная организация, посвященная вопросам

энергетики. Это указывает на то, что на данный момент управление в данной сфере может быть названо фрагментированным [7, с. 392]. В научных целях предлагает разделить все международные энергетические объединения на четыре группы:

1. Публичные международные организации (Международное агентство по атомной энергии (МАГАТЭ); Европейское сообщество по атомной энергии (Евратом/ЕСАЭ); Организация стран – экспортеров нефти (ОПЕК); Электроэнергетический совет СНГ (ЭЭС СНГ); Конференция по Энергетической хартии (КЭХ); Энергетическое сообщество (ЭС); Форум стран – экспортеров газа (ФСЭГ) и пр.)

Россия участвует в таких международных энергетических объединениях, как МАГАТЭ, ЭЭС СНГ, а также во многих других.

Отметим, что долгое время международная организация понималась только как межправительственная организация. Однако такое определение не соответствовало принятой практике, в соответствии с которой создавалось и активно функциони-

ровало все больше неправительственных организаций. В этой связи, определение международной организации было расширено принятием такого документа, как Проект статей об ответственности международных организаций (ПСОМО) [2]. Пункт «а» статьи 2 настоящего документа гласил, что международные организации могут включать в себя, помимо государств, другие образования.

Также важным представляется определить, что международная организация (в том числе и энергетическая) должна иметь собственную международную правосубъектность. Правосубъектность организации понимается через следующие критерии:

1. предоставление полномочий отдельным подразделениям организации;
2. компетенция для предъявления требований на международном уровне;
3. способность самостоятельно вступать в международные соглашения;
4. способность органов организации принимать решения большинством голосов. [3].

Правосубъектность обладают лишь межправительственные организации. Однако присутствует и такая категория, рассмотренная ранее, как публичная международная организация. В нее могут входить не только государства, но и иные образования. Для того, чтобы международная организация могла быть признана публичной необходимо чтобы она была учреждена на основании международного договора (что установлено статьей 5 ВКМПД) [1]. Большая часть международных организаций, действующих в области энергетики, действуют именно на основании соглашений (например, Устав МАГАТЭ, Договор о Евратоме).

Приобретение правосубъектности по международному праву не обязательно зависит от наличия прямого положения о правосубъектности в учредительном акте организации. Международная правосубъектность организации может выводиться также из определенных объективных критериев на основе общего международного права. Подобный подход к вопросу о международной правосубъектности был принят МС ООН еще в 1949 г. при оценке правосубъектности ООН9, а также получил широкое признание в доктрине международного права [6, с. 679].

Важно отметить, что наличие у международной организации международной правосубъектности не является необходимым следствием ее правосубъектности по национальному праву [9, с. 44]. В международных энергетических объединениях, как правило, предусмотрены условия о национальной правосубъектности на территории стран, входящих в такие объединения. В качестве примера можно привести пункт «А» статьи XV Устава МАГАТЭ: «Агентство пользуется на территории каждого члена Агентства такой правоспособностью и такими привилегиями и иммунитетами, какие необходимы для выполнения его функций».

При этом вполне логично, что правосубъектность объединения не должна быть равна правосубъектности отдельных ее членов. Иное толкова-

ние исключало бы необходимость создания организации. В Резолюции Института международного права (ИМП) 1995 года указано, что данный документ относится к регулированию деятельности организаций, обладающих международной правосубъектностью, отличной от правосубъектности ее членов [4]. Поэтому вполне логично требование к международным организациям, чтобы они имели хотя бы один орган, обладающий собственной автономной волей. Каждая международная публичная организация (в том числе и занимающаяся вопросами энергетики) имеет в своем составе по меньшей мере один такой орган.

Необходимо принять во внимание, что воля международной организации не равна совокупности волей ее членов [11, с. 30]. В этой связи, международная публичная организация должна быть полномочна принимать решения на основании большинства голосов. Принятие решений органом только на основании единогласного решения членов организации может указывать на отсутствие у такого органа автономной воли.

Международные публичные организации – единственные международные энергетические объединения, обладающие международной правосубъектностью.

2. Орган публичной международной организации (МЭА ОЭСР)

Отдельного рассмотрения требует международно-правовой статус органов международных энергетических объединений, которые имеют достаточно широкую степень самостоятельности и независимости от административного центра данных организаций. МЭА ОЭСР в Решении Совета ОЭСР, учреждающего МЭА, от 15 ноября 1974 года признает данный орган автономным в рамках ОЭСР. Однако доедем, что несмотря на широкую административную, финансовую автономию, такие органы, как МЭА ОЭСР не могут быть полностью самостоятельны от организаций, в рамках которых те были созданы. В литературе их принято называть «квазиавтономными» [8, с. 7].

Представляется очень важным четко разграничивать организации и органы. Разделение такое необходимо проводить по факту наличия межгосударственного соглашения (по которым создаются именно организации, но не органы). Это важно при обсуждении, например, вопросов выхода либо исключения государств из организаций, привилегий и иммунитетов.

3. Международные неправительственные организации (Мировой энергетический совет (МИРЭС); Международный газовый союз (МГС); Мировой нефтяной совет (МНС))

Такие организации, в отличие от международных публичных организаций, создаются не на основании международного соглашения. Как правило, основанием их создание является акт национального права какого-либо государства. Например, МИРЭС и МНС регулируются Companies Act 2006 Великобритании. В качестве членов таких организаций выступают частные лица (как физические, так и юридические лица).

Миссия МГС в его Уставе определяется так: «МГС стремится к сотрудничеству с государственными ведомствами и многосторонними организациями, стараясь при этом продемонстрировать экономические, социальные и экологические преимущества газа (social and environmental benefits of gas) в глобальной структуре энергопотребления.

4. *Международные неформальные объединения (G7, G8, G20, Международный энергетический форум (МЭФ))*

МЭФ, согласно своему Уставу 2011 г. (п. 2 разд. III), «служит нейтральным посредником в проведении неформального, открытого, информированного и непрерывного глобального энергетического диалога между его членами — государствами-производителями и государствами-потребителями энергии, включая транзитные государства.

Указанные объединения, в отличие от международных организаций, учреждаются неформальными международными соглашениями. МЭФ функционирует на основе Устава, который не может рассматриваться в качестве правового документа. Связано это с тем, что в Уставе МЭФ определено, что данный документ не содержит в себе каких-либо юридически обязывающих прав или обязанностей между его членами.

G7, преобразованная из G8 ввиду исключения из нее Российской Федерации в 2014 году, действует без учредительных актов, определенных документами процедур. Среди вопросов, рассматриваемых «Большой семеркой», присутствует и проблематика энергетической безопасности.

Таким образом, международное энергетическое объединение характеризуется тем, что посвящает свою деятельность (в той или иной степени) регулированию или обсуждению вопросов регулирования энергетики (в том числе энергетической безопасности). Причем такое объединение может как иметь международную правосубъектность, так и не иметь. Данные объединения являются неоднородными и в научных целях поделены на следующие группы:

1. публичные международные организации;
2. органы публичных международных организаций;
3. международные неправительственные организации;

4. международные неформальные объединения.

Список использованных источников

1 Венская конвенция о праве международных договоров (Принята 23 мая 1969 года). [Электронный ресурс] // URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/law_treaties.shtml (дата обращения 25.10.2021).

2 Доклад Комиссии международного права Шестидесятая сессия (5 мая - 6 июня и 7 июля - 8 августа 2008 года). [Электронный ресурс] // URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/intorg_responsibility.pdf (дата обращения 27.10.2021).

3 ILA, Committee on Accountability of International Organisations, First Report, Taipei Conference (1998). Pp. 604-605.

4 Резолюция ИМП «Юридические последствия невыполнения международными организациями их обязательств по отношению к третьим сторонам» от 1 сентября 1995 г. [Электронный ресурс] // URL: http://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1995_lis_02_en.pdf (дата обращения 26.10.2021).

5 Заседание Совета Безопасности Российской Федерации от 29 ноября 2018 года. [Электронный ресурс] // URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/59262/videos> (дата обращения 25.10.2021).

6 Brownlie I. Principles of Public International Law. Oxford : Clarendon Press, 1998. – 919 p.

7 Meyer T. The Architecture of International Energy Governance // Proceedings of the Annual Meeting of the American Society of International Law. – 2012. – Vol. 106. – Pp. 389-394.

8 Szasz P. The Complexification of the United Nations System // Max Planck Yearbook of United Nations Law. 1999. Vol. 3. Pp. 6-7.

9 Wallendahl A., Khabbers J. (eds.). Research Handbook on the Law of International Organizations. Cheltenham – Northampton: Edward Elgar, 2011. Pp. 44-45.

10 Григорьева О.В. Характерные особенности международных организаций как акторов энергетической дипломатии // Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2016. – № 1(14). – С. 81-85.

11 Лукашук И. И. Международное право. Общая часть. М. : Волтерс Клувер, 2008. – 415 с.

УДК 34.341.1/8

*Сычева Ксения Юрьевна**Российская академия народного хозяйства и государственной службы
при Президенте Российской Федерации (РАНХИГС)*[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-39-41](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-39-41)**МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РОССИИ В ОБЛАСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ***Sycheva Ksenia Yurievna**Russian Academy of National Economy and Public Administration
under the President of the Russian Federation (RANEPА)***RUSSIA'S INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF ENERGY SECURITY****Аннотация.**

В статье рассматривается проблематика международного сотрудничества России в области энергетической безопасности. Определяется значение поддержания энергетической безопасности, дается определение данному понятию. Международное энергетическое агентство, разработавшее данное понятие, было намерено создать гарантии того, что энергия будет использоваться человечеством в таком количестве и способом, который требуется в имеющейся экономической обстановке, и не более того. В статье отмечается, что несмотря на традиционную неполитизированность данных рынков наблюдается его постепенная политизация.

Abstract.

The article discusses the problems of Russia's international cooperation in the field of energy security. The importance of maintaining energy security is determined, the definition of this concept is given. The International Energy Agency, which developed this concept, intended to create guarantees that energy will be used by mankind in such quantity and in such a way as is required in the current economic situation, and no more. The article notes that despite the traditional non-politicization of these markets, its gradual politicization is observed.

Ключевые слова: энергетика, международная безопасность, национальная безопасность, международное сотрудничество, Российская Федерация.

Keywords: energy, international security, national security, international cooperation, Russian Federation.

В последнее время наблюдается практика т.н. диверсификации источников и маршрутов поставок энергоносителей. Фактически это означает изменение традиционных каналов поставок энергоресурсов, что приводит к существенному увеличению расходов. Современные технологические возможности используются для геополитического соперничества, экономической конкуренции между странами. Более того, такая практика приводит к тому, что тесное сотрудничество стран в данной сфере перестает быть предельно обязательным. Это, в свою очередь, порождает потенциальные серьезные проблемы во взаимоотношениях между странами. Если ранее энергетическое сотрудничество рождало точки соприкосновения, склоняло страны к мирному разрешению многих вопросов, в том числе выходящих за рамки энергетики, то сейчас наблюдается обратная тенденция.

В качестве примера приведем отношения между Россией и США. В начале 2000-х гг. Америка была заинтересована в поиске постоянных партнеров в сфере энергетики, что вылилось в Энергетический диалог Россия – США [9]. Однако со временем, ввиду изменения общей тональности взаимоотношений между странами, активность по данному направлению стала снижаться. США стала нарушать принятые обещания в рамках Саммита G8, проходившем в Санкт-Петербурге в 2006 году, не принимая во внимание интересы экспортеров. Объективировалось это в бойкоте иранской нефти,

а также в осуществлении попыток по предотвращению развёртывания нефтедобычи в странах с режимами, недружественными США (например, в Венесуэле) [6, с. 140].

В современном обществе остро стоит вопрос совместного решения экологических задач. Вместе с ускорением общественного развития, экономического роста, увеличением населения на планете все актуальнее становится вопрос более рационального использования природных ресурсов, более осознанного отношения к природе, а также повышения уровня безопасности на объектах энергетики (в том числе и атомной).

Данные тенденции развиваются с каждым годом. Организация экономического сотрудничества полагает, что к 2030 году население мира вырастет до 8 млрд человек. Рост мирового ВВП составит 3% в год. Промышленное производство удвоится. Доля объема производства в промышленно развитых странах будет по-прежнему доминировать в мировом ВВП, но на фоне замедляющихся темпов роста экономик этих стран объем производства в развивающихся странах будет расти более высокими темпами [1].

Также на основании прогнозов МЭА к 2030 году мировое энергопотребление вырастет на 45%, что означает его увеличение на 1,5% в год [4, с. 7].

Под энергетической безопасностью, в соответствии с правом РФ, необходимо понимать состоя-

ние защищенности в стране (а именно граждан, организаций, общества в целом) от угроз, которые могут исходить от объектах энергетики.

На данный момент энергетическая сфера уже сталкивается с большим количеством проблем, среди которых стоит выделить:

1. Высокие и неустойчивые цены на нефть;
2. Растущая зависимость многих стран от импорта энергоресурсов;
3. Истощение крупнейших месторождений углеводородного сырья и пр.

Данные проблемы невозможно разрешить без углубления сотрудничества между странами. Такое сотрудничество уже имеет некоторую наработанную практику и основано на достаточно разветвленной системе правовых норм. Они содержатся в актах международного права и направлены в основном на снижение негативных последствий деятельности в сфере энергетики [5, с. 66].

Под энергетической безопасностью следует понимать состояние защищенности граждан, а также общества в целом, государства от угроз дефицита в обеспечении их потребностей в энергии экономически доступными энергетическими ресурсами приемлемого качества [3, с. 5]. Энергетическая безопасность также подразумевает состояние защищенности от потенциальных техногенных катастроф, иных негативных влияний энергетической экономической отрасли на отдельных граждан, общество и государство.

В энергетическом сотрудничестве между странами большое значение имеют международные организации. К таковым отнесем:

1. Международное энергетическое агентство (МЭА);
2. Организация стран-экспортеров нефти (ОПЕК);
3. Международный экономический форум (МЭФ).

Существенное значение в части сотрудничества стран по вопросам энергетики имеет такая организация, как МЭФ (Международный энергетический форум). В рамках МЭФ осуществляются неофициальные дискуссии (как многосторонние, так и двусторонние) по многим аспектам энергетического сотрудничества.

Основной целью МЭФ является укрепление двустороннего диалога и сотрудничества между странами – потребителями и производителями нефти и газа.

В дальнейшем был принят другой правовой акт: Договор Энергетической хартии (ДЭХ), который был подписан в 1994 году, а вступил в силу в 1998. Отличительной особенностью данного акта является то, что он носит обязательный характер. Как отмечается в литературе, «это единственное в своем роде соглашение, касающееся межправительственного сотрудничества в энергетическом секторе, охватывающее всю энергетическую производственно-бытовую цепочку» [7, с. 75].

Несмотря на то, что российские представители принимали непосредственное участие в разработке ДЭХ, окончательная редакция этого соглашения не

была ратифицирована РФ. Государственная Дума в 1997 году рекомендовала отложить ратификацию.

По мнению бывшего Президента РФ Д.А. Медведева, ДЭХ имеет односторонний характер, что значит преимущественное удовлетворение интересов одной из сторон [8]. Вполне разумно будет определить, что содержание таких соглашений должно приводить к равному удовлетворению интересов, взаимовыгоде. В ДЭХ же производится более детальный учет позиций Западных стран.

Отметим, что исследование роли России в международном сотрудничестве в данной области будет неполным без исследования позиций РФ, которые она отстаивает на международной арене. Все они закреплены в Энергетической стратегии России.

В соответствии с принятой в РФ Энергостратегией, сотрудничество между странами в данной сфере не является самоцелью. Сотрудничество используется для достижения интересов Российской Федерации, в том числе для повышения эффективности использования энергоресурсов, а также освоения новых энергетических рынков. Россия должна добиваться недискриминационного режима внешнеэкономической деятельности в энергетическом секторе, доступности для российских энергетических компаний зарубежных рынков энергоресурсов.

Немаловажным для рассмотрения является такой акт, как Концептуальный подход к новой правовой базе международного сотрудничества в сфере энергетики (цели и принципы) [2]. Несмотря на то, что данный подзаконный акт был принят в 2009 году, его содержание не теряет актуальности. В нем определено, что долгосрочное развитие энергетической безопасности будет невозможным без построения современной и адекватной складывающимся условиям мировой системы энергообеспечения.

Было констатировано, что имевшиеся ранее двусторонние и многосторонние договоренности не способны полностью разрешить возникающие конфликты. Это, в свою очередь, актуализирует необходимость создания новой нормативно-правовой базы сотрудничества стран в области энергетической безопасности.

Отметим такую негативную тенденцию существования и развития энергетических рынков: их постепенную политизацию. Несмотря на определенную выше аполитичность данной сферы, все же в последнее время наблюдается постепенное изменение ситуации. В условиях обострения противоборства между государствами мира, энергетическая сфера все больше используется для разрешения геополитических конфликтов, что является недопустимым. Данный тренд представляется особо опасным именно на этом рынке потому, что на энергетический рынок сильно влияют неэкономические факторы. Это, в свою очередь, существенно усиливает конфликтный потенциал и недоверие участников рынка друг к другу [6, с. 140].

В качестве примера приведем отношения между Россией и США. В начале 2000-х гг. Америка была заинтересована в поиске постоянных партнеров в сфере энергетики, что вылилось в Энергетический диалог Россия – США [9]. Однако со временем, ввиду изменения общей тональности взаимоотношений между странами, активность по данному направлению стала снижаться. США стала нарушать принятые обещания в рамках Саммита G8, проходившем в Санкт-Петербурге в 2006 году, не принимая во внимание интересы экспортеров. Объективировалось это в бойкоте иранской нефти, а также в осуществлении попыток по предотвращению развёртывания нефтедобычи в странах с режимами, недружественными США (например, в Венесуэле) [6, с. 140].

Таким образом, Россия активно участвует в международном сотрудничестве в области энергетической безопасности. Вместе с тем, обострение геополитического противостояния между странами приводит к снижению уровня энергетической безопасности. Считаем, что необходимо сохранять энергетическую безопасность как предельно (насколько это возможно) неполитизированное пространство. Обосновывается это тем, что энергетическая безопасность актуальна для всех стран мира: безотносительно их взаимоотношений и позиций по иным вопросам. Нарушение же энергетической безопасности может привести к возникновению серьезных глобальных проблем.

Список литературы

1. Энергетическая стратегия России на период до 2030 года. Министерство энергетики Российской Федерации. [Электронный ресурс] // URL: <https://minenergo.gov.ru/node/15357> (дата обращения 20.11.2021).

2. Концептуальный подход к новой правовой базе международного сотрудничества в сфере энергетики (цели и принципы). [Электронный ресурс] // URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/258> (дата обращения 20.11.2021).

3. Грачев И.Д. Энергетическая безопасность и риски фрагментарного подхода к энергетике / И.Д. Грачев. – М.: Издание Государственной Думы (электронное), 2012. – 135 с.

4. Иванов А.С. Мировой энергетический рынок в условиях финансово-экономического кризиса 2008-2009 гг. / А.С. Иванов, И.Е. Матвеев // Российский внешнеэкономический вестник. – 2009. – № 10. – С. 3-16.

5. Ковалев А.А. Международно-правовые аспекты обеспечения энергетической безопасности // Московский журнал международного права. – 2008. – № 3. – С. 61-77.

6. Мастепанов А.М. Россия в системе глобальной энергетической безопасности // Россия: тенденции и перспективы развития. – 2016. – № 1. – С. 138-144.

7. Чапчиков С.Ю. Международное сотрудничество России в сфере энергетической безопасности // Вестник РУДН. Серия: юридические науки. – 2010. – № 1. – С. 72-78.

8. Выступление Д.А. Медведева на пленарном заседании Петербургского международного экономического форума 5 июня 2009 г. [Электронный ресурс] // URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/statements/4336> (дата обращения 20.11.2021).

9. ЭНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ДИАЛОГ: РОССИЯ И США. 22 ноября 2021 г. [Электронный ресурс] // URL: https://library.by/portalus/modules/politics/readme.php?subaction=showfull&id=1410188437&archive=&start_from=&ucat=& (дата обращения 19.11.2021).

УДК 343.851

Чхеидзе Г. М.

Національна академія внутрішніх справ
DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-41-43

КРИМІНОЛОГО-ВІКТИМОЛОГІЧНА СТРАТИФІКАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА У ПРАКТИЦІ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Chheidze G. M.

National Academy Of Internal Affairs

CRIMINOLOGICAL-VICTIMOLOGICAL STRATIFICATION OF SOCIETY IN THE PRACTICE OF VICTIMOLOGICAL PREVENTION OF CRIMINAL OFFENSES

Анотація.

У статті визначено, що стратифікація відображає соціальну неоднорідність, розширення суспільства, неоднаковість соціального положення його індивідів і соціальних груп та їх соціальну нерівність. Зазначено, що загальні заходи віктимологічного запобігання спрямовані на виявлення віктимогенних факторів і вжиття заходів щодо їх усунення або нейтралізації, тобто у виявленні причин і умов становлення жертвою, пов'язаних із захистом інтересів потенційних потерпілих загалом, а також в усуненні причин їх віктимізації.

Abstract.

The article defines that stratification reflects social heterogeneity, stratification of society, inequality of social status of its individuals and social groups and their social inequality. It is noted that the general measures of victim prevention are aimed at identifying victimogenic factors and taking measures to eliminate or neutralize them, i.e.

to identify the causes and conditions of becoming a victim related to protecting the interests of potential victims in general, and to eliminate the causes of victimization.

Ключові слова: *стратифікація, віктимність, криминологія, кримінальне правопорушення, віктимологічне запобігання.*

Keywords: *stratification, victimization, criminology, criminal offense, victimological prevention.*

Прискорення процесів європейської інтеграції України потребує впровадження у правоохоронну практику не лише сучасних форм і методів протидії злочинності, а й визнаних світовим співтовариством стандартів захисту прав і свобод людини. Реальні демократичні перетворення є невід'ємними від гуманізації соціальних відносин, адже людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Розвиток віктимологічної теорії криминологічної науки та вдосконалення відповідної їй віктимологічної практики запобігання кримінальним правопорушенням сьогодні ще не досягла відповідного рівня розвитку. Результати досліджень [1, с. 2] свідчать про досить напружену віктимологічну ситуацію, що склалася в сучасній Україні. На тлі загострення багатьох соціально-політичних та економічних проблем і протиріч, які виступають джерелами віктимізації населення наростає її криминогенна складова, викликана активізацією злочинності, що посягає на права, свободи та інтереси особи. У своїй сукупності кримінальні процеси такої властивості вражають різні соціальні верстви і групи населення, стимулюючи одночасно наростання їх віктимологічного потенціалу [2, с. 188].

Таким чином, утворюється і зміцнюється відносно нова для криминологічної науки проблема, криминолого-віктимологічної стратифікації [3, с. 299] суспільства, що вимагає свого вирішення як на рівні криминологічної теорії, так і практики віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням.

«Стратифікаційний хаос» [3, с. 299] проявляється для більшості громадян у зростанні соціальної незахищеності, десоціалізації та маргіналізації особи, різкому зниженні рівня життя населення, формуванні феномена хронічної бідності. Відбувається політизація соціальних і міжособистісних, навіть міжконфесійних конфліктів аж до інтервенції та громадянської війни. Як підсумок девальвація традиційних морально-правових цінностей та ідеалів. Ці та інші негативні процеси і явища при супутніх втратах державного управління призвели до різкого зростання ступеня криміналізації суспільства і як його результат – підвищення рівня кримінальних загроз для населення, і відповідно, його інтенсивної віктимізації.

Серед державних органів, з якими віктимологічні організації здійснюють систематичну взаємодію, центральне місце займає поліція. Можна виділити деякі країни, де віктимологія розвивається найбільш інтенсивно (наприклад, США, Німеччина, Канада, Швейцарія, Японія, Італія) і де відбувається активне розроблення не тільки теоретичних проблем віктимології, але і практичних аспектів віктимологічного напрямку запобігання правопорушенням [4].

Так, наукові центри в ряді університетів США проводять дослідження різних показників віктимізації населення та організують спеціальні віктимологічні клініки [5, с. 455].

У навчальних закладах поліції Німеччини викладається спеціальний курс з основ віктимології, читаються лекції та провадяться семінари щодо застосування положень цього курсу в поліцейській практиці.

Сталий розвиток віктимологія отримала в Японії, де віктимологічними дослідженнями займаються комплексний науково-дослідний інститут та науково-дослідний інститут поліції, які мають спеціальні лабораторії психології, виховної роботи, вивчають особистість і поведінку потерпілих, шкоду, завдану їм, форми взаємовідносин жертви з правопорушником. Періодично проводяться міжнародні семінари, симпозіуми, конгреси. Удосконалюється законодавство про кримінально-правовий захист жертв кримінальних правопорушень та надання їм допомоги.

Аналіз різних концептуальних поглядів на віктимологічне запобігання [6, с. 17] як соціальне управління в умовах трансформації суспільства показує, що в країнах Західної Європи і США акцент робиться на м'який регулюючий вплив суб'єкта управління на об'єкт.

Важливою функцією віктимологічного запобігання стає підтримання в суспільстві необхідного співвідношення між неминучими процесами криміналізації і декриміналізації, які є наслідком об'єктивних причин. Це означає, що в запобіжній діяльності повинні існувати зони соціальної самоорганізації, які не піддаються прямому впливу суб'єкта управління, які являють собою механізм розвитку здібностей суспільства до самоорганізації, розвитку соціального порядку до зміцнення законності.

Злочинець, жертва і ситуація, настільки тісно пов'язані між собою, що утворюють єдину систему, яка може існувати лише при наявності всіх названих компонентів.

Таким чином, сталася істотна трансформація поглядів на аналіз причин кримінальних правопорушень, було чітко показано, що їх вчинення – динамічний процес, в якому може відбуватися досить інтенсивна взаємодія злочинця і його жертви, причому роль жертви в ході кримінального контакту може бути дуже істотною.

Названі вище положення призвели до того, що в 60-х роках ХХ ст. почалося інтенсивне становлення і розвиток віктимології як відносно самостійного наукового напрямку в рамках криминології. Мова в даному випадку йде не про віктимологію взагалі, а про її криминологічний напрям, що вивчає лише тих, хто став жертвою в результаті вчинення кримінального правопорушення.

Відносна самостійність криминологічної віктимології зумовлена проблемами, які вона вивчає,

тобто елементами предмета, які включають особистісні характеристики потерпілих від злочинних посягань; їх поведінкові характеристики до, під час і після вчинення кримінального правопорушення; віктимність як об'єктивну біофізіологічну і соціально-психологічну властивість потерпілих; віктимізацію як процес перетворення особи в жертву кримінального правопорушення; віктимогенні фактори, що сприяють становленню жертви кримінального правопорушення з урахуванням характеристики особистості і поведінки; відносини і зв'язки між жертвою і злочинцем; віктимологічне запобігання; прогнозування віктимності і віктимізації.

Відносна самостійність кримінологічної віктимології обумовлена не тільки елементами її предмета, але і специфічними завданнями та функціями [7, с. 24].

Її основним завданням є вивчення особистості і поведінки потерпілого, дослідження віктимності, віктимізації і віктимогенних факторів, що дозволяють по-новому поглянути на злочинність, її причини, запобігання кримінальним правопорушенням.

У результаті виникла можливість більш якісно і ефективніше виявляти і розслідувати кримінальні правопорушення, а також встановлювати їх повну картину, об'єктивно оцінювати провину злочинця з урахуванням ролі особистості та поведінки жертви кримінального правопорушення.

Тільки систематичний моніторинг сфер інформації в перебігу ряду років дозволяє скласти науково обґрунтовану картину віктимності соціальних статусів і своєчасно коригувати запобіжні заходи.

Слід проводити перехресні дослідження щодо соціальних страт, розділених на дві базові категорії.

До першої категорії можуть бути віднесені страти, виділені за соціально-економічним принципом (основний принцип стратифікації): багаті, заможні, середній клас, малозабезпечені, бідні, «соціальне дно». На більш високому рівні постановки дослідницьких завдань їх можна було б доповнити дослідженнями процесів глобальної стратифікації.

До другої категорії доцільно віднести страти, виділені за статевіковим принципом: жінки, чоловіки, діти, особи молодшого, середнього, похилого віку; страти з лабільною віктимністю, насамперед мігранти і вимушені переселенці, а також сексуальні меншини.

Лабільною може бути названа кримінальна віктимність, у формуванні якої визначальну роль відіграють соціальні чинники: положення в суспільстві; система суспільних відносин, що обумовлюють характер і способи взаємодії з представниками конкретних соціальних груп; рівень толерантності в суспільстві тощо [8, с. 208].

У цілому потрібно визнати, що тільки комплексні дослідження можуть скласти передумову для побудови ефективної моделі віктимності представників етнічних меншин, з урахуванням особливостей їх ризиків і захисних факторів, різних культурних контекстів, особливостей гендерного характеру.

При цьому слід враховувати, що не тільки негативне ставлення до етнічних меншин решти населення робить їх підвищено віктимними, але і сам

факт спільного проживання соціальних груп, для яких характерні різні традиції, що формують спосіб життя і стереотипи поведінки. Мотивація поведінки, тип реакції на дії оточуючих, навіть уявлення про ввічливість можуть стати чинником додаткової віктимізації.

Таким чином, можна зробити узагальнений висновок про те, що ефективність використання віктимологічних можливостей у практичній діяльності залежить, насамперед, від повноти та своєчасності виявлення найбільш віктимних категорій громадян, урахування мотивів, цілей та спрямованості їх поведінки, особистісних характеристик, а також віктимологічних факторів і ситуацій, що формують їх віктимну поведінку та обумовлюють вчинення щодо них кримінальних правопорушень.

Провідну роль у такому віктимологічному запобіганні кримінальним правопорушенням має відігравати запобіжна діяльність щодо потенційних жертв, тобто нейтралізація віктимогенних детермінантів кримінальних правопорушень. Теорія віктимологічного програмування є законодавчим результатом розвитку віктимологічної думки у кримінології, яка спрямована на створення програм віктимності жертв різних видів кримінальних правопорушень (корисливих, насильницьких тощо) з метою розроблення заходів з надання їм своєчасної віктимологічної допомоги. Меті віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням можливо досягнути шляхом розробки й реалізації довгострокових державних програм такого запобігання. Моделювання і реалізація цих програм дозволить створити механізм організації ефективного віктимологічного запобігання, підвищити ефективність боротьби зі злочинністю та забезпечити віктимологічну безпеку окремих громадян й суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Хавронюк М. Чи знаєш ти українцю, за що тебе посадять і скільки дадуть? Дзеркало тижня. 2015. № 1(197). 17 січня. С. 2.
2. Джужа А. О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 304 с.
3. Джужа О. М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма : монографія. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 331 с.
4. Office for Victim of Crime-Research and statistics. URL: https://ojp.gov/programs/research_stats.htm.
5. Criminology. Third edition. Edited by Hale Chris, Hayward Keith, Wahidin Azrini, Wincup Emma. Published by Oxford University Press. Oxford (2013). 560 p.
6. Романов В. В. Основы криминальной виктимологии : учеб. пособ. Минск : Минская высш. шк., 1980. 21 с.
7. Барановский Н. А. Введение в виктимологию. Минск, 2002. 124 с.
8. Wallace H. Victimology : legal, psychological, and social perspectives. Boston, 1998. P. 208.

PEDAGOGICAL SCIENCES

Антонів А.А.,
Романенчук І.Р.,
Коцюбійчук З.Я.

ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет»

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Antoniv A.A.,
Romanenchuk I.R.,
Kotsyubiychuk Z.Y.
Bukovynian State Medical University

THE INFLUENCE OF MODERN TECHNOLOGIES ON THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS OF MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Анотація.

В даній статті узагальнення результатів дослідження впливу сучасних технологій на освітній процес в медичних освітніх закладах. На сьогодні педагогічні технології обумовлені продуманою в усіх деталях моделю спільної педагогічної діяльності з організації та проведення навчального процесу з забезпеченням умов студентів і викладача. Застосування сучасних педагогічних технологій зумовлює процес, який є важливим соціальним інститутом, процесом, який безпосередньо формує засвоєння знань. Сучасні педагогічні технології вимагають нових освітніх методів, нових підходів, нову технологію процесу одержання знань.

Abstract.

This article summarizes the results of research on the impact of modern technologies on the educational process in medical schools. At present, pedagogical technologies are due to a well-thought-out in all details of the model of joint pedagogical activities for the organization and conduct of the educational process with the provision of conditions for students and teachers. The application of modern pedagogical technologies determines the process, which is an important social institution, a process that directly shapes the acquisition of knowledge. Modern pedagogical technologies require new educational methods, new approaches, new technology of the process of obtaining knowledge.

Keywords: modern technologies, professional training, internal medicine, students

Ключові слова: сучасні технології, професійна підготовка, внутрішня медицина, студенти

Introduction. The modern world requires a specialist in any field to be independent, responsible, active, have their own life position. Yes necessity becomes an urgent direction of higher school development. Independence and activity (ability to analyze information and navigate in its flow, draw conclusions and achieve the goal) can be manifested and developed only when the learning process becomes for the student by means of a joint task with the teacher: constantly work on yourself, develop your skills and don't stop there achieved. In this case, the teacher is not only a carrier of information, but also helps the student to be realized as a person. This approach will promote co-creation of the student and the teacher where activity of both will be based on interaction and dialogue, which will ensure receptivity and openness to influence each other. However, if such activity will be shown only by the teacher, and the student will only perceive ready information or practical skills without being able to work independently article or section of the textbook, it will never be able to become highly qualified specialist, hold leadership positions since psychologically he will be unprepared for it. [1-3]. And in that case, a graduate

higher education institution will be indecisive and frivolous personality. In order to avoid such a threatening situation, the teacher has to possess modern pedagogical technologies which are as much as possible will help the young person to be realized in the flow of information.

The main emphasis in modern education is on the transition from traditional model of higher medical education, which was dominated by information-accumulative principles to a personality-oriented model, from broadcast knowledge to the ability to use this knowledge [3,4]. At the Department of Internal Medicine and Clinical pharmacology and Occupational diseases in the preparation of students 5 and 6 courses to solve this problem have been implemented methods of problem-based learning. Its characteristic features are the organization of learning by self-acquisition of knowledge in the decision-making process educational problems, development of creative thinking and cognitive activity of students. The proposed technology of problem-based learning is not particularly variable, as the inclusion of students in the active cognitive activity is based on a number of stages, which should be implemented gradually and comprehensively. An important

component of problem-based learning is to create a problem situation. Her clear understanding completes the first stage. In the second stage of solving the problem ("closed") the student analyzes the knowledge which he has, realizes that they are not enough to get an answer, and actively participates in the process their search. The third stage ("open") is directed to acquire in various ways the knowledge needed to solve the problem. It ends with the thought ("I know how to do it!"). Application in the process of learning the above consistent stages of obtaining theoretical knowledge and consolidation practical skills form professional and general cultural competencies of a medical specialist, allows to determine the priority of an individual approach in the training of a clinician. That is why at the Department of Internal Medicine, Clinical Pharmacology and Occupational Diseases, by decision profile therapeutic methodical commission, practical classes in internal medicine are gradually acquiring new forms. At the department in the preparation of 5th and 6th year students widely introduced method of "business game" - imitation of professional activity in the conditions as close as possible to real [6]. The purpose of the cognitive game is to assess the complexity knowledge of students, imitation of professional activity of the doctor-therapist, stimulation of mental activity of students. The essence of the game is to establish the correct diagnosis on the basis of complaints, medical history, wording preliminary diagnosis, analysis of the results of additional examinations, as well as the choice of treatment tactics and means of preventing the development of a pathological condition.

The duration of the game for one group is 20 minutes, for the academic group - 1 hour. 5 students take part in the game, one of them assumes the role of patient, and the last four constitute a medical council to establish final diagnosis. Before the game the teacher shows the "patient" a card with a diagnosis that it will mimic (the nosological unit should correspond to previously studied topics). For other participants in the game, it remains unknown. The "patient" has 5 minutes to reflect on possible complaints, the history of the development of "his illness", to prepare for clarifying issues of the council. Dialog the game begins with the "patient" presenting his complaints to the medical council without detailing. For the correct definition of "doctors" of the previous diagnosis details of complaints, anamnesis diseases that are possible only in the presence of a certain level of knowledge. The teacher performs controlling, directing, evaluating functions. After the first stage of the business game, each member of the council has an independent decide on a preliminary diagnosis, with the necessary additional methods of examination, records it on a sheet of paper.

In the second stage of the game, the teacher demonstrates to the council the results of additional survey methods "Patient", offers to determine the final diagnosis collegially through discussion. The result of a business game is not just a definition correct diagnosis, but also a detailed analysis of erroneous results. This allows not only to assess the completeness of the acquired knowledge, but also to determine the most vulnerable points that need to be emphasized attention. In the course of a business game, students appear motive for active search of diagnostic information according to the role performed by it, the skill of work with the received information is developed.

Conclusions. The use of modern pedagogical technologies is multifaceted a process that is an important social institution, a process that directly forms the acquisition of knowledge. Modern pedagogical technologies require new educational methods, new approaches, new technology the process of obtaining knowledge. This is due to the fact that pedagogical processes acquire an informative character and there is a shift of emphasis in learning from the process of accumulation of subject knowledge to develop skills apply them autonomously in a multitasking situation. Modern pedagogical technologies require a well-founded target, content, educational, intellectual component and appropriate learning environment.

References

1. Мілерян В.С. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах (метод. посібник) / В.С. Мілерян - Київ, 2006. – 84с.
2. Abstracts of Conference of Association for Medical Education in Europe. – Prague, 2008. – 330 p.
3. Hogerzell H.V. Promoting rational prescribing – an international perspective / H.V. Hogerzell // Br. J. Clin. Pharmacol. – 2005. – Vol.59. – P.43-51.
4. Tootell K. An investigation of the use of problem based learning in Professional Degrees / K. Tootell, D. McGeorge // Medical Teacher. – 2004. – Vol.3, №2. – P.37-51
5. Ковальчук Л.Я. Новітні шляхи вдосконалення підготовки фахівців у Тернопільському державному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського / Л.Я. Ковальчук // Мед. освіта. – 2010. – № 2. – С. 27-30.
6. Сухарніков М.Ю. Концептуальні підстави розробки і впровадження національної рамки (академічних) кваліфікацій України / М.Ю. Сухарніков // Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 16-38.
7. Crosier D. The Bologna Process: Its impact on higher education development in Europe and beyond / D. Crosier, T. Parveva // Fundamentals of Educational Planning: Paris: UNESCO, 2013. – 97 p.

*Крупская А.Е.,
Воробьева Е.Р.,
Воробьев В.Д.*

Иркутский государственный университет путей сообщения

ФОРМИРОВАНИЕ ВНУТРИШКОЛЬНОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ

*Krupskaya A.E.,
Vorobieva E.R.,
Vorobyov V.D.*

Irkutsk State Transport University

FORMATION OF AN INTRA-SCHOOL EDUCATION QUALITY MANAGEMENT SYSTEM

Аннотация.

В данной статье автором рассматривается сущность понятий «качество образования», «управление качеством образования», «система управления качеством образования». Основное внимание исследователя уделяется вопросу формирования внутришкольной системы управления качеством образования.

Abstract.

In this article, the author examines the essence of the concepts of "quality of education", "quality management of education", "quality management system of education". The researcher pays special attention to the issue of the formation of an intra-school education quality management system.

Ключевые слова: *качество образования, управление качеством образования, система управления, школа.*

Keywords: *quality of education, quality management of education, management system, school.*

Качество образования — это основная и наиболее важная задача любого образовательного управления, это показатель конкурентоспособности и авторитетности образовательного учреждения. Сегодня в условиях жесткой конкурентной среды качество образования является важнейшей проблемой, ведь фактически отсутствует механизм достижения обозначенных в федеральных государственных образовательных стандартах результатов, а также методики для диагностики указанных результатов.

Существует множество подходов к понятию качество образования. О.Е. Лебедев утверждает: «Под качеством образования следует понимать совокупность образовательных результатов, обеспечивающих возможность самостоятельного решения обучаемыми важных для них проблем, для достижения которых требуется такое время, которое позволяет им заниматься и другими видами деятельности. Для оценки качества школьного образования важно ответить на вопрос о том, к решению каких проблем готовит учащихся общеобразовательная школа».

В.А. Болотов определяет качество образования как: характеристики системы образования, отражающие степень соответствия реальных достигаемых результатов учащимися, а так же условий процесса обучения образовательными учреждениями и их системами нормативным требованиям, социальным и личностным ожиданиям».

Главным критерием качества образовательной деятельности является то, на сколько соответствуют полученные показатели прогнозируемым, которые определяются в ходе педагогической диагностики ожидаемых результатов обучения.

Внутришкольная система оценки качества образования характеризуется установлением соответствия имеющегося качества образования требованиям федерального государственного образовательного стандарта общего образования, а также информирование заказчиков и потребителей образовательной услуги о степени данного соответствия.

Согласно Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» к компетенции образовательной организации в установленной сфере деятельности относится «обеспечение функционирования внутренней системы оценки качества образования»; образовательная организация несет в установленном законодательством РФ порядке ответственность за качество образования своих выпускников

Создание системы управления качеством образования довольно актуально, поскольку существует необходимость наблюдать не только за качеством образования, но и за процессом обучения, воспитания. т.е. ориентировать и на результат, и на процесс.

Данная система должна включать в себя структуру, которая будет руководить разработкой системы мониторинга качества образования и исследовательской деятельности (Центр качества). Управление качеством образования – это создание условий, способствующих удовлетворению образовательных потребностей заказчиков образовательных услуг; организация эффективного учебно-воспитательного процесса; создание критериальной базы, позволяющей оперативно получать информацию и ее обрабатывать, в целях коррекции учебно-воспитательного процесса в соответствии с заранее заданными целями.

Внутренняя оценка качества образования происходит на уровне образовательного учреждения (администрацией, учителями или учениками).

Внешнюю оценку качества осуществляют внешние по отношению к образовательному учреждению субъекты (органы управления образова-

ния, центры мониторинга и т. д.), в ходе комплексных и фронтальных проверок образовательных учреждений.

Направления, по которым осуществляется оценка качества образования в образовательном учреждении представлена на рисунке 1.

Оценка качества образования в образовательном учреждении осуществляется по следующим направлениям:

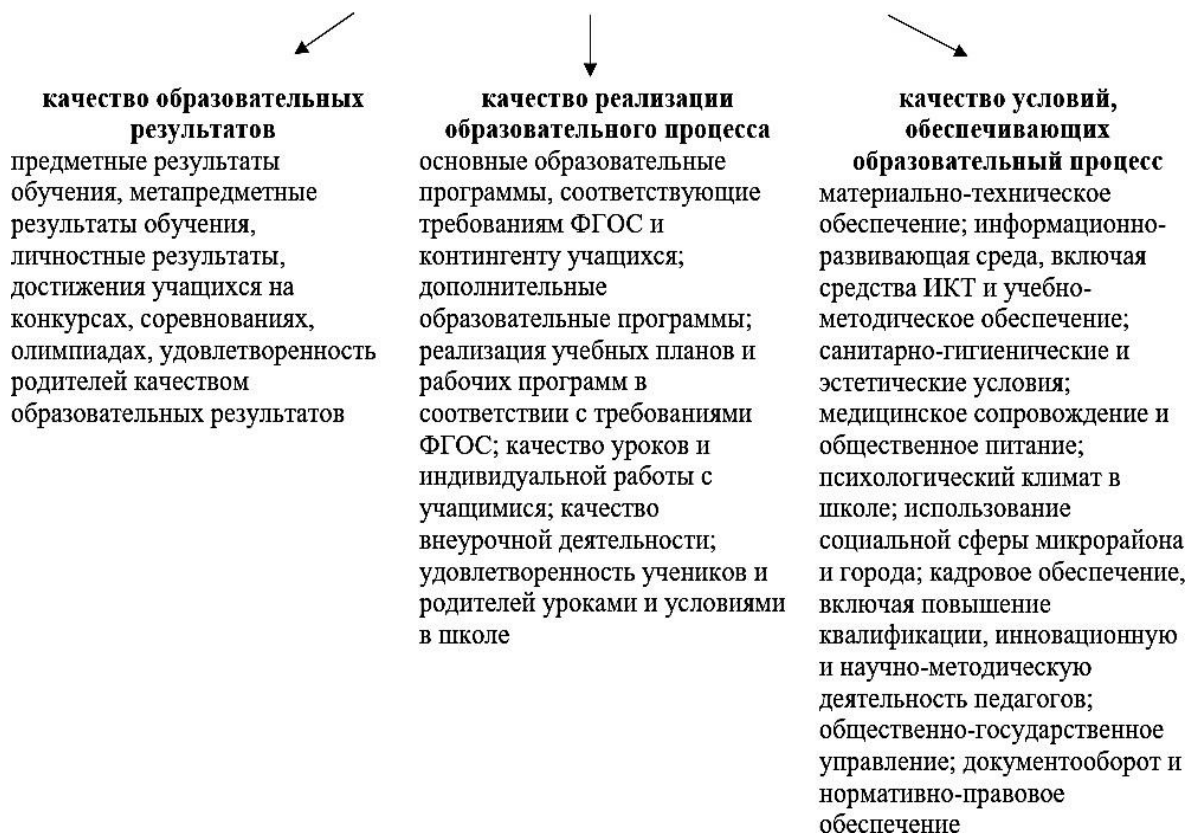

Рисунок 1 – Схема

Значительное место в управлении качеством образования занимает функция контроля, которая предполагает необходимое осуществление системы действий внутреннего и внешнего плана. Усилива-

ется диагностическая составляющая функции контроля, т.е. выстраивается система мониторинга качества образования.

Требования к информации, получаемой в ходе мониторинга отображены на рисунке 2.

Рисунок 2 – требования к информации

В качестве структурных единиц внутришкольной системы оценки качества образования мы выделяем следующие службы: центр качества образования, управляющий совет школы, администрация,

методический совет школы, информационно-аналитический центр, медико-психологическая служба.

Обязанности служб представлены в таблице 1.

Таблица 1

Наименование службы	Обязанности
Центр качества образования	Создает и разрабатывает нормативно-методическое обеспечение управления качеством, мониторингом показателей качества. Данная служба согласовывает деятельность всех подразделений образовательного учреждения, обобщает опыт деятельности различных структур. Организационное управление работой Центра качества образования возлагается на заместителя директора.
Управляющий совет школы	Контролирует качество образования и деятельность школы в формах общественного наблюдения (в том числе в процедуре ЕГЭ, ОГЭ), общественной экспертизы, участия в работе экспертных групп и комиссий.
Администрация школы	занимается разработкой и реализацией программы развития и образовательной программы образовательного учреждения; формирует локальную нормативную базу для обеспечения качества образования в учреждении; обеспечивает проведение в образовательном учреждении контрольнооценочных процедур, мониторинговых, социологических и статистических исследований по вопросам качества образования; принимает управленческие решения по результатам оценки качества образования на уровне образовательного учреждения, обеспечивает предоставление достоверной информации о качестве образования на муниципальный и региональный уровни системы оценки качества образования.
Информационно-аналитический центр	осуществляет информационное обеспечение деятельности образовательного учреждения; обеспечивает создание единого информационного пространства; готовит аналитическую информацию для оценки и прогноза развития школы.
Методический совет школы	Осуществляет научно-методическое обеспечение оценки качества образования в школе; обобщает данные по результатам оценки и готовит предложения по коррекции системы образования школы.
Медико-психологическая служба	Создает благоприятные условия для развития всех субъектов образовательного процесса, обеспечивает сохранение психического, нравственного и соматического здоровья, формирует здоровый образ жизни. Деятельность данной службы направлена на создание оптимальных условий для личностного роста учащихся и педагогов, на организацию психологического комфорта и обеспечение качества образовательного процесса.

Таким образом, качество образования – это система, в которой все компоненты взаимодополняемы и взаимосвязаны друг с другом. Для достижения успеха, управлять этой системой необходимо комплексно. Для администрации школы управление качеством образования становится приоритетным в условиях модернизации и улучшения качества образования. Руководителю нужно уметь быстро адаптироваться к изменяющимся соци-

ально-экономическим и культурным условиям образования, уметь овладевать обновляющимися содержанием и технологиями обучения.

Список литературы

1. Лебедев О.Е. Управление качеством образования: Материалы к учебным занятиям. – СПб.: Нева, 2004.
2. Болотов В.А. Оценка качества образования. Ретроспективы и перспективы качества образования в России // Управление школой. – 2012. – №5.

УДК 373.31

*Гадельшина А.А.,
Гребенникова Н.Л.**Стерлитамакский филиал федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Башкирский государственный университет»***УЧЕБНИКИ МАТЕМАТИКИ УМК «НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА XXI ВЕКА» КАК СРЕДСТВО ДОСТИЖЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ***Gadelshina A.A.,
Grebennikova N.L.**Sterlitamak branch of the federal state budgetary educational institution of higher professional education "Bashkir State University"***TEXTBOOKS OF MATHEMATICS EMC "ELEMENTARY SCHOOL OF THE XXI CENTURY" AS A MEANS OF ACHIEVING UNIVERSAL COGNITIVE ACTIONS****Аннотация.**

В данной статье приводится анализ учебников по математике учебно-методического комплекса «Начальная школа XXI века» с целью выявления возможностей формирования различных познавательных универсальных учебных действий. Приводится как общая характеристика комплекса, так и разбор учебников для каждого года обучения. Помимо этого, по результатам проведенного анализа составлен перечень познавательных универсальных учебных действий, на формирование и развитие направлен выбранный для анализа УМК.

Abstract.

This article provides an analysis of textbooks on mathematics of the educational-methodological complex "Primary School of the XXI century" in order to identify the possibilities of the formation of various cognitive universal educational actions. Both the general characteristics of the complex and the analysis of textbooks for each year of study are presented. In addition, based on the results of the analysis, a list of cognitive universal educational actions was compiled, the educational and methodological complex selected for analysis is aimed at the formation and development.

Ключевые слова: математика, учебно-методический комплекс, начальная школа XXI века, познавательные универсальные учебные действия, младшие школьники, образовательный процесс, начальная школа.

Keywords: mathematics, educational and methodological complex, elementary school of the XXI century, cognitive universal educational activities, younger students, educational process, primary school.

На сегодняшний день в нашей стране реализуется большое количество учебно-методических комплексов, однако есть такие, которые можно уже считать классическими. Одним из таких комплексов является «Начальная школа XXI века». Все учебники данного комплекса включены в Федеральный перечень учебников, что подчеркивает его значимость среди других УМК.

Целью нашего исследования является анализ учебников по математике УМК «Начальная школа XXI века» на возможности эффективного развития познавательных универсальных учебных действий (ПУУД) у младших школьников.

Обратимся к учебникам математики в целом. Авторами учебников являются Рудницкая В.Н., Юдачева Т.В. и другие. Каждый учебник обязательно включает повторения в начале и конце учебного года (учебник для 1 класса содержит повторение только в конце учебного года), что позволяет актуализировать полученные знания. Правила в каждом учебнике выделены таким образом, чтобы ученикам была понятна важная информация, которую необходимо знать.

Помимо заданий на закрепление усваиваемых знаний, есть также задания повышенного уровня,

задания, расширяющие кругозор младших школьников, направленные на формирование логического мышления, включающие метапредметные знания и т.д. Важно отметить тот факт, что в рамках каждой темы есть раздел «Вспоминаем пройденное», который позволяет актуализировать знания.

В рамках данного комплекса для изучения математики предполагается наличие рабочих тетрадей и методических пособий.

Обратимся к учебникам каждого года обучения. Учебник для 1 класса предполагает подготовительный период, который рассчитан на 60 часов. Здесь младшие школьники знакомятся с цифрами, их написанием и обозначением, со знаками арифметических действий, с самыми базовыми правилами и свойствами. Помимо этого, вводится экскурс в историю, который дает младшим школьникам представление о том, как возникла математика и почему ее необходимо изучать. Далее в течение года первоклассники знакомятся со свойствами вычитания и сложения, с правилами, тренируются выполнять действия в пределах десяти (позже с переходом через десяток для случаев с прибавлением 7, 8, 9), учатся сравнивать числа, усваивают понятия

«меньше на», «больше на», а также проходят симметрию [1].

Во втором классе вводится понятие «луч». Второклассники учатся измерять длину, знакомятся со сложными фигурами, складывают и вычитают в пределах ста, учатся вычислять периметр и площадь фигур, знакомятся с понятием «окружность», учат таблицу умножения и пробуют применять ее на практике, сравнивают числа. Здесь можно наблюдать много заданий на формирование логических познавательных универсальных учебных действий [2].

В третьем классе материала для обучающихся становится заметно больше, уровень трудности повышается. Дополнительные задания включают в себя не только расширение тех знаний, которые были получены в рамках конкретной темы, но и совершенно новые для третьеклассников сведения для расширения кругозора и возможного возникновения интереса к предмету математики, побуждая к самостоятельному углубленному изучению. Итак, за третий учебный год обучающиеся работают с числами от 100 до 1000, работают с различными частными случаями умножения и деления, изучают сложные фигуры и их свойства, активно решают различные задачи, знакомятся с новыми единицами измерения длины. Третий год обучения включает в себя самое большое количество тем и новой информации. Смело можно сказать, что учебник для третьего класса наиболее направлен на формирование и развитие самого большого количества познавательных универсальных учебных действий [3].

В четвертом классе тем значительно меньше. Но информация становится более углубленной и сложной. Здесь обучающиеся работают с многозначными числами, с уравнениями, учатся строить графики и функции, много работают с геометрическими задачами, с задачами на движение, а также изучают переместительное и сочетательное свойства умножения и деления. Здесь больше заданий

на углубление получаемых знаний. Соответственно, в учебниках для 4 класса не такой обширный список формируемых познавательных УУД [4].

Проанализировав все учебники для начальной школы в рамках УМК «Начальная школа XXI века» и ознакомившись с разными заданиями и их формулировками, можно привести список тех ПУУД, которые на протяжении всех лет обучения в начальной школе систематически формируются. К ним относятся такие действия, как: поиск необходимой информации и её понимание; выполнение знаково-символических действий; выбор эффективных способов решения задач в зависимости от конкретных условий; сравнение; подведение под понятие; анализ объектов для выделения свойств и признаков объектов; синтез; сериация и классификация; установление причинно-следственных связей; построение логической цепи рассуждения; доказательство.

Таким образом, проанализировав УМК «Начальная школа XXI века», мы можем заметить, что довольно обширный список познавательных универсальных действий возможно сформировать при помощи учебников данного комплекса. Некоторые недостающие вещи может восполнить учитель своим мастерством и дополнительными заданиями.

Список литературы

1. Математика. 1 класс. Учебник. Часть 1. ФГОС / Рудницкая В. Н., Кочурова Е. Э., Рыдзе О. А. – Москва : Вентана-Граф, 2021. – 128 с.
2. Математика 2 класс. Учебник. В 2 частях. Часть 1. ФГОС / Рудницкая В. Н., Юдачева Т. В. – Москва : Вентана-Граф, 2021. – 128 с.
3. Математика 3 класс. Учебник. В 2 частях. Часть 1. ФГОС / Рудницкая В. Н., Юдачева Т. В. – Москва : Вентана-Граф, 2021. – 128 с.
4. Математика 4 класс. Учебник. В 2 частях. Часть 1. ФГОС / Рудницкая В. Н., Юдачева Т. В. – Москва : Вентана-Граф, 2021. – 160 с.

*Белянко Елена Сергеевна,
студентка группы ЗФ-208-214-2-1*

Гольцева Юлия Валерьевна

*Научный руководитель
кандидат педагогических наук, доцент кафедры ПП и ПМ*

[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-51-53](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-51-53)

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СМЫСЛООБРАЗОВАНИЯ

*Belyanko Elena Sergeevna,
student of the ZF group-208-214-2-1*

Goltseva Yulia Valeryevna

Scientific supervisor

the candidate of pedagogical Sciences, associate Professor, Department of Ppim

THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES AS A MEANS OF FORMING MEANING FORMATION IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Аннотация.

В данной статье были рассмотрены теоретические аспекты проблемы внеурочной деятельности как средства формирования у младших школьников смыслообразования.

Abstract.

This article discusses the theoretical aspects of the problem of extracurricular activities as a means of forming meaning formation in younger schoolchildren.

Ключевые слова: смыслообразование, мотивация, внеурочная деятельность.

Keywords: meaning formation, motivation, extracurricular activities.

В настоящее время педагогической науке и практике динамики смысловой сферы, к которой относятся процессы смыслообразования, придается большое значение. Многие исследователи отдают предпочтение образовательным целям, ориентированным на духовное развитие и ценностно-смысловое развитие учащихся (А. Г. Асмолов, С. Л. Братченко, В. П. Зинченко, Д. А. Леонтьев, В. И. Слободчиков, Д. И. Фельдштейн и др.). [1].

В современной психологии смыслообразование трактуется как подключение новых объектов (явлений) к уже существующей системе смысловых связей, в результате чего появляется новый смысл, а смысловая система охватывает новые объекты (явления), которые встраиваются в систему жизненных отношений человека, приобретая новые регулирующие функции. При этом «осуществляется осознание смысловых структур через рефлексию, специальные приемы психологического воздействия, в результате чего человек осознает свои внутренние возможности, которые могут помочь сознательной перестройке и трансформации, далее происходит осознание смысловых связей, т.е. сознательное осмысление реальности, что переводит ее на новый уровень функционирования».

В педагогике ценностно-смысловое развитие учащихся в ходе освоения содержания образования рассматривается в различных подходах.

Обозначим лишь некоторые. Так, в личностно ориентированном обучении В.В. Сериков подчеркивает значение личностного опыта, внутренней смыслопоисковой деятельности школьников как компонентов содержания образования и процесса обучения.

А. Ф. Закиров отмечает закономерности развития личностных смыслов учащихся при интерпретации текстов культуры. Ценностно-смысловое освоение культурного опыта, содержащегося в текстах, осуществляется:

а) при изучении структуры информационного потока, включающего различные письменные источники (рукописи, печатные издания, электронные издания, информационные ресурсы Интернет);

б) в процессе личностной интерпретации содержания письменных текстов;

в) в творческом преобразовании письменной информации (создание оригинальных текстов);

г) в активном применении результатов чтения в межличностном общении.

В основе смыслообразования лежит понимание личностного смысла как «индивидуализированного отражения действительного отношения личности к тем объектам, ради которых развертывается ее деятельность, осознаваемое как «значение-для-меня», усваиваемых субъектом безличных знаний о мире, включающих понятия, умения, действия и поступки, совершаемые людьми, социальные нормы, роли, ценности и идеалы» [2]

Смыслообразование – это способ осмысления человеком своего места в мире и осознанный выбор жизненной позиции; результат освоения культурного опыта, на основе различных механизмов понимания. Смыслообразование в процессе понимания выражается в построении образа мира и себя в мире, на основе ценностных предпочтений личности, жизненных интересов и мотивов.

Мотивационная сфера как считает А.Н. Леонтьев, является ядром личности. Получение высокой

отметки становится для ребенка целью, за которой могут стоять различные мотивы.

Рассмотрим положительные и отрицательные стороны мотивации у школьников начальной школы и ее развитие на протяжении этого возраста.

Младшие школьники зачастую мотивированы за счет интереса и постижения чего то нового, их интересует явление окружающего мира, которые не входят в программу даже средней школы. У младших школьников также проявляется интерес к творческим играм, особенно на сюжеты любимых книг и кинофильмов.

Если проследить общую динамику мотивов учения от 1 к 3 классу, то выявляется следующее. Вначале у школьников преобладает интерес к внешней стороне пребывания в школе, затем возникает интерес к первым результатам учебного труда и лишь после этого к процессу, содержания учения, а еще позднее к способам добывания знаний. Такова качественная картина мотивов учения в младшем школьном возрасте. Если же проследить количественную их динамику, то приходится констатировать, что положительное отношение к учению снижается к концу начальной школы. Эта тенденция к «мотивационному вакууму» на рубеже начальной и средней школы объясняется рядом факторов. Снижение интереса к учению заметно в тех классах, в которых преобладала установка учителя на сообщение готовых знаний, на их запоминание, там, где активность школьника носила воспроизводящий, подражательный характер. В качестве причин снижения интереса к учению В.А. Сухомлинский называл злоупотребление учителя плохой отметкой, снижающее стремление ребенка учиться и его уверенность в своих возможностях. Наконец, нужно отметить, что некоторое снижение мотивации учения носит закономерный характер: удовлетворена потребность дошкольника учиться, снята эмоциональная привлекательность, появляющиеся трудности и неудачи также снижают интерес к учению.

Постановка целей в младшем школьном возрасте характеризуется тем, что ученик:

- готов к принятию целей, задаваемых учителем;
- научается определять важность и последовательность целей, как на уроке, так и при самостоятельной организации своего времени;
- может уже самостоятельно наметить систему промежуточных целей на пути к цели, поставленной учителем. Слабость процессов целеобразования в этом возрасте сказывается в неумении подчинить себя цели взрослого на достаточно длительное время. Отсутствуют умения сопоставить намечаемые цели со своими возможностями, что является одной из причин отрицательного отношения к учению и школе.

С 2011/2012 учебного года все образовательные учреждения перешли на обучение по ФГОС НОО второго поколения, одной из отличительных особенностей которого является предъявление требований к организации внеурочной деятельности младших школьников.

Внеурочная деятельность введена в базисный план как важная составляющая содержания образования, увеличивающая его вариативность и адаптивность к интересам, потребностям и способностям школьников. Заинтересованность школы в решении проблемы внеурочной деятельности объясняется не только включением ее в учебный план 1-4 классов, но и новым взглядом на образовательные результаты. Если предметные результаты достигаются в процессе освоения школьных дисциплин, то в достижении метапредметных, а особенно личностных результатов – ценностей, ориентиров, потребностей, интересов человека, удельный вес внеурочной деятельности гораздо выше, так как ученик выбирает ее исходя из своих интересов и мотивов[3]

Внеурочная деятельность ставит своей целью, прежде всего, развитие личности обучающихся и в соответствии с требованиями ФГОС организуется по направлениям развития личности (спортивно-оздоровительное, духовно-нравственное, социальное, общеинтеллектуальное, общекультурное).

Содержание деятельности учащихся во внеурочное время должно быть направлено, прежде всего, на апробацию, тренировку и развитие УУД, предполагаемых ФГОС, и личностных результатов освоения ООП, таких как:

- осознание уникальности своей личности, которая обладает индивидуальными особенностями, определенными интересами, привязанностями и ценностями,
- умение давать оценку своим действиям,
- ориентация в человеческих качествах, осознание значимости таких нравственных категорий, как добро, красота, истина,
- осознание себя гражданином (знание своих основных обязанностей и прав, умение действовать в группе и на благо группы, ставить для себя запреты и др.),
- умение выражать собственное мнение и т.д.

[4]. Внеурочная деятельность осуществляется на основании плана внеурочной деятельности и программ курсов внеурочной деятельности, разработанных в ОУ. Спектр форм внеурочной деятельности определяется запросами обучающихся и требованиями к результатам их личностного развития.

Правильно организованная система внеурочной деятельности представляет собой ту сферу, в условиях которой можно максимально развить или сформировать познавательные потребности и способности каждого учащегося, которая обеспечит воспитание свободной личности.

Принципы необходимые при разработке модели организации внеурочной деятельности:

1. Принцип разнообразия направлений внеурочной деятельности, предполагающий реализацию всех пяти направлений внеурочной деятельности, предложенных в стандарте.
2. Принцип взаимодействия с учреждениями дополнительного образования, культуры и спорта. Некоторые внеурочные занятия могут быть проведены на территории учреждений дополнительного

образования, библиотеки. Руководителем кружка может быть специалист системы дополнительного образования, или учреждений культуры и спорта.

3. Принцип преемственности, основанный на выборе хотя бы одного направления деятельности, которое продолжалось бы в основной школе.

4. Принцип учета региональных разработок для организации внеурочной деятельности.

5. Принцип оптимального использования учебного и каникулярного периодов учебного года при организации внеурочной деятельности. Часть программы внеурочной деятельности может быть осуществлена во время каникул, выходных дней.

6. Принцип учета потребностей обучающихся и их родителей. (Запрос родителей и учащихся, соотнесение его с кадровым ресурсом образовательного учреждения, особенностями программы развития).

7. Принцип учета социокультурных особенностей школы, программы развития образовательного учреждения.

8. Принцип учета возможностей учебно-методического комплекта, который используется в образовательном процессе.

9. Принцип разнообразия форм организации внеурочной деятельности. В программе внеурочной деятельности должны присутствовать мастерские, кружки, секции, студии, общества и др.

Модель организации внеурочной деятельности помогает целостно представить возможности образовательного учреждения, позволяет определить необходимость привлечения специалистов системы дополнительного образования, культуры и спорта. Также дает возможность распределить часы внеурочной деятельности, выявить, какие программы внеурочной деятельности нужно разработать в образовательном учреждении.

Считаем необходимым создание программ внеклассных занятий для авторских коллективов каждого УМК. Во-первых, так можно будет установить более тесные связи между внеурочной деятельностью и уроками. Во-вторых, межпредметное взаимодействие, которое может быть установлено группой авторов учебников по разным дисциплинам, позволяет достичь более высоких личностных и метапредметных результатов.

Программы же внеурочной деятельности по формированию смыслообразования должны быть интересны для каждого ребенка, школьникам важно быть успешными в деятельности, получить социальное признание со стороны одноклассников, и, особенно, педагога.

Результаты внеурочной деятельности должны быть сформулированы с учетом целей, поставленных в программе.

Важно, чтобы программы внеурочной деятельности по формированию смыслообразования были должным образом обеспечены ресурсами. Именно доступность ресурсов не только для учителя (методические рекомендации), но и для учеников (печатные тетради с конкретными материалами) увеличивает популярность программ в школе, например программ «Мир деятельности», «Юным умникам и умницам».

Еще одним привлекательным моментом во программах является использование электронных образовательных ресурсов (ЭОР) для современных школьников. Такие средства широко используются в единой коллекции цифровых образовательных ресурсов (с бесплатным доступом).

Анализ программ внеурочной деятельности младших школьников позволяет сделать следующие выводы.

В настоящее время ученые и преподаватели разработали множество программ, которые в первую очередь направлены на достижение личностных результатов в соответствии с федеральными государственными образовательными стандартами. Несмотря на количество имеющихся программ, необходимо разрабатывать новые программы. Считаем целесообразным создавать их коллективам авторов каждого УМК.

Кроме того, при разработке новых программ внеурочной деятельности по формированию смыслообразования полезно продумывать пути развития познавательных интересов, повышения мотивации школьников, создания ситуации успеха.

Чтобы школьники работали более эффективно, полезно снабдить программы печатными тетрадями, электронными и другими пособиями.

Список использованных источников

1. Евдокимова, Е. Г. Педагогический контекст смыслообразования / Е. Г. Евдокимова // Изв. Саратов. ун-та. Нов. сер. Сер. Философия. Психология. Педагогика. – 2014. – № 4-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/gj/pedagogicheskiy-kontekst-smysloobrazovaniya>.

2. Иванова, Е. О. Смыслообразование как основа личностных универсальных учебных действий [Текст] / Е. О. Иванова // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2012. – Выпуск № 5 (8). – С. 113-124.

3. Григорьев, Д. В. Внеурочная деятельность школьников: методический конструктор [Текст] / Д. В. Григорьев, П. В. Степанов. – М.: Просвещение, 2010. – 223с.

4. Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования [Текст] / Министерство образования и науки РФ. – М.: Просвещение, 2011. – 48 с.

Парфенюк О. В.,
к. пед. н., ст. викладач,

Каграманян К. В.

студентка, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-54-58](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-54-58)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Парфенюк А. В.,
ст. преподаватель,

Каграманян К. В.

студентка Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Parfeniuk O.V.,

Senior Teacher,

Kagramanyan K.V.

Student, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Анотація.

У статті визначено сучасний стан розвитку цифрових технологій освітнього середовища та їхній вплив на місцеві навчальні заклади. Теоретично цифрова грамотність розглядається як динамічне утворення, яке відбиває сучасний розвиток інформаційно-цифрових технологій і шляхів їх використання; у практичній площині розуміння цифрової грамотності постійно розширюється, вдосконалюється в контексті нових вимог сучасності. Аналіз державних нормативних актів показав значний інтерес нашої держави до розбудови процесу цифровізації освітнього середовища. Розглянуто в галузі використання цифрових технологій окремі групи індикаторів. Розкриті ризики, які можуть спіткати здобувачів освіти через нехтування прийнятими правилами. Описано роль викладачів у процесі набуття необхідних навичок цифрової грамотності та культури як однієї з найважливіших умов впровадження цифрових технологій в освітнє середовище.

Аннотация.

В статье определено современное состояние развития цифровых технологий образовательной среды и их влияние на местные учебные заведения. Теоретически цифровая грамотность рассматривается как динамическое образование, которое отражает современное развитие информационно-цифровых технологий и путей их использования; в практической плоскости понимания цифровой грамотности постоянно расширяется, совершенствуется в контексте новых требований современности. Анализ государственных нормативных актов показал значительный интерес нашего правительства к развитию процесса цифровизации образовательной среды. Рассмотрено в области использования цифровых технологий отдельные группы индикаторов. Раскрыты риски, которые могут постигнуть соискателей образования из-за пренебрежения принятым правилам. Описаны роль преподавателей в процессе приобретения необходимых навыков цифровой грамотности и культуры как одного из важнейших условий внедрения цифровых технологий в образовательную среду.

Abstract.

The article identifies the current state of development of digital technologies in the educational environment and their impact on local schools. Theoretically, digital literacy is seen as a dynamic formation that reflects the modern development of information and digital technologies and ways to use them; in the practical plane, the understanding of digital literacy is constantly expanding, improving in the context of new requirements of today. The analysis of state regulations has shown a significant interest of our government in developing the process of digitalization of the educational environment. Separate groups of indicators are considered in the field of digital technologies use. The risks that students may face due to disregard for the adopted rules are revealed. The role of teachers in the process of acquiring the necessary skills of digital literacy and culture as one of the most important conditions for the introduction of digital technologies in the educational environment is described.

Keywords: digital technologies, Internet, educational platforms, educational institutions, education, knowledge control, digitalization.

Ключевые слова: цифровые технологии, интернет, учебные платформы, учебные заведения, образование, контроль знаний, цифровизация.

Ключові слова: цифрові технології, інтернет, навчальні платформи, навчальні заклади, освіта, контроль знань, цифровізація.

Актуальність дослідження. Розвиток сучасного суспільства характеризується збільшенням залежності міжособистісної взаємодії з використанням цифрових технологій в усіх сферах діяльності, зростанням динамізму усіх процесів життєдіяльності людини. За короткий термін вони суттєво змінили наш побут, в якому з кожним днем все більше виявляються ознаки цифрової економіки. Доступність інформації збільшує можливості її прозорості в усіх сферах життя людини. Це визначає сучасну реальність й актуальність цифрової трансформації професійної діяльності викладачів. Наразі, щоб отримати будь-яку інформацію, достатньо мати комп'ютер, вихід в Інтернет і права доступу до неї.

Постановка проблеми. Швидкий розвиток цифрових технологій в останні роки та викликана цим зміна суспільних відносин відкриває нові можливості побудови освітніх технологій на принципово нових засадах відкритого освітнього середовища, де людина з мінімальним доступом до технологій і гаджетів може долучитися до скарбів світової наукової думки. Сучасні виробничі сили людства не зможуть повноцінно розвиватися без упровадження сучасних інформаційно-цифрових технологій у всі процеси економічного розвитку. Тому в ситуації, коли виробництво стає дедалі складнішим технологічно, постає нагальна потреба у підготовці висококваліфікованих фахівців. Ця перевага належить сфері освіти. Отже завдання освіти полягає в підготовці здобувачів освіти, які вміють працювати з інформаційно-цифровими технологіями та впроваджувати їх передові здобутки в усі галузі господарства.

Виклад основного матеріалу. Останні роки цифрові технології відіграють значну роль в розвитку та підвищенні якості сучасної освіти. Науковці пропонують різноманітні шляхи вирішення проблеми якості освіти. В багатьох дослідженнях якість освіти розглядається як освітній процес і як його результат. Рівень якості освітнього процесу, його організації, відповідності методів і засобів навчання, кваліфікація педагогів, саме по собі ще не гарантує якості освіти в цілому, так як його цілі можуть не повною мірою відповідати новим потребам суспільства. Найбільш традиційними для сучасних способів оцінки якості освіти є показники якості освітніх умов зокрема, в першу чергу розглядається якість реалізації освітньої програми.

Унікальна роль, яку відіграють цифрові технології в підвищенні якості освітнього процесу, заснована на їх здатності ефективно сприяти виконанню як необхідних, так і достатніх умов для забезпечення якості освіти. Сучасний рівень розвитку цифрових технологій значно розширює доступ до освітніх ресурсів в галузі освіти, науки і культури.

Говорячи про визначення якості освіти в галузі використання цифрових технологій нами виокремлено кілька груп індикаторів:

- нормативне забезпечення використання цифрових технологій в освіті;
- цифрові технології в навчальних планах і програмах;
- апаратне забезпечення освітніх закладів;

- доступність системного і програмного забезпечення освітнього призначення;

- доступ до мережі Інтернет та засобів комунікації;

- підвищення цифрової компетентності науково-педагогічних працівників.

Впровадження цифрових технологій в освітній процес істотно прискорює передачу і засвоєння знань, сприяє підвищенню якості навчання, що дає можливість майбутнім фахівцям успішно і швидко адаптуватися в сучасному суспільстві.

Необхідність змін у педагогічній освіті визначено в нормативно-правових документах України, а саме: законах «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників»; указах Президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України», «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»; в Концепції розвитку педагогічної освіти, Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки, Концепції розвитку електронного урядування в Україні; положенні про електронні освітні ресурси.

У Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. №649-р зазначено, що повсякденна діяльність людини стає все більш «цифровою» [1]. В результаті цього, створюється велика кількість доступної інформації, що викликає швидке оновлення системи знань і необхідність пристосування педагога освітнього закладу до змін з використанням цифрових технологій, соціальних умов і ситуацій ринкової конкуренції, які потребують адаптивності, особистісної гнучкості та неперервного підвищення фахового рівня.

Низкою прийнятих національних нормативних документів заплановано етапи розвитку інформаційного суспільства та медіа, що передбачають реформу телекомунікаційної інфраструктури та впровадження онлайн послуг, зокрема, електронної системи в галузі охорони здоров'я, електронного навчання [2].

Важливе місце серед сучасних тенденцій розвитку освіти займає оновлення освітнього середовища з їх використанням, що розширює можливості здобувача освіти у «зоні його найближчого розвитку» [3].

Цифрова трансформація української освіти має на меті підвищення її якості, досягнення нових освітніх результатів, адекватних вимогам сучасного цифрового суспільства. Сьогодні з'являються нові вимоги до усіх учасників освітнього процесу: від особистісних і професійних якостей, творчих, креативних можливостей до знань і вмінь оперування ними. В цифровому суспільстві освіта лю-

дини протікає в умовах цифрового освітнього середовища, метою якого є розвиток цифрової компетентності особистості [4].

Зміни сучасних суспільних відносин зумовлює оновлення систем, процесів і термінів. Одним з них є поняття «цифрове середовище», яке визначено Радою Європи у Рекомендаціях «Про принципи дотримання, захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі» як сукупність інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що включає Інтернет, мобільні технології та засоби, а також цифрові мережі, бази даних, контент і послуги [5].

В наукових колах та національних законодавчих документах не існує єдиного підходу до визначення поняття «цифрові технології». У класичному розумінні це електронний спосіб обробки та передачі інформації за допомогою знаків кодування, що використовуються у комп'ютерній техніці та комп'ютерних технологіях.

Важливо, що використання цифрових засобів і технологій, впливають на середовище, де відбувається навчання і яке є механізмом реалізації розвитку та адаптації сучасної особистості до зміни способів навчальної взаємодії. Такому середовищу властиві динамічність, мобільність та адаптивність, а реалізація освітньої взаємодії в ньому відбувається без територіальних обмежень, географічних, часових. Використання можливостей сучасних цифрових технологій є досить перспективним.

Процеси цифровізації соціального життя й освіти зокрема – це об'єктивні процеси покращення життя людей через застосування технологій і зменшення витрат у процесі отримання благ і послуг. Тож згідно з «Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р.» «цифровізація – це насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взає-

модію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір» (Про схвалення Концепції, 2018).

Після проведеного моніторингу онлайн ресурсів виявлено цифрові інструменти, що дозволяють створити викладачу в електронному освітньому середовищі (e-середовищі) умови для активної освітньої траєкторії студентів. Їх можна класифікувати за напрямками:

– інструменти для постановки навчальної проблеми, узагальнення вивченого матеріалу, підведення підсумків (Google Диск, Google Сайт, Moodle);

– інструменти для організації групової роботи, рефлексії (MindMeister, Mindomo);

– інструменти для організації самостійної роботи (Glogster, ThingLink, Google Диск, Moodle).

– інструменти для перевірки і закріплення знань, формування критичного мислення (Learningapps, Educaplay, Flippity);

Під час створення та використання систем дистанційного навчання застосовуються поняття платформи дистанційного навчання та засобів створення дистанційних курсів. Платформа дистанційного навчання – це програмне забезпечення, що дозволяє не тільки розміщувати навчальні матеріали, реалізовувати спілкування “студент-студент”, “студент-викладач”, контролювати знання студентів, але й здійснювати управління навчальним процесом. Тобто засоби розроблення дистанційних курсів є спеціалізованими програмними середовищами, що дозволяють інтегрувати та обробляти різні формати медіа-файлів, підтримують міжнародні стандарти електронного навчання, мають інструменти підтримки різних платформ дистанційного навчання, надають можливість використовувати шаблони та отримувати якісний навчальний курс [6].

Розглянемо використання цифрових технологій у навчальному процесі на прикладі Національного університету водного господарства та природокористування (див. рис. 1.).

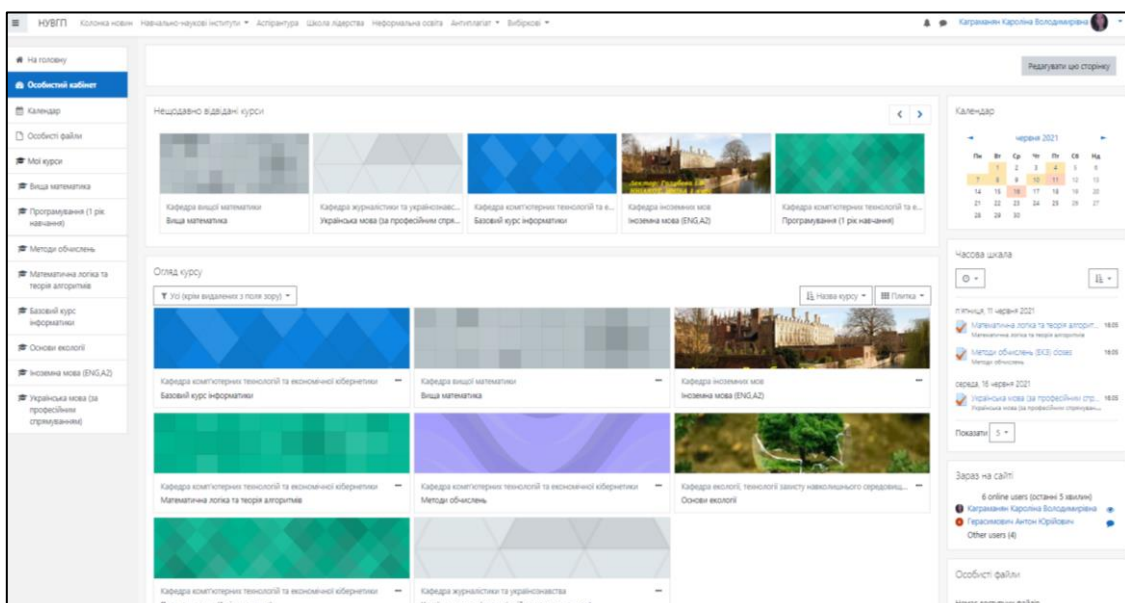

Рис 1. Онлайн платформа Moodle для навчання на прикладі НУВГП

Moodle - навчальна платформа призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Існує як комп'ютерна версія, так

і мобільний додаток, який дозволяє отримувати інформацію у будь який час, незалежно від місця знаходження здобувачів освіти(див. рис. 2.).

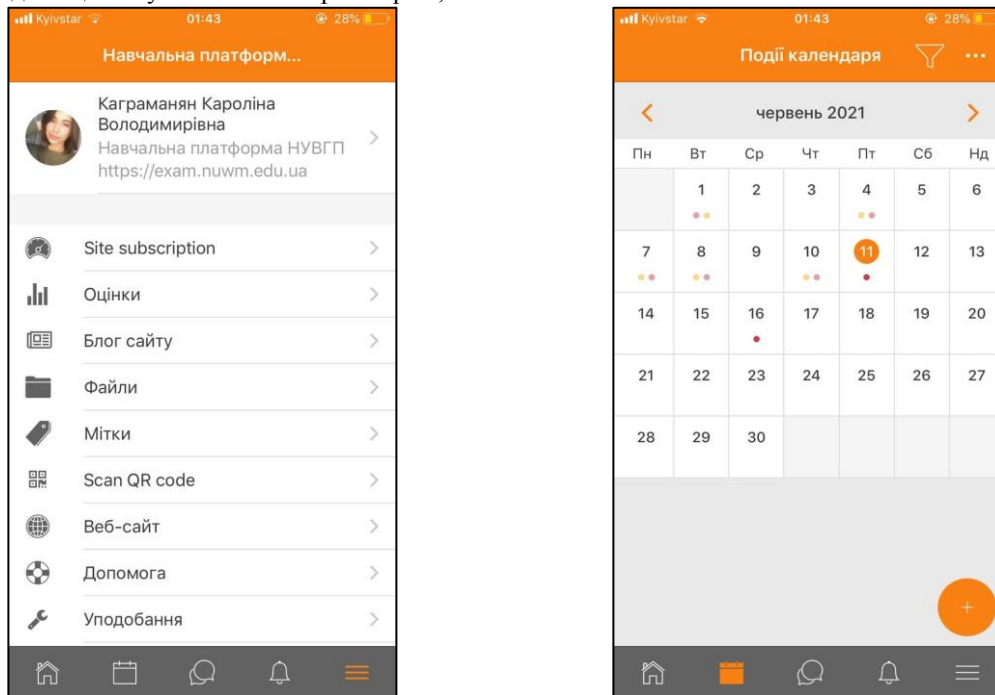

Рис 2. Головна сторінка та календар подій навчального процесу, у мобільному додатку Moodle

Також, програма надсилає сповіщення про важливі події, які зазначені в календарі викладачами, що не дозволить студентам пропустити модульні контролю знань, та інші завдання.

Moodle надає можливість проектувати, створювати та керувати інформаційно-навчальними ресурсами навчального закладу. Вона є достатньо гнучкою системою: викладач може самостійно створювати дистанційний курс та управляти ним, тобто власноруч контролювати доступ до своїх курсів, використовувати часові обмеження, створювати власні системи оцінювання знань, контролюю-

вати надсилання на перевірку виконаних студентами завдань, фіксувати завдання, надіслані із запізненням, дозволяти або забороняти студентам передавання контрольних завдань (модульних або підсумкових – заліків, іспитів) тощо [6].

Також існує мобільний додаток «Мій НУВГП», створений студентом Національного університету водного господарства та природокористування. В ньому можна користуватися персональним віртуальним кабінетом, де кожному студенту відкрита корпоративна пошта, електронний розклад, електронний журнал, студентське посвідчення, а також статистика балів групи(див.рис.3.).

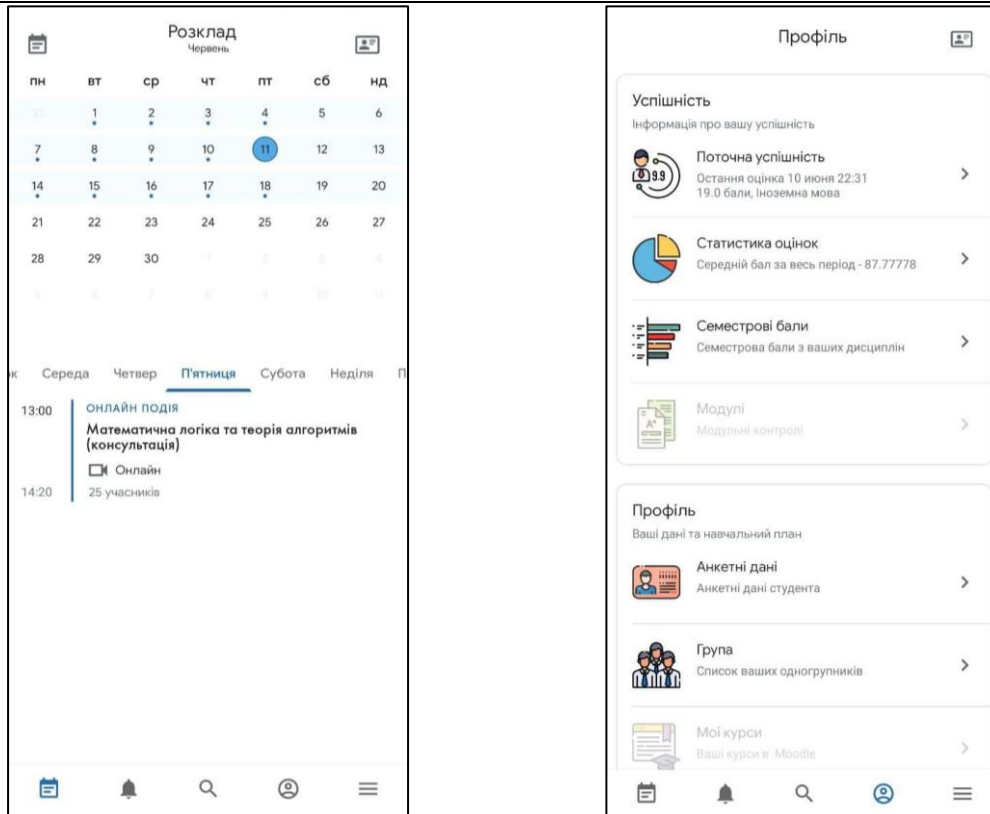

Рис. 3. Мобільний додаток «Мій НУВГП»

Разом із тим, перебування користувачів у віртуальних соціальних мережах, на думку А. В. Яцишина, має негативні сторони:

- швидке звикання до необмеженого перебування у мережі, недоцільне використання часу, втрата зору, порушення біоритму в організмі внаслідок недосипання, розлад нервової системи;
- соціальні мережі можуть стати джерелом використання шахраями особистих даних;
- у певних мережах відсутнє видалення створеної сторінки (можна лише закрити її від інших);
- спілкування у віртуальних мережах не замінює людського спілкування та справжніх емоцій і відчуттів;
- виникає небезпека маніпулювання людьми через формування міні-груп з корисними цілями;
- віртуальні соціальні мережі перетворюються у засіб маркетингу.

Висновок. Отже, запорукою впровадження процесів цифровізації освітнього середовища є розвиток цифрової інфраструктури, цифрової грамотності та цифрової компетентності як здатності до впровадження набутих знань у процесі навчання та роботи. Наразі в нашій країні, в умовах, які склалися в останні роки, активно пропагується та розвивається впровадження цифрових технологій у життя людей, а в першу чергу у процес навчання. Результат цього ми побачили на прикладі Національного університету водного господарства та природокористування, де уже існує кілька платформ, якими студенти користуються щодня.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Розпорядження Кабінету міністрів України № 649-р від 20 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>.
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. № 67-р [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/proshvalennya-koncepciyi-rozvitkucifrovoyiekonomikita-suspilstva-ukrayini-na-20182020-rokita-zatverdzhennya-planuzahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>.
3. Генсерук Г. Р., Мартинюк С. В. Розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах цифрового освітньо
4. Выготский Л.С. Психология развития человека. 2005. М.: Эксмо. 1136 с.
5. Recommendation CM/Rec. (2018). 7 of the Committee of Ministers to member States on Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment. [Online]. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016808b79f7.
6. Державний Університет Телекомунікацій [Електронний ресурс]. URL: <http://www.dut.edu.ua/ua/1035-prosystemu-moodle-organizaciyyno-metodichniy-centr-novitnih-tehnologiy-navchannya>

ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ МАКСИМАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕСТУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Pasichnyk M.V.

Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

WAYS TO ACHIEVE MAXIMUM EFFICIENCY OF A FOREIGN LANGUAGE TEST

Abstract.

The article considers the ways to achieve the maximum effectiveness of a foreign language test, in particular tests to control the formation level of speech competence in reading English-language professionally oriented texts. Factors for measuring the effectiveness and factors for improving the reliability of the test are presented.

Анотація.

У статті розглянуто шляхи досягнення максимальної ефективності тесту з іноземної мови, зокрема тестів для контролю рівня сформованості мовленнєвої компетенції у читанні англomовних професійно орієнтованих текстів. Наведено чинники вимірювання ефективності та фактори підвищення надійності тесту.

Keywords: test control, test task, test-taker, test effectiveness, test validity, test reliability, test authenticity, test interactivity, test practicality.

Ключові слова: тестовий контроль, тестове завдання, тестований, ефективність тесту, валідність тесту, надійність тесту, автентичність тесту, інтерактивність тесту, практичність тесту.

The strengthening of Ukraine's international relations and the trend towards the integration of European states have revealed the need to bring Ukraine's higher education system to the world level within the framework of the State National Program "Education" ("Ukraine of the XXI Century"). Renewal of the higher education system requires new approaches to the organization of the educational process in order to increase its efficiency. The current state of economics, science and technology development requires from higher education institutions to train highly qualified specialists with thorough knowledge in the field of not only special but also general sciences. One of the tasks of humanitarian education of engineering - pedagogical high school students is formation of communicative and philological culture.

Foreign languages are the part of the humanitarian training of future professionals. As for other disciplines of higher education, the introduction of innovative approaches to the organization of the educational process, scientifically sound selection of methods and techniques of teaching, appropriate use of all control functions, etc. are relevant for foreign languages.

Analysis of available sources [1-5, 7 - 8] allows us to state that most researchers distinguish between three types of reading: introductory, review and study. Some authors [8] also single out exploratory or critical reading as "purely professional" subspecies of the three main types of reading that relate to the highest levels of professional reading. Each of the above types of reading can be characterized by such parameters as the purpose of reading, the intention of the reader, the nature of the reading process, the degree of completeness of understanding the content of the text and speed (pace) of reading. Since the main parameter that determines the type of reading as a speech activity is the depth of

penetration into the content of the text, the objects of control in reading should be skills and abilities to extract relevant information from the text, the characteristics of which vary depending on reading. The volume, complexity and subject matter of the texts used as material for testing the relevant skills are also determined by the type of reading to be controlled.

From the point of view of some researchers [9], there is no fundamental difference between exercises for learning to read, on the one hand, and ways to control it, on the other, which allows processing some of these exercises into tests to test the formation degree of skills and abilities of the corresponding type of reading.

Given the above, the content of the factors influencing the effectiveness of the test and the mutual positive and negative influence of the factors on each other should be considered next.

The effectiveness of the test is measured by certain factors. Commonly accepted factors are reliability, constructive validity, authenticity, interactivity, impact and practicality [5, 16, 18, 21, 37, 58, 59]. Reliability and validity are purely measurable characteristics, so they are considered as the main indicators of test effectiveness. Reliability means the stability of the test results when it is repeatedly performed by the test-takers with the same level of training. The main reason for the instability of the test results are the estimates of raters [58, p.25]. With this in mind, the reliability of the tests can be determined using the following coefficients:

1) the coefficient of inter-rater stability, which is measured as the correlation coefficient between the evaluation results of several raters of the same contingent of test-takers.

2) the coefficient of intra-rater stability, which is measured as the correlation coefficient between the results of one rater's evaluation of two consecutive tests

of the same contingent of test-takers using a parallel form of the same test.

3) the coefficient of test stability, which is measured as the coefficient between the results of two consecutive tests of the same contingent of test-takers by one test.

Certain factors contribute to the reliability of the test, namely:

1) Representative selection of control objects (involvement in the test of the most important elements of the studied material) and the contingent of the test-takers (involvement in testing of both the strongest and the weakest part of the student body).

2) The number of test tasks. The increase in test tasks is directly proportional to its reliability.

3) The complexity of the test tasks. The test must have sufficient discriminatory ability, i.e. the ability to identify both strong and weak test subjects. When developing test tasks should adhere to the optimal average complexity of the test, in which the average percentage of correct answers of the entire contingent of test subjects should be at least 60%.

4) Stability of external conditions of testing (oral instructions, motivation of the test-takers, time to perform the test, etc.).

5) Stability and standardization of evaluation results. These factors are most important for subjective speech skills, including oral speech [21].

The next qualitative characteristic of the test is its validity, i.e. the ability of the test to measure exactly the parameters of expected foreign language proficiency. In the special literature there are such types of validity of the test as comparative, prognostic, substantive, constructive and external. Foreign studies [37] suggest that construct validity combines other types of validity, so the effectiveness of the test should be determined only by its construct validity.

Domestic studies [5, p.120] also emphasize the paramount importance of construct validity for a foreign language test, as the purpose of the test is to measure the level of mastery of certain material and certain skills and abilities of speech in a particular program.

The constructive validity of the test shows the extent to which the objects of testing and the nature of test tasks take into account the psycholinguistic model of learning a certain language material or a certain model of communicative competence [21, p.37]. Determining the constructive validity of the test requires, first of all, the establishment of a construct, which in the system of test control in foreign languages are the components of communicative competence or communicative competence in general. The next step in determining the constructive validity of the test is the analysis of the language material of the test tasks for their compliance with the measurement objectives of this construct.

There is no clear opinion about the consideration of authenticity as a qualitative characteristic of the test. Some scientists [21, 39, 60] do not mention authenticity as a factor influencing the effectiveness of the test. Nevertheless, most foreign testologists [37, 61, 62] consider authenticity to be one of the main qualitative characteristics of the test. Authenticity of the test means the correlation of the test tasks characteristics with the

characteristics of tasks in the field of language use [58] or non-test conditions [5]. It is provided by modeling in the test tasks situations of real foreign language communication in non-test conditions. Thus, when developing a reading test, you should select texts that the test takers are likely to be able to deal with in real life.

Such qualitative characteristic of the test as interactivity is understood as the degree and nature of the involvement of individual characteristics of the test-takers in the performance of the test tasks. The most important interactive characteristics of the test-takers include speech and strategic competencies, general knowledge and emotional attitude. Ensuring the interactivity of the test requires taking into account the specifics of the interaction between the characteristics of the speech activity of the test-takers and the characteristics of the test tasks. The minimum allowable level of interactivity is provided by maximizing the interactivity of those characteristics of the test-takers, which were involved in determining the construct. For example, determining the subject of the test in accordance with the general knowledge of the test-takers increases its interactivity [58].

Another important qualitative characteristic of the test is the impact of the test on society and the education system, which occurs at the micro level (individual level) and macro level (level of the education system and society as a whole). The impact of the test on the learning process and its participants is known as the reverse effect [35, 36, 39, 62]. Direct participants in the testing process (test takers and teachers) are directly affected by the tests. Thus, the impact of a foreign language test on the test-taker is expressed in the experience of participation in testing and preparation for it; evaluation of his/her academic achievements based on the results of testing; decisions made on the basis of the test score. According to the test results, teachers can evaluate the effectiveness of teaching methods and teaching materials.

Qualitative characteristics of the test - practicality - differs from the above, because it determines the possibility of development and implementation of the test. The practicality of the test is associated with such factors as the availability of test tasks for understanding by the test-takers, the ease of organizing the testing process, the ability to test within the normal learning process and the ease of interpretation of test results [21]. In other words, the practicality of the test is determined by the availability of all resources (human, material, time) necessary for its development and implementation. Human resources include test developers, raters, administrators, and technical staff involved in test development and conduct. Material resources include testing facilities, equipment (computers, tape recorders, copiers) and materials (paper, pictures, manuals, dictionaries). Time resources are the time required to develop, conduct and process test results.

Thus, the practicality of the test is determined by the ratio of available resources and resources required for its planning, development and use.

It is not advisable to consider all the above-mentioned qualitative indicators of the test independently, as they cause mutual positive and negative influence on

each other. For example, increasing the reliability of a test by increasing the number of test tasks may reduce its practicality, as the development and implementation of the test will take longer.

Also, increasing the validity of the test due to the high degree of its communicativeness increases its volume, thus reducing its practicality. Factors such as validity and reliability are mutually limiting. Thus, increasing the constructive validity of the test by involving in the construct of several components of speech skills simultaneously reduces its reliability. Conversely, reducing the number of components of speech skills as objects of testing increases the reliability of the test. Some tests may be considered valid, even with a low degree of authenticity and interactivity. However, authentic and interactive tests provoke a positive reaction of the test-takers, which, of course, increases their validity.

In order to neutralize the negative impact of factors, an optimal balance between them should be maintained. Such a balance can be achieved by determining the minimum allowable level for each of the qualitative factors of the test. In the special literature [58] test developers are asked to follow three principles to achieve a reasonable balance between all qualitative factors:

1. the maximum increase in efficiency of the test as a whole, instead of separate qualitative characteristics.

2. evaluation of individual characteristics of the test in the aggregate of their impact on the overall effectiveness of the test.

3. calculation of the test effectiveness and the corresponding balance between its characteristics for each test situation depending on the purpose and type of testing in the test control system.

The application of test control of the speech competence level of future teaching engineers in reading English professionally oriented texts can be an effective tool to ensure, on the one hand, effective assessment of reading competence, and on the other - development of skills and abilities by performing additional exercises, which are test tasks, as well as providing positive affective characteristics of students by encouraging a positive attitude to learning.

The creation of the test tasks set for testing the level of speech competence should be based on certain methodological (system-creating) principles of testing that concern all components of the test: objects of test control, test tasks and criteria for evaluating reading

products. Methodical principles of testing need to be specified taking into account the specifics of reading as a separate type of speech activity, features of organization of educational process in universities, requirements of the current program and specifics of their implementation to control the level of speech competence of future teaching engineers in reading English-language professionally oriented texts.

References

1. Бим И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе: Проблемы и перспективы: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.» / Инесса Львовна Бим. – М.: Просвещение, 1988. – 256 с.

2. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителя / Зинаида Ивановна Клычникова. – 2-е изд., исп. – М.: Просвещение, 1983. – 207 с.

3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / [Ніколаєва С.Ю., Бігич О.Б., Бражник І.О. та ін.]. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

4. Методика обучения иностранным языкам в средней школе : Учебник / Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролюбов А.А. и др. – М.: Высш. школа, 1982. – 373 с.

5. Общая методика обучения иностранным языкам : хрестоматия /сост. Леонтьев А.А. – М.: Рус. яз., 1991. – 360 с.

6. Практичний курс англійської мови: [підручник для студентів молодших курсів вищих закладів освіти (філологічні спеціальності та спеціальність «Переклад»)]. Частина 1 / [Л.М.Черноватий, В.І.Карабан, І.Ю.Набокова, М.В.Рябих.]. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 432 с.

7. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.

8. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навчальний посібник / Олег Борисович Тарнопольський. – К.: Фірма «ІНКОС», 2006. – 248 с.

9. Alderson J.C. Into Europe. Prepare for Modern English Exams. Reading and Use of English / J.C.Alderson, M. Cseresznyés. – Budapest : Teleki László Foundation and British Council, 2003. – 290 p.

Трифоновна Олена Сергіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
Брилунова Іраїда Іванівна
студентка 2-го курсу магістратури,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-62-64](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-62-64)

МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДИТИНИ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Trifonova Elena Sergeevna,
doctor of pedagogical sciences, professor,
Professor of the Department of Preschool Education,
Nikolaev National University
named after VO Sukhomlinsky
Brilunova Iraida Ivanovna
2nd year master's student,
Nikolaev National University
named after VO Sukhomlinsky

SPEECH TRAINING OF A SIX YEAR OLD CHILD TO LEARNING AT SCHOOL

Анотація.

У статті висвітлюється проблема мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Зокрема наголошується на тому, що проблема мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку набуває ще більшої актуальності в контексті державних стандартів дошкільної та початкової освіти, концепції нової української школи. Мовленнєва готовність дитини старшого дошкільного віку до школи в контексті державного стандарту дошкільної освіти розуміється як сформованість у неї на достатньому рівні всіх складників мовленнєвої компетентності: фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної. У статті висвітлено сутність експериментальної моделі мовленнєвої підготовки за етапами: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, продуктивно-діяльнісний, зазначено методи, форми, педагогічні умови її реалізації.

Abstract.

The article deals with the problem of speech training of senior preschool age children to learning at school. It is emphasized that the problem of speech readiness of senior preschool age children becomes even more relevant in the context of state standards of preschool and primary education, and the concept of a new Ukrainian school. Speech readiness of senior preschool age children to learning at school in the context of state standard of preschool education is defined as formation on the sufficient level of all components of speech competence: phonetic, lexical, grammatical, dialogical and monologue. In the article the essence of an experimental model of speech training has been highlighted. The stages of the model are cognitive and enriching, reproductive and activity, productive and activity. Methods, forms and pedagogical conditions of implementation of the model have been indicated in the article.

Ключові слова: мовленнєва підготовка, дидактичні ігри, діти старшого дошкільного віку, експериментальна модель, педагогічні умови.

Keywords: speech training, didactic games, senior preschool age children, experimental model, pedagogical conditions.

Про виняткову роль готовності дітей до успішного навчання у школі свідчать державні нормативно-правові документи: Закони України «Про дошкільну освіту», «Про освіту», Концепція нової української школи (2017 р.), Базовий компонент дошкільної освіти (2021 р.) тощо.

Проблема підготовки дітей шостого року життя до навчання у школі висвітлювалась у працях відомих класиків педагогіки (О. Водовозова, С. Русова, В. Сухомлинський, О. Усова, К. Ушинський), ними запропоновано шляхи ефективної підготовки

дитини до школи, зокрема мовленнєвої, започатковано окремі методичні аспекти в організації навчальної діяльності дітей шостого й сьомого років життя.

Останнім часом проблема готовності дітей до навчання у школі, а особливо мовленнєво-комунікативної, висвітлюється у працях учених (І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, С. Дубовик, Л. Зданевич, К. Крутій, К. Пономарьова, О. Савченко, В. Собко, О. Трифоновна, Н. Шиліна та ін.). Отже, проблема мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку набуває ще більшої актуальності в контексті

державних стандартів дошкільної та початкової освіти, концепції нової української школи.

На переконання Л. Божович, важливим критерієм готовності дитини до навчання у школі є сформоване в неї новоутворення «внутрішня позиція школяра». Учена визначила структуру готовності дитини до школи через такі складники:

- достатній рівень розвитку мотиваційної сфери дошкільника, зокрема мотивів, які спонукають до навчальної діяльності;
- пізнавальні інтереси майбутнього школяра;
- потреби в інтелектуальній активності, в оволодінні вміннями, знаннями і навичками;
- мотиви, пов'язані з «потребами дитини в спілкуванні з іншими людьми, в їх оцінці й схваленні, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин» [2, с. 23–24].

О. Корніяка під мовленнєвою готовністю розуміє здатність особистості (система її знань та вмінь) до отримання інформації, адекватного розуміння її смислу, програмування і висловлення своїх думок; спроможність вільно (дохідливо, виразно) оперувати усним і писемним висловлюванням; розглядає її як структурну складову комунікативної компетентності [4, с. 85]. На думку науковиць (Л. Зданевич, К. Кругій), «формування мовленнєвої та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання у школі буде ефективним, якщо: забезпечується реалізація комплексного і системного підходу до освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та родині; об'єктивна оцінка сформованості готовності до навчання у школі враховує особливості мовленнєвої діяльності й вік дошкільника» [3, с. 26].

Розвиток мовлення дитини в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти справедливо подано як один із основних освітніх напрямів. Причому акцент зроблено не на розв'язанні окремих завдань, а на цілісному підході до формування *мовленнєвої компетентності* (в єдності всіх її складових) як одного з ключових критеріїв і водночас вагової умови становлення *мовленнєвої особистості* дошкільника [1, с. 3]. Отже, під мовленнєвою готовністю дитини старшого дошкільного віку до школи будемо розуміти сформованість у неї на достатньому рівні всіх складників мовленнєвої компетентності: фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної.

На формуальному етапі дослідження було зроблено й реалізовано експериментальну модель мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в новій українській школі, що обіймала три взаємопов'язані етапи: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, продуктивно-діяльнісний. На першому – *когнітивно-збагачувальному* етапі відбувалася корекція звуковимови, багаторазове тренування нормативної вимови, наголошення відповідно до орфоепічних норм рідної мови; формування навичок звукового аналізу та синтезу, вдосконалення інтонаційної виразності мовлення; збагачення й уточнення словника згідно з тематичним принципом (А. Богуш).

Провідною формою виступили заняття з розвитку рідного мовлення, індивідуальна робота в повсякденному житті. Методи і прийоми, що використовувались на першому етапі: аудіювання, наслідування, дидактичні ігри і вправи, рухливі ігри, складання чистомовок, промовляння скоромовок, словесні дидактичні («Крамниця», «Літаки»), настільно-друковані ігри «Квіти у нашому саду», «Збираємось до школи».

Нами використовувалися дидактичні ігри, що широко представлені в методичній літературі, а також розроблені самостійно, наприклад:

для правильної звуковимови: «Звуковий оркестр», «Назви і відгадай», «Допитливий комар», «Дзвінкоголосі жуки», «Що сказав Скоромовчик», «Гра з ченчиком»;

для розвитку фонематичного слуху: «Тиха і голосна музика», «Що як звучить?», «Відгадай звук», «Упізнай, хто це?», «Зозуля», «Про що говорить наш ліс?»;

для розвитку мовленнєвого дихання: «Летять сніжинки», «Барвисті листочки», «Хитрий вітерець», «У кого далі полетять пелюстки?»;

для вироблення інтонаційної виразності мовлення: «Мавпочки», «Кришталеві стаканчики», «Різні дзвіночки», «Відгадай: веселий чи сумний?»;

для формування вмінь здійснювати звуковий аналіз слів, закріплювати знання про слово і речення: «Підкажи слово», «Чи подібно звучать слова?», «Слова забули своє місце», «Живі слова», «Ведмедик дізнається», «Що таке наголос?», «Як звати друзів?»;

для збагачення словника: «Шкільні предмети», «Підбери форму для Катрусі», «Вгадай за описом», «Знайди пару», «Подорож до школи», «Барви рідного слова», «Малюємо слова» та ін.

Зазначимо, що різноманітні ігри, вправи, завдання проводилися в межах таких тем: «Збираємось до школи», «Моя хобі», «Я і моя дружня сім'я», «Мій рідний край», «Моя улюблене свято».

На другому – *репродуктивно-діяльнісному* етапі продовжували збагачувати й уточнювати словник дітей синонімами, антонімами, образними висловами, фразеологізмами; вчили дітей добирати слова-ознаки, слова-дії, слова-рими, влучно вживати слова; продовжували знайомити із поняттями «звук», «слово», «речення», правильно узгоджувати слова в реченні; активізували до діалогізування, вчили складати різні типи розповідей, розвивали вміння дітей точно і змістовно висловлювати свої думки в усній формі. Провідними формами виступили: індивідуальна робота, тематичні та комплексні заняття.

На цьому етапі застосовувалися такі методи: пояснювально-ілюстративний, лексико-граматичні вправи; трансформаційні вправи; звукове моделювання. У групі був створений куточок «В гостях у казки», де діти могли організовувати ігри-інсценівки, показ театру ляльок, настільного театру. Для театралізованої діяльності використовувалася костюмерна, міні-театр із переносною ширмою.

Третій етап – *продуктивно-діяльнісний* був спрямований на розвиток у дітей діалоговчих умінь і навичок, формування вмінь контролювати власне мовлення й однолітків, виправляти помилки. Форми: комплексні заняття з розвитку мовлення, індивідуальна робота, ігри-драматизації. На цьому етапі використовувалися методи: комунікативно-мовленнєві ситуації, вправи на побудову діалогу за змодельованою ситуацією, інтерв'ю, асоціативні завдання, спостереження за власним мовленням та його аналіз. Проілюструємо прикладом асоціативних вправ.

Вправи асоціативного характеру

1. Вихователь розповідає дитині, що отримала від Півника лист, де він пише, як він відпочивав, грався на лісовій галявині, а його друзі мишенята сказали, що він такий працюватий, а все рівно «гав ловить». Та Півник не зрозумів, що мали на увазі мишенята, бо ніяких гав він не ловив у цей час. Що ж це може означати, замислився Півник і звернувся за допомогою до тебе. На твою думку, з яким словом асоціюється «ловити гав»? Поясни, як ти розумієш цей вислів.

2. Вихователь розповідає дитині, що вчора по дорозі до садка зустріла Білочку. Вона була дуже засмучена. Виявляється, що Зайчик запросив її та Лисичку до себе на день народження. Але Білочка захворіла і не може прийти до нього на свято. А хитра Лисиця передала Зайцю, що Білочка його за ніс водить! Скажи, з яким словом асоціюється вислів «водити за носа», як ти його розумієш? В якому випадку ми можемо так сказати?

На цьому етапі організовувалися тематичні виставки: «Мій Шевченко», «Летимо до зірок», «У світі професій», «Ілюстрації до творів Лесі Українки», «Скоро до школи!»: діти малювали, а потім за власними малюнками складали різні типи розповідей.

Робота з формування мовленнєвої готовності дітей до навчання у школі велася в тісному контакті

з батьками. Батьки отримували рекомендації щодо читання книг із дітьми вдома, проведення ігор на збагачення словника дітей типу «Чарівна кухня», «Вгадай за описом», «Готуємо борщ», «Відшукаймо солодкі слова» тощо.

Для забезпечення ефективного формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в новій українській школі реалізовувалися такі педагогічні умови:

- 1) організація предметно-розвивального середовища у групі;
- 2) занурення дітей в активну мовленнєву діяльність;
- 3) створення ситуації успіху в досягненні дитиною результатів мовленнєвої діяльності.

Зауважимо, що пізнавальними стимулами у формуванні мовленнєвої готовності дитини до навчання в першому класі виступили: дискусії, змагання, конкурси, спрямовані на усвідомлення рідної мови, оцінювання власного мовлення.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 25.05.21 р.).

2. Божович Л.И. Отношение дошкольников к учению как психологическая проблема. Вопросы психологии школьника. Москва, 1951. С. 3–28.

3. Зданевич Л., Крутій К. Виховний вплив дорослих на формування мовленнєво-мовної та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання в школі: теоретичний аспект. Людинознавчі студії. Педагогіка. 2019. Вип. 8. С. 13–26.

4. Корніяк О.М. Психологія розвитку комунікативної компетентності на різних етапах професійного становлення особистості. Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України. 2012. Вип. 39. С. 211–223.

УДК 373.2.091.3:7

Трифонова Олена Сергіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

Буковська Анастасія Вікторівна,
вихователь, м. Одеса

[DOI: 10.24412/2520-6990-2021-34121-65-67](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-34121-65-67)

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Trifonova Elena Sergeevna,
doctor of pedagogical sciences, professor,
Professor of the Department of Preschool Education,
Nikolaev National University
named after VO Sukhomlinsky
Bukovska Anastasiia

FORMATION OF COMMUNICATIVE READINESS OF A SIX YEAR OLD CHILD TO LEARNING AT SCHOOL BY MEANS OF ART TECHNOLOGIES

Анотація.

У статті висвітлюється проблема формування комунікативної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі засобами арт-технологій. Зокрема наголошується на тому, що комунікативна готовність дітей 6-го року життя до навчання у школі розглядається як сформованість їхніх комунікативних умінь і навичок із метою спілкування та планування комунікативної діяльності у процесі сприймання та реалізації різних видів арт-технологій. У статті висвітлено результати анкетування вихователів старших груп і батьків вихованців, сутність моделі комунікативної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі за трьома етапами: когнітивний, діяльнісний, творчий; зазначено види арт-технологій, що використовувалися на кожному етапі (казкотерапія; музикотерапія; пісочна терапія; ізотерапія) та педагогічні умови.

Abstract.

The article deals with the problem of formation of communicative readiness of senior preschool age children to learning at school by means of art technologies. It is emphasized that communicative readiness of six years old children to learning at school is defined as the formation of their communicative skills and abilities to communicate and plan communicative activity in the process of perception and implementation of different types of art technology. The article highlights the results of the survey of educators of senior groups and parents of senior preschool age children. The essence of the model of communicative training of senior preschool age children to learning at school in three stages (cognitive, activity, and creative), the types of art technologies used at each stage (folktale therapy, music therapy, sand therapy, and visual art therapy) and pedagogical conditions have been indicated.

Ключові слова: комунікативна готовність до навчання у школі, діти старшого дошкільного віку, арт-технології, педагогічні умови, експериментальна модель.

Keywords: communicative readiness to learning at school, senior preschool age children, art technologies, pedagogical conditions, experimental model.

Готовність дитини до навчання у школі визначається значною мірою її комунікативною готовністю, що є складним психолого-лінгвістичним новоутворенням. Кількість дітей, які мають труднощі в навчанні у школі, збільшується, частково це пов'язано, як слушно зауважують учені (Т. Ахутіна, В. Тищенко, М. Шеремет) зі станом їхньої комунікативно-мовленнєвої готовності. Комунікативна готовність дітей до навчання у школі досліджувалася вченими (А. Богуш, М. Вашуленко, Л. Журова, Л. Калмикова, К. Крутий, Т. Піроженко, Ф. Сохін, Т. Ушакова, Н. Шиліна та ін.).

Комунікативна готовність дітей до школи, за словами А. Богуш, включає основні компоненти:

«певна сума знань про навколишню дійсність, змістова сторона мовлення; рівень розвитку мовленнєвих навичок: достатній словник, правильна звуковимова, граматична правильність мовлення, діалогічне і монологічне мовлення; висока мовленнєва активність дітей; якість мовленнєвих відповідей; оволодіння елементарними оцінно-контрольними діями у сфері комунікативної діяльності» [1, с. 206].

Мовленнєва діяльність передбачає включення дитини в безпосереднє спілкування, тобто комунікацію (Ф. Бацевич, А. Богуш, М. Головань, Н. Кузьміна, О. Леонтєв, Т. Піроженко та ін.). Комунікацію науковці розуміють як: спілкування за допомогою мовних і/або паралінгвальних і

невербальних засобів із метою передавання інформації (Ф. Бацевич); основний механізм становлення особистості як соціальної особистості, засіб впливу суспільства на особистість (О. Гойхман, Т. Надьоніна).

Н. Ростікус, досліджуючи проблему мовленнєво-комунікативної готовності дітей до навчання у школі довела, що «для належного рівня мовленнєво-комунікативного розвитку майбутніх першокласників вихователі дошкільних навчальних закладів і вчителі початкових класів (у подальшому навчанні) повинні «компенсувати» брак живого спілкування, вводити дітей у різні мовленнєві ситуації (близькі їхньому життєвому досвіду), пробуджуючи до активної ініціативи та мовленнєвої активності. Відповідність вимог шкільної програми щодо розвитку зв'язного мовлення першокласників означає не просто задовольнити ці вимоги, а забезпечити реалізацію принципу наступності між дошкільною і початковою освітою для досягнення основної мети навчання рідної мови – формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка вільно користується мовними засобами» [4, с. 198-202].

Зазначимо, що на сучасному етапі ефективно використовуються в освітньо-виховному процесі освітніх закладів АРТ-технології. Неоднозначність трактування складової «арт» зумовлено тим, що в перекладі з англійської «art» означає одночасно і мистецтво загалом, і зображувальне мистецтво зокрема. Науковці до арт-технологій відносять: казкотерапію, ізотерапію, пісочну терапію, фототерапію, бібліотерапію, музикотерапію, драмотерапію, танцювальну терапію.

На думку О. Боряк, арт-технологія дає можливість дитині висловлювати свої власні почуття, емоції, долати ті труднощі, які не дозволяють їй повною мірою брати участь у процесі заняття [2]. На твердження Н. Полякової, дитина отримує можливість до самопізнання своїх почуттів і переживань, тоді як наступне її включення в колективну музично-терапевтичну діяльність імпровізаційного характеру та спонтанне музикування на музичних інструментах сприяє розкріпаченню і стимуляції її комунікативних можливостей. Завдяки такій роботі в дітей простежується формування вміння адекватного прояву почуттів та емпатійності [3]. Підтримуємо думку вчених, що АРТ-технології можуть слугувати ефективним методом у навчанні дітей, зокрема їхнього комунікативно-мовленнєвого розвитку.

Комунікативну готовність дітей 6-го року життя до навчання у школі розглядатимемо як сформованість їхніх комунікативних умінь і навичок із метою спілкування та планування комунікативної діяльності у процесі сприймання та реалізації різних видів арт-технологій.

Започатковуючи експериментальне дослідження, було проведено анкетування батьків і вихователів. Так, на перше запитання «Як Ви вважаєте, чи потрібно готувати дітей до школи?» усі вихователі позитивно стверджувально відповіли на це запитання.

На друге запитання «Що Ви розумієте під комунікативною готовністю дитини?» відповіді розподілилися таким чином: «це вміння дитини спілкуватися, знати мову» – 54 % вихователів, «коли дитина проявляє бажання спілкуватися, не соромиться інших, вміє відповідати на запитання» – 30 % респондентів, «це знання мови, володіння етикетом, уміння розповідати різні розповіді» – 16 %.

На третє запитання «Які методи, прийоми, технології Ви використовуєте у комунікативній підготовці дітей до школи?» отримали такі відповіді: «розповіді, читання казок» – 48 % вихователів, «дидактичні ігри, комунікативно-мовленнєві вправи» – 36 % респондентів, «сюжетно-рольові ігри» – 16 % вихователів. Як бачимо, ніхто з вихователів не назвав арт-технології.

Аналізуючи відповіді на четверте запитання «На яких заняттях Ви формуєте комунікативну готовність дітей?», з'ясували, що вихователями переважно називалися заняття з розвитку мовлення і художньої літератури – 72 %, природи – 8 %, зображувального мистецтва – 20 %.

На п'яте запитання «Зазначте, які труднощі спостерігаються у комунікації дітей?» вихователі дали такі відповіді: «сором'язливість» – 18 %, «мовчазність» – 6 %, «наявність мовних огріхів» – 44 %, «недостатній словниковий запас» – 32 %.

Надалі було запропоновано декілька запитань батькам вихованців старших груп. На перше запитання «Чи потрібно готувати дітей до школи?» 20 % респондентів вважають, що «оскільки діти йдуть у школу із 6-ти років, то поступово в першому класі навчаться всьому, а в садочку діти повинні грати й відпочивати», 70 % батьків схвально відповіли «так», 10 % – не відповіли.

На друге запитання «Чи спілкуєтеся Ви з дитиною вдома? На які теми?» батьки відповіли таким чином: «так, постійно, після читання казки, уявляємо, щоб могло бути далі, що може статися з героями» – 26 %, «коли готую вечерю, то розповідаю дитині про продукти, про страви, як їх приготувати» – 10 %, «після перегляду мультфільму чи фільму обговорюємо сюжет» – 22 %, «коли йдемо додому, питаю, як пройшов день у садочку» – 42 %.

На третє запитання «Зазначте, які труднощі спостерігаються у комунікації дитини?» батьки дали такі відповіді: «наявність помилок» – 38 %, «сором'язливість» – 8 %, «захоплення гаджетами» – 42 %, «недостатній словниковий запас» – 12 %. Як бачимо, відповіді співпали з відповідями вихователів, водночас батьки не приховують, що більшість дітей вдома сидять у гаджетах, що обмежує коло їхнього спілкування.

В експериментальній роботі керувалися такими лінгводидактичними принципами: комунікативності (А. Богуш, Л. Калмикова, Т. Ладиженська, О. Леонтьєв, М. Пентилук, Т. Піроженко та ін.), мовленнєвої активності (А. Богуш та ін.), народності (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), творчого самовираження (А. Богуш, Л. Березовська, Н. Гавриш, О. Трифонова та ін.), оцінка виразності мовлення (А. Богуш, Л. Федоренко та ін.).

На формувальному етапі розроблено й реалізовано експериментальну модель комунікативної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі, що містить три етапи: когнітивний, діяльнісний, творчий. Метою *першого - когнітивного етапу* було ознайомлення дітей 6-го року життя з мовними й немовними засобами виразного мовлення, збагачення словника образними висловами, прислів'ями, приказками, фразеологізмами; формування знань дітей про формули мовленнєвого етикету; стимулювання бажання спілкуватися з однолітками, розмірковувати, допомагати один одному, вміти домовлятися у процесі роботи з арт-технологіями.

Розпочинали заняття з розвитку рідного мовлення: «Мої помічники у мовленні» (про немовні засоби виразності), «Чемні слова» (про формули мовленнєвого етикету) та ін. На цьому етапі застосовувались імітаційне моделювання, театралізація, казкотерапія та музикотерапія. Збагачували словник дітей образними висловами, прислів'ями, приказками тощо з текстів українських народних казок, наприклад, українська народна казка «Вівчар Василько та золоті гори»: мозолів набити; щоб гріш зробити; здеру з тебе шкуру; золоті гори; шовкові трави; добра сила; форми звертання – любий мій вівчарю, орлику; «Золоте місто»: легка здобич; золоті руки; золоте серце; та ін.

На першому етапі використовували різноманітні ігри, наприклад, під час *казкотерапії*: «Запитай у вівчара Василька», «Орлику, дай відповідь», «Вгадай приказку»; *музикотерапії*: «Хто сказав комплімент?», «У кого який настрій», «Музичний релакс», «Сюрприз від Музи».

На другому етапі – діяльнісному – стимулювали старших дошкільників до розігрування діалогу із казковими героями, однолітками; ініціювали до спілкування на різні теми; вчили дітей ділитися враженнями під час роботи з арт-технологіями; продовжували збагачувати мовлення дітей образними висловами, фразеологізмами, прислів'ями і приказками. Провідними формами роботи на другому етапі виступили інтегровані заняття з використанням арт-технологій (розвиток мовлення + художня література; розвиток мовлення + малювання; художня література + ознайомлення з довкіллям).

На другому етапі використовували такі ігри, під час *пісочної терапії*: «Де захований скарб?», «Справні будівельники», «Разом працюємо – коліну будуємо»; *музикотерапії*: «Імітація», «Разом співаємо – настрої піднімаємо!»; *ізотерапії*: «Складання

загадок-описів», «Мій улюблений персонаж казки», «На гостини до лісовичка», «Довідкова служба», «Новини».

На *третьому (творчому) етапі* створювалися комунікативно-мовленнєві ситуації, в яких діти брали активну участь: спілкувалися, домовлялися, доводили свою думку; стимулювали дітей висловлювати своє ставлення до почутого / сказаного, адекватно оцінювати власне мовлення й мовлення однолітків; стимулювали до різних видів творчості засобами арт-технологій. Навчання здійснювалося на заняттях із розвитку мовлення, заняттях-мандрів, у клубі Запитальників.

На цьому етапі використовувались: під час *казкотерапії*: мовленнєво-зображувальні етюди («Де ми були, не скажемо, а що робили – покажемо»), «Як бабка козу продавала» «Коза Дереза»; «Іван багатир», «Ображений зайчик», «Хоробрий півень», «Веселі кізоньки», «Веселі качечки»; *музикотерапії*: комунікативно-мовленнєві ігри «Змагаємось із Козою-Дерезою», «Запитання проспівай – відповидь май», «Спілкуємося під музику»; *пісочної терапії*: «Квітка, що розмовляє», «Оживи картинку», «Розкажи про свою мрію»; *ізотерапії*: колективне складання колажу з тем «Як зберегти природу», «Книги читатимеш – розум матимеш!», коміксів «Чемна поведінка», «Культура за столом».

На формувальному етапі було визначено й реалізовано такі педагогічні умови формування комунікативної готовності дітей 6-го року життя до навчання у школі: створення художньо-розвивального середовища засобами арт-технологій; активізація комунікативних умінь і навичок дітей старшого дошкільного віку засобами арт-технологій у повсякденному житті; актуалізація творчого потенціалу дітей до 6-го року життя засобами арт-технологій.

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Київ : Слово, 2011. 704 с.
2. Боряк О.В. Застосування терапії мистецтвом в логопедичній роботі з учнями початкових класів спеціальної школи. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkp_sp/2009_12/80.pdf. Дата звернення: 21.11.2020 р.
3. Полякова Н. Корекція емоційно-поведінкових розладів засобами музичної терапії. Психолог. Шкільний світ. 2005. № 39. С. 27-31.
4. Ростікус Н. Мовленнєво-комунікативна готовність дітей до навчання української (рідної) мови в початковій школі. Гірська школа Українських Карпат. 2016. № 15. С. 198-202.

Colloquium-journal №34(121), 2021

Część 3

(Warszawa, Polska)

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Czasopismo jest zarejestrowany i wydany w Polsce. Czasopismo publikuje artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Magazyn jest wydawany w języku angielskim, polskim i rosyjskim.

Częstotliwość: co tydzień

Wszystkie artykuły są recenzowane.

Bezpłatny dostęp do elektronicznej wersji magazynu.

Przesyłając artykuł do redakcji, autor potwierdza jego wyjątkowość i jest w pełni odpowiedzialny za wszelkie konsekwencje naruszenia praw autorskich.

Opinia redakcyjna może nie pokrywać się z opinią autorów materiałów.

Przed ponownym wydrukowaniem wymagany jest link do czasopisma.

Materiały są publikowane w oryginalnym wydaniu.

Czasopismo jest publikowane i indeksowane na portalu eLIBRARY.RU,

Umowa z RSCI nr 118-03 / 2017 z dnia 14.03.2017.

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak, Ewa Kowalczyk**

«Colloquium-journal»

Wydawca «Interdruk» Poland, Warszawa

Annopol 4, 03-236

Format 60 × 90/8. Nakład 500 egzemplarzy.

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>